

875. 6. 28
Camni yn y Goelbren;

N E U,

Ddatguddiad o'r Modd y mae Pen-ar-
glwyddiaeth a Doethineb Duw yn
trefnu Cystuddiau Dynion,

Ynghyd â'r Modd y dylai

Crist'nogion ymddwyn tanynt.

Gwedi ei ofod allan mewn

P R E G E T H

O D D I W R T H

P R E G. vii. 13. *Edrych ar Orchwyl Duw, canys
pwy a all unioni'r Peth a gammodd efe?*

At ba'un y chwanegwyd,

P R E G E T H arall

A R

DIAR. xvi. 19. *Gwell yw bod yn oftyngedig gyd â'r
gostyngedig, na rhannu'r Yspail gyd â'r Beilchion.*

Gan y diweddar Barchedig a Dysgedig

Mr. TOMAS BOSTON,

Gweinidog yr Esgyl yn Etric yn yr Alban.

I PEDR v. 6.

*Ymddarostwngwch gan hynny dan alluog Law Duw,
fel y'ch dyrchafso mewn amser cyfaddas.*

Newydd ei gyfiaithu yn GYMRAEG.

CAERFYRDDIN,

Argraffwyd gan I. Ross, dros T. DAVIES,
Sir Benfro. 1769.

Gwell Thomas yna Benfro

Lyfrau a argraphwyd ac ar werth gan J. Ross
yn *Heol-Aufl* yng Nghaerfyrddin : gydag Elw
rhesymol i'r rhai a bryno amryw ynghyd.

I. **A** Goriad i Athrawiaeth y ddau Gysfarnod, dan yr
Enwau Deddf a Gras. Pris Swllt.

II. Teml Salomon ynghyd â'i pherthynafau wedi ei
hysprydoli, Pris 9 c.

III. Yr Aberth cymmeradwy : Neu, Ragoriaeth
Calon ddrylliog. Yn dangos Nattur, Arwyddion, ac
Effeithiau priodol Ysryd drylliedig. Pris 6 c.

IV. Y Ffigys bren anffrwythlon ; neu, Esponiad ar
Ddammeg y Ffigys bren diffwrth. Pris 4 c.

V. Myfyrdodau ar y Pedwar Peth diweddf, sef
Angau, Barn, Nef, ac Uffern, ar Fesur Cerdd, Pris 3 c.

Y pump uchod gan Mr. IOAN BUNIAN.

VI. Attebion i rai Achosion Cydwybod ar amryw
Ystyriaethau pwysfawr. Pris Swllt.

VII. Dawioldeb Rhydychen : neu Hanes am fwriad
allan Chwech o Ysgolheigion. Pris 6 c.

VIII. Oes Lyfr, yn cynnwys Hanes am Frenhinoedd
a Thywysogion y Brutaniaid, er eu sefydliad gyntaf i'r
amser presenol, &c. Pris 6 c.

IX. Gweledigaethau y Bardd Cwsg. Pris 6 c.

X. Gwaedd yng Nghymru, yn wyneb pob Cyd-
wybod, gan *Morgan Llwyd o Wynedd*. Pris 2 g.

XI. Catecism byrraf y Gymraeg, yn cynnwys Eg-
wyddorion y Grefydd Gristnogol. Pris 2 g.

N. B. Y mae Geir-Lyfr Saesneg a Chymraeg, sef y
Saesneg o flaen y Cymraeg, i gael ei gyhoeddi ar fyrder,
yn cynnwys amryw Filoedd o Eiriau yn chwaneg nag
un o'r fath o'r blaen, o'r un faintioli ac ar yr un
llythyren a Geir-Lyfr y Parchedig Mr. Richards gynt o
Goychurch. Pris 3 s. 6 c. i Ragdalwyr, 4 s. i Eraill.

Camni yn y Goelbren, &c.

Pregethwr vii. 13.

*Edrych ar orchwyl Duw: canys prwy a all unioni'r
Peth a gammad efe?*

Y Mae iawn olwg ar ddigwyddiadau cystuddiol yn gwbl angenrheidiol tu ag at ymddugiad Crist'nogaid tanynt: a thrwy fydd yn unig y mae cael yr olwg honno, nid trwy deimlad. Canys goleuni'r Gair yn unig sy'n eu gosod allan yn gywir, ac yn datguddio gwaith Duw ynthynt, ac yn ganlynol amcanion gweddus i'r dwysol briodoliaethau. Wedi canfod y pethau hyn â llygad fydd, a'u hiawn ystyried; y mae gan un olwg gymmwys ar ddigwyddiadau cystuddiol, cyfaddas i ddarostwng cynhyrifiadau terfysgld ferchiadau llygredig tan ymddangosiadau arfwyds pethau.

Tan yr ystyriaeth hon, y mae *Salomon* yn y rhan ragflaenol o'r bennod yn gosod ger bron lawer o bethau dieithr, y rhai sydd yn amlygiadau rhyfeddol o ryw bethau, ag sydd i olwg teimlad yn ymddangos yn dywyll ac yn ofnadwy, ac felly yn gyffredin yn cael eu cyfrif yn ofidus ac yn ddychrynlyd. Y mae yn datgan fod *dydd marwolaeth un yn well nâ dydd ei enedigasth*; sef, *dydd marwolaeth un ag sy wedi dysod yn gyfaill i Dduw trwy fydd, wedi arwain bywyd i anrhydedd Duw, a gwasanaeth ei genhedlaeth*; wedi haeddu yr enw da aroglaid hwnnw ag sy'n *well nâ'r ennaint gwerthfawr*, adn. 1. Yr un modd y mae yn datgan fod *Ty galar yn well nâ thy gwledd, digter nâ chwerthin, fenn y doeth nâ chân ffyliaid*; o herwydd byaded yr olaf mor hyfryd ag y mynno, etto y cyntaf sy fwyaf buddiol, adn. 2—6. Gan ddal fulw gyd â dwys ystyriaeth, y modd y mae dynion mewn per-

ygl, nid yn unig oddiwrth wŷg a thriniaeth ddrwg y byd, fod *trawsfedd yn ynfydu'r doeth*; ond hefyd oddi wrth ei wên a'i hudoliaeth, fod *rhodd yn difetha'r galon*, o herwydd pa ham, gan fod perygl, cerdded, pethau ffordd yr elont, y mae yn datgan fod *diwedd pob peth bydol yn well nâ'i ddechreuad*, adn. 7, 8. Ac, oddi wrth y cwbl, y mae yn cywir gasglu mai gwell yw bod yn *ostyngedig* ac yn *amyneddgar*, nâ bod yn *falch* ac yn ddiamynedd tan ddigwyddiadau cystuddiol, gan fod un yn yr achos cyntaf yn ymostwng yn ddoeth i'r hyn yn wir fydd oreu, ac yn yr olaf yn ymladd yn ei erbyn, adn. 8. Ac y mae yn cynghori i beidio a digio wrth ein Coelbren o herwydd yr adfyd fydd ynddi, adn. 9. Y mae yn rhybuddio rhag gwneud cyffelybiaethau drwg rhwng y dyddiau o'r blaen a'r dyddiau hyn, yn y pwngc hwnnw ag fydd yn tueddu i wneud cam-gasgliadau oddi wrth ragluniaeth Duw, adn. 10. Ac, yn erbyn y tueddfryd cwerylus digofus hwnnw, y mae yn y lle cyntaf yn cyfarwyddo at feddyginiaeth gyffredinol, sef, doethineb dduwiol, fel yr hyn ag sy'n nerthu dyn i wneud y goreu o bob peth, ac hyd yn oed yn rhoi bywyd mewn amgylchiadau angheuol, adn. 11, 12. A chwed'yn y mae yn cyfeirio at feddyginiaeth neilltuol, yr hon fydd yn cynnwys iawn gymhwyfiad o'r ddoethineb honno tu ag at wir olwg ar yr achos, *Edrych ar orchwyl Duw: canys pwy a all unioni'r perb a gammodd efe?*

Yn y geiriau hyn, fe osodir ger bron, (1.) Y feddyginiaeth ei hun; (2.) Y cyfaddasrwydd o honi. *Yn gyntaf*, Y feddyginiaeth ei hun yw doeth olygu llaw Duw yn yr hyn oll ag fydd yn gwasgu yn galed arnom: *Edrych ar orchwyl* (neu gwel waith) *Duw*; sef, yn rhannau ceimion, geirwon, ac anhyfryd dy goelbren, y croesau yr wyt ti yn eu cael yn thi. Yr wyt yn gweled y groes ei hun o'r goreu; ie, yr wyt yn ei throi i fynu ac i wared yn dy feddwl, ac ar bob odfa yn ei manyl-chwilio o bob tu; yr wyt hefyd yn edrych ar yr ail achos hwn a'r llall o honi; ac felly yr wyt yn ffrommi ac yn ymddigio: ond os mynni fod yn llonydd ac yn foddlon yn y matter, cyfod i fynu dy olwg i'r net, a gwel waith Duw ynddo, gwel waith

ei law ef: edrych at hynny, a dwys ystyria ef; edrych ar yr achos cyntaf o'r Camni sydd yn dy Goelbren, gwel mai gwaith Duw ydyw, mai ei orchwyl ef ydyw. Yn ail, am gymhwysder y feddyginiaeth hon, y mae'r olwg ar y Camni yn ein Coelbren, yn drachymmwys tu ag at attal tonnau anweddus rhag codi yn y galon, ac fe all hynny hefyd ein gwneud yn llonydd tani: *Canys prwy a all (hynny yw ni all neb) unioni'r peth a gammad ef?* Mewn perthynas i'r Camni yn dy Goelbren, Duw a'i gwnaeth; ac y mae yn rhaid iddo barhau felly cyhyd ag y mynno ef. Pe bait yn defnyddio'r nerth eithaf i'w hunioni; fe fydd dy ymgais yn ofer, ni chysnewid ddim er oll a ellech, efe yr hwn a'i gwnaeth yn unig a all ei gwellau, neu ei hunioni. Y mae'r ystyriaeth hon, neu'r olwg hyn ar y peth, yn foddion cymmwys, ar unwaith, i ddiſtewi ac i foddioni dynion, ac felly eu dwyn i ymofyngiad dyladwy i'w gwneuthurwr a'u llywodraethwr, tan y Camni yn y Coelbren.

Yn awr ni a gynhwyswn amcan y testyn yn y tair athrawiaeth hyn.

I. *Pa Gamni bynnag y fydd yng Nghoelbren dyn, mai Duw a'i gwnaeth.*

II. *Pa beth bynnag a welo Duw fod yn dda ei gammad, na's gall neb ei unioni yn ei Goelbren.*

III. *Fod ystyried y Camni yn y Goelbren fel gorchwyl neu waith Duw, yn foddion cymmwys i ddwyn dyn i ymddygiad Crist'nogaidd tani.*

ATHRAWIAETH I. *Pa Gamni bynnag y fydd yng Nghoelbren dyn, mai Duw a'i gwnaeth.*

Y mae yma ddau beth yn dyfod i'w hystyried, sef, y Camni ei hun, a gwaith Duw yn ei wneuthur.

I. Am y Camni ei hun, y Camni yn y Goelbren, er mwyn ei ddea'll yn well, fe osodir yr ychydig bethau canlynol ger bron. 1. Fod rhyw dorf neu gylchyniad o ddigwyddiadau trwy ragluniaeth Duw, i gyfarfod â phob un o honom yn y bywyd hwn: a hynny yw ein Coelbren, fel yr hyn ag fydd gwedi ei drefnu i ni gan y goruchaf Dduw, ein Creawdwr a'n Pen-llwydd, yn llaw yr hwn y mae ein banadl, ac eiddo'r hwn yw

ein boll ffyrdd. Y mae'r cylchyniad hwn o ddigwyddiadau yn wahanol iawn oddi wrth eu gilydd i wahanol ddynion, yn ol ewyllys a phlefer y Trefnwr mawr, yr hwn fydd yn trefnu cyflyrau dynion yn y byd mewn amrywiol ffyrdd, rhai yn uchel, a rhai yn isel. 2. Yn y dorf neu'r cylchyniad hwn o ddigwyddiadau, y mae rhai yn groes i ni, ac yn erbyn ein hamcan; a thyna y rhai fydd yn gwneuthur y *Camni* yn ein Coelbren ni. Tra byddom ni yma fe fydd digwyddiadau gwrthwyneb i ni yn gyftal a rhai cytunol, yn ein Coelbren a'n Cyflwr. Rai prydiau bydd pethau yn rhedeg yn esmwyth ac yn gytunol iawn yn y blaen; ond, yn y man, dyna ryw beth yn digwydd ag fydd yn cyfnewid yr helynt hono, yn ein gofidio, yn ein poeni, ac megis un wedi rhoi cam anghymmws, yr ydym yn dechreu cloffi. 3. Y mae rhyw Gamni neu gilydd yng Nghoelbren pob dyn yn y byd. Y mae achwynwyr yn dueddol iawn i wneud cydmariaethau ffiaidd; y maent yn edrych oddi amgylch, yn cymmeryd golwg o bell ar gyflwr eraill, ac yn methu cael dim ynddo, ond yr hyn sy *union*, ac yn gytunol â meddwl un: ac felly y maent yn cyhoeddi fod Coelbren eu cymmydog yn gwbl union. Ond cam farn yw honno; nid oes dim perffeithrwydd yma, nid oes un Goelbren y tu yma i'r nefoedd heb Gamni. Canys fe ddywedir am yr *boll* *weithredoedd a wneir dan haul mai gwagedd a gorthrymder yspryd ydynt.* Na ellir uniawnu yr hyn sydd gam, Preg. i. 14, 15. Pwy a feddyliafai nad oedd Coelbren *Haman* yn union iawn, pan oedd ei dylwyth mewn cyflwr blodeuog, ac yntau yn llwyddo mewn golud ac anrhydedd, yn benllywydd gwladwriaeth yn llys *Persia*, ac yn uchel iawn yn ffafr y brenhin? ac etto, ar yr un pryd, yr oedd Camni yn ei Goelbren ef, yr hyn oedd yn ei flino yn y cyfryw fodd, fel nad *oedd dim yn llesau iddo*, Esther v. 13. Pob un sydd yn teimlo drosto ei hun, lle y mae yn cael ei wasgu, er nad yw eraill yn ei ganfod. Nid yw Coelbren un dyn yn y byd hwn, yn gam hollol; y mae'n wastadol ryw rannau uniawn a chymmws ynddi. Yn wir, pan y mae anwydau dynion wedi eu cyffroi i fynu, a chwedi taflu niwl dros eu meddyliau y maent yn barod i ddywedyd, *fod pob*
peth

petb ar gam gyd â hwynt, heb *ddim* yn uniawn : ond er mai yn uffern y mae, ac byth y bydd y chwedl hwnnw yn wir, etto nid yw byth yn wir yn y byd hwn ; canys *yno*, yn wir, ni chaniattein un dafn o gyfur, Luc xvi. 25. Ond yma gwirionedd gwaftadol yw, mai *trugareddau'r Arglwydd yw'r* achos *na ddarfu am danom ni*, Galar. iii. 22. Yn olaf, Fe ddaeth y Camni yn y Goelbren i'r byd trwy bechod ; y cwmp fu'r achos o hono, Rhuf. v. 11. *Trwy un dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod*, tan y *farwolaeth* hon y cynhwyfir y Camni yn y Goelbren, fel ag y mae stat o *gyfur* neu *lwyddiant*, yn iaith y 'Sgrythur, yn cael ei gosod allan tan y gair *byw*, 1 Sam. xxv. 6. Ioan iv. 50, 51. Fe blygodd pechod galonnau a meddyliau dynion, fel ag y daethant yn gam mewn perthynas i'r ddeddf sanctaidd : ac fe blygodd Duw yn gyfiawn eu Coelbren, fel ag y daeth yn gam hefyd. Ac y mae'r Camni hwn yn ein Coelbren, yn ddiwahan yn dilyn ein cyflwr pechadurus, hyd nes ymddattodom oddi wrth y corph pechod a'r farwolaeth hon, a myned o honom o fewn pyrrh y nesoedd.

Wedi gofod y pethau hyn ger bron, y mae *Camni yn y Goelbren* yn y cyffredin, yn arwyddo dau beth, (1.) *Cyfyngder*. (2.) *Parhad*. Yn ganlynol y mae yn gofod amfer adfyd ar gyfer amfer gwynfyd yn yr adnod nefaf i'r testyn.

Y *Camni* yn y *Goel-bren*, yn *gyntaf*, yw rhyw radd neu gilydd o *gyfyngder*. Y rhan lwyddiannus o *Goel-bren* un, yr hon sy'n myned yn y blaen wrth ei fodd yw y rhan uniawn a chymmawys o honi: y rhan helbulus, sy'n myned i'r gwrthwyneb, yw y rhan gam o honi. Y mae Duw wedi cymmysgu'r ddau hyn ynghyd ynghyflwr dynion yn y byd hwn; fel, megis ag y mae rhyw lwyddiant ynddo, yn gwneud y rhan uniawn, felly hefyd y mae rhyw adfyd, yn gwneud y rhan gam. Mae'r cymmysgedd hwn, nid yn unig yng Nghoelbren Saint, wrth y rhai y dywedir, *Yn y byd gorthbrymder a gewch*, Ioan xvi. 33. ond hyd yn oed yng Nghoelbren pawb, fel ag y daliwyd fulw eisoes. *Yn ail*, Y mae'n gyfyngder o ryw *barhad*. Nid ydym yn cyfrif hwnnw yn beth *cam*, yr hwn a wsfir ac a blygir ynghyd o'i anfodd.

anfodd, ac etto yn ymuniawnu yn fuan fel o'r blaen. Y mae nyddiadau yngwialen cyfyngder, y rhai sydd yn myned rhagddynt fel dolur yn ystlys un, ond y cwbl yn dyfod yn fuan yn uniawn drachefn; fe all cwmmlw reddeg yn sydyn dros Goelbren un, a'r cwmmlw ddi-flannu cyn y gwybyddo. Ond pan y mae un tan y Camni, ac yn cael odfa i deimlo ei boen, y mae mewn rhyw fefur o ofid am gael unioni'r Camni. Felly y Camni yn y Goelbren yw cyfyngder yn parhau dros amser byrr neu hir.

Yn awr y mae tri math o Camni yn y Goelbren, ag y mae plant dynion yn ddarostyngedig iddynt. (1.) Un o waith croes ragluniaeth, yr hon pa fodd bynnag yr el heibio ynddi ei hun, etto y mae ei heffeithiau yn barhaus. Fe wnaeth creulondeb Herod y fath gamni a hyn yng Nghoelbren y mamau yn *Betlebem*, y rhai a adawyd gan y llofruddion yn *wylo am eu plant a ladd-efid, ac ni fynnent eu cyfuro, am nad oeddynt*, Mat. ii. 18. Fe all gwr gamfengu yn sydyn, a hynny ei gloffi yn hir. *Fel y delir pysgod â'r rbarwyd niweidiol — felly y delir plant dynion mewn amser drwg*, Preg. ix. 12. Fe ddichon peth ddigwydd mewn moment, a wne'o i wr fyned yn gloff i'w fedd. (2.) Y mae camni a wneir trwy dorf gylchynol o groes ragluniaethau, pa un ai o'r un neu wahanol naturiaethau, yn dyfod yn fuan ar ol eu gilydd, ag sydd yn gadael effeithiau parhaus ar eu hol. Fel hyn yr oedd yn achos *Job*, tra yr oedd un cennad a newyddion diwg yn *llefaru*, yr oedd un arall yn dyfod, Job i 16, 17, 18. Y mae croes ddigwyddiadau yn dyfod un ar wddf y llall, *dyfnder yn galw ar ddysnder*, yn gwneuthur camni dolurus. Y mae dyn yn y achos hynny, yn gyffelyb i un yn tynnu ei droed atto wedi lliuhro oddi ar un darn o dir drwg, yn ei gosod ar un arall cwbl cynddrwg, yr hwn hefyd sy'n ymollwng dano: neu, yn gyffelyb i un, yn teithio llwybr mynyddig anhyspys, gwedi gwneuthur ei ffordd trwy lawer o anhawfdra dros un mynydd, y mae yn disgwyl gweled gwlad wastad, ond yn lle hynny, amser ar ol amser, y mae mynydd newydd yn dyfod i'w olwg i fyned drosto. Fe fu'r Camni yng Nghoelbren Afaph yn agos a pheri iddo roi i fynu ei holl grefydd,
byd

*byd nes yr aeth i'r cyffegr, lle y datguddiwyd y dirgelwch hwn o eiddo Rhagluniaeth iddo, Sal. lxxiii. 13—17. Y mae Salomon yn dal sulw, fod rhai cyfiawn, ac yn damwain iddynt yn ol gwaith y drygionus, Preg. viii. 14. Rhagluniaeth yn rhedeg yn eu herbyn, fel pe baent i'w curo i lawr yn hollol. Pwy bynnag ydynt, na's cânt brofiad o hyn mewn rhyw ran o'u bywyd, yn sicr ni fethodd ddim ar *Joseph* mo'i gael yn nyddiau ei ieuengŵid, na *Jacob* ynghanol ei ddyddiau, a *Pheâr* yn ei hen ddyddiau, Ioan xxi. 18. na'n Hiachawdwr ei hun yn ei holl ddyddiau. (3.) Y mae Camni a wneir trwy un groes ragluniaeth, ag effeithiau parhaus iddi yn lle un arall a fymmudir ymaith. Fel hyn wedi i un Camni gael ei unioni, y mae un arall yn cael ei wneuthur yn ei le: ac felly y mae Camni o hyd. Fe fu diffyg plant yn Gamni yn hir ynghoelbren *Rabel*, Gen. xxx. 1. ac fe'i hunionwyd o'r diwedd yn ei meddwl; ond etto hi a gafodd un arall yn ei le, *gweawyr esgor caled*, Pen. xxxv. 16. Anialwch yw'r byd hwn, ym mha un yn wir y gallwn gael *cyfnewid*; eithr ni bydd y cyfnewidiad ond o un cyflwr anial i un arall. Pan y b'o un rhan o'r Goelbren wedi ei hunioni, fe fydd rhan arall yn gam yn barod.*

Yn fwy neillduol, y mae yn y Camni yn y Goelbren bedwar peth o'r un natur a'r hyn fydd yn gam.

I. *Angbytundeb*. Y mae peth cam yn gildynnus; a chwedi ei ddodi wrth reol nid yw yn ei hatteb, ond yn cilio oddi wrthi. Nid oes ynghoelbren un dyn un peth ag fydd yn gam mewn perthynas i ewyllys ac arfaeth Duw. Cymmerwch y rhagluniaeth arwaf a chalettaf ynghoelbren dyn, a gosodwch hi wrth yr arfaeth dragwyddol, a wnaed yn nyfnder doethineb anfeidrol, cyn dechreu'r byd, a hi a'i hettyb yn gywir heb y gŵyrni lleiaf, y mae pob peth yn gweithio yn ol cyngor ei ewyllys *ef ei hun*, Eph. i. 11. Gosodwch hi wrth ewyllys ragluniaethol Duw, yn llywodraeth y byd, ac y mae yno gydseniad perffaith. Os ydyw *Paul* i gael ei rawymo yn *Jerusalem*, a'i draddodi i ddwylaw y cenhedloedd, ewyllys yr Arglwydd oedd i hynny fod felly, Aët. xxi. 11, 14. O herwydd pa ham y mae'r Camni mwyaf yn y Goelbren ar y ddaear, yn uniawn yn y nefoedd; nid

nid oes dim anghyttundeb ynddi yno. Ond y mae Camni ynghoelbren pob dyn, o ran eu meddwl a'u teedd naturiol. Y mae'r groes ragluniaeth yn wrthwyncb i'r rheol honno, ac ni atneb mewn un modd iddi, na chydfeinio â hi. Pan y dodo rhagluniaeth ddwyfol y naill wrth y Hall, y mae yno anghyttundeb eglur; y mae ewyllys dyn yn myned un ffordd, a rhagluniaeth ffordd arall, y mae'r ewyllys am godi i fynu, y mae'r croelddigwyddiadau yn gwasgu i lawr; felly y maent yn groes i'w gilydd. Yno, ac yno yn unig, y mae'r Camni yn gorwedd. Yr anghyttundeb hwn, fydd yn gwneuthur y Camni yn y Goelbren yn fatter cymmwys o brofiad ac ymarferiad i ni, yn y stat hon o brofiad; yn yr hon, os ydwyf am wneuthur dy hun yn brofedig i Ddaw, rhodia wrth ffydd, ac nid wrth olwg, y mae yn rhaid i ti lonyddu dy hun yn ewyllys ac arfaeth Duw, a pheidio a haeru fod yn rhaid i bethau fod yn ol dy feddwol di, Job xxxiv. 33.

II. *Anhyfrydwch.* Y mae pethau ceimion yn anhyfryd i'r llygad; ac nid oes un Camni yn y Goelbren yn hyfryd, eithr yn anhyfryd, yn gwneuthur ond ymddangosiad anhyfryd iawn, Heb. xii. 11. O herwydd pam dylai dynion ochelyd rhoi rhyddid i'w meddyliau, i fyfyrho ar y Camni yn eu Coelbren, a'i gadw yr ormod mewn golwg. Y mae *Dafydd* yn dangos profiad niweidiol o'i eiddo ef, yn bynny o ran, Sal. xxxix. 3. *Tra yr oeddwn yn myfyrho ennynnod tân.* Fe wnaeth *Jacob* yn llawer doethach, pan y galwodd ei fab ieuangaf, *Benjamin*, mab ei ddeheulaw, yr hwn a enwodd ei fam wrth farw, yn *Benoni*, mab fy ngalar; trwy'r moddion hyn yn rhagflaenu'r Camni yn ei Goelbren i ddyfod i'w feddwol o'r newydd, ar bob achos i goffa enw ei fab. Yn wir fe all Cristion heb ddim niweid gymmeryd golwg ystyriol bwylllog ar y Camni yn ei Goelbren yngoleuni'r Gair sanctaidd, yr hwn fydd yn eu gosod allan fel ditgyblaeth y cyfammod. Ac felly fe ddengys ryw hyfrydwch cuddiedig ynddo, tan ymddangosiad allanol anhyfryd iawn; gan ganfod fel y mae yn cytuno ag anfeidrhol ddaioni, cariad a doethineb Duw, ynghyd â gwir a gwertafawroccaf y rhai fydd yn ei gael; trwy ba foddion y mae dyn yn dyfod i ymfoddioni, ie, yn y modd mwyaf pur, mewn cyfyngder, 2 Cor. xii. 10.

On

Ond bydded y Camni yn y Goelbren y peth a fynno
yngolwg fydd, nid yw oll yn hyfryd yngolwg teimlad.

III. *Angbymmwylder i ysgogiad.* Y mae Salomon
wrth ddal sulw ar yr achos pa ham y mae'r cloff yn
cerdded mor anesmwyth ac anhardd, yn dywedyd,
Diar. xxvi. 7. *Nid gogybyd esgeiriau'r cloff.* Y mae y
rhai fydd yn ymdrafferthu ynghylch y Camni yn eu
Coelbren, yn profi yr anesmwythder hyn: y mae ysa-
pryd uchel, a Choelbren isel wrthwyneb, yn peri
llawer o anhawdtra yn rhodiad y Cristion. Nid oes un
peth yn rhoi esmwythach lle i brofedigaeth na Chamni
yn y Goelbren; un peth yn fwy tueddol i beri i un
droedio allan o'r ffordd. O herwydd pa ham medd yr
Apostol, Heb. xii. 13. *Gwnewch lwybrau uniawn i'ch
traed, fel na throer y cloff allan o'r ffordd.* Gan hynny
dylid tosturio wrth y rheini fydd yn ymlafurio dan, a
nid eu barnu yn awchlym; er mai anghyffredin yw'r
dynion fydd yn dysgu'r wers hon, hyd nes dysgont trwy
eu profiad eu hunain. Y mae llawer o amser er pan y
daliwyd sulw ar y peth hyn, ac y mae yn dal yn dda
hyd heddyw, Job xii. 5. *Lamp diysfyr ym meddwl y
llwyddiannus, yw'r brwn fydd bared i lithro â'i droed.*

Yn olaf. *Parodrwydd i ddal gafael a drysfu, fel
bachau, bachau pysgota,* Amos iv. 2. Y mae'r Camni
yn y Goelbren yn gwneuthur argraff mor fuan, i gy-
thryblu a dryllio yspryd dyn, fel nad yw Satan yn
methu gwneuthur defnydd diwyd o hono i ddibenion
peryglus: yr hyn pan gaffo'r temtiwr unwaith, y mae'r
temtiedig, yn ddiarwybod, yn profi ei hun wedi ei
rwydo fel un mewn drysfni, allan o ba un ni's gŵyr
pa fodd yn y byd i ymddad-ddryfu. Yn y cyfryw bro-
fedigaeth y mae'r Camni yn y Goelbren, yn mynych
ddigwydd fel pren cam yn cythryblu pwll o ddwfr se-
fydlog; yr hwn fydd nid yn unig yn codi'r llaid i gyd
trofodd, eithr yn dwyn i fynu ryw beth ffaidd iawn.
Dyma'r modd y dygodd i fynu fath o gabled a di-
dduwiaeth yn achos *Asaph*, Sal. lxxiii. 13. *Diau mai yn
ofer y glanbeais fy nghalon, ac y golchais fy nwyllaw
mewn diniweidrwydd; pel pe dywedasai.* Nid oes dim
yn y byd mewn crefydd, peth gwag ac ofer ydyw na
thal ddim; un ynfyd oeddwn am ofalu am burdeb a
sancteiddrwydd,

sancteiddrwydd, mewn calen na bywyd, Och ! ai dyma'r duwiol *Asaph* ! pa fodd y mae wedi troi mor llwyr anhebyg iddo ei hun ! Ord y mae'r Camni yn y Goelbren yn offeryn trwy ba un y mae'r temtiwr yn gwneuthur datguddiadau rhyfeddol o lygredd cuddiedig, hyd yn oed yn y goreu.

Dyma natur y Camni yn y Goelbren. Gadewch i ni yn awr ddal fulw ym mha ran o'r Goelbren y mae yn digwydd.

Ac, yn y *cyffredin* fe ellir sefydlu tri pheth ar y Pen hwn, 1. Gall ddigwydd ym mhob rhan o'r Goelbren, nid oes un rhan yn rhydd oddi wrth y Camni ; canys, y mae pechod ym mhob rhan, fe all y Camni ymaslyd yn y rhan a fynno. *Gan ein bod ni oll megis peth aflan, ni allwn syrthio oll fel deilen*, Esa. lxiv. 6. Y mae'r ffrwd fawr o bechod, yr hon y mae'r Camni yn ei buan ddi-lyn, yn rhedeg mewn amrywiol ffyrdd, yn ol achosion amrywiol ddynion. Ac, mewn perthynas i amrywiol dueddiadau meddyliau dynion, fel y bydd yr hyn a ddygai arall yn ysgafn, yn faich rhy drwm i mi. 2. Gall syrthio ar unwaith mewn amryw rannau o'r Goelbren, yr Arglwydd yn galw, megis ar ddydd uchelwyl holl ddychrynfeydd dyn, o'i amgylch, Galar. ii. 22. Y mae Duw weithiau yn gwneuthur un Camni bytad yng Nghoelbren dyn, ond gellir ei enwi yn *Gad*, gan nad yw ond rhagflaenor i *dyrfa* fydd yn dyfod. Yna y mae'r Camni yn amlhau, fel ag y mae'r dyn yn cerdded yn gloff o bob tu. Tra y mae un ffrwd, gwedi ei gollwng i mewn o'r naill du, yn rhedeg yn ei nerth yn ei erbyn, y mae un arall yn cael ei gollwng i mewn o du arall, hyd nes yn y diwedd, y byddo'r dwfr yn torri i mewn ar bob llaw. 3. Y mae yn syrthio yn fynych yn y rhan dyner, fy meddwl yw y rhan honno o'r Goelbren lle mae dyn yn swyaf anabl i'w ddioddet, neu, o'r hyn lleiaf, yn meddwl ei fod felly, Sal. lv. 12. *Nid fy nghasddyn a ymfawrygodd i'm herbyn*, yna mi a allafwn ei ddioddef — *Eithr, tydi, ddyn, fy nghydradd, fy fforddwr, a'm cydnabod*. Os bydd un rhan o'r Goelbren, ag y b'o dyn am nythu ynddi yn fwy nag un arall, fe osod Duw y ddraenen yn fuan yno, yn enwedigol, os bydd y dyn yn perthyn i Dduw ; yn y peth

peth hwnnw ag y mae yn fwyaf anhawdd ei gyffwrdd, y mae yn sicr o gael ei wasgu. Yno y gwneir profiad o hono, canys yno y mae yr hyn fydd yn ymgystadlu â Christ yn trigo, *Cymmeraf oddi wrthynt ddymuniad eu llygaid, a'r hyn y maent yn gosod eu meddyliau arno*, Ezech. xxiv. 25. Gan mai'r Camni yn y Goelbren yw'r profiad neillduol appwyntiedig i bob un, y mae'n gwbl resymmol, ac yn weddus i ddoethineb Duw, iddo syrthio ar y peth hwnnw ag fydd yn sefyll fwyaf yn ei erbyn ef.

Ond yn fwy neilltuol, fe ellir dal sulw fod y Camni yn syrthio yn y pedair rhan hon o'r Goelbren.

1. Yn y rhan *naturiol* o honi, yn cymmeryd gafael ar ddynion a'i ystyried fel y peth a ordeiniwyd iddynt gan y *Duw mawr Creawdwr pob peth*. Fe ffurfiwyd rhieni cyntaf dynolryw heb ddim o'r bai lleiaf, mewn enaid neu gorph, ond y mae gwahaniaeth hynodol yn ymddangos yn ffurfiad eu hiliogaeth oddi wrth eu ffurfiad hwynt. Diffygiadau corphorol, gormodion, aflun-iaidd-dra, gwendidau, naturiol neu ddigwyddiadol, fydd yn gwneuthur y Camni yng Nghoelbren rhai: y mae rhai a rhyw beth anhardd neu ofidus o'u hamgylch. Y mae *Camniau* o'r fath hyn, mwy neu lai gweledig, yn gyffredin ac yn aml iawn, nid oes dim o'r rhai gorau yn rhydd oddi wrthynt: a'r ewyllys ben-arglwyddiaethol yn unig yw'r achos nad ydynt yn amlach. *Llygaid gweiniaid* oedd yn gwneuthur y Camni yng Nghoelbren *Lea*, Gen. xxix. 17. Fe gydbwyswyd tegwch Rahel ag *amblantadrawydd*, y Camni yn ei Choelbren hi, Pen. xxx. 1. Nid oedd *Paul* Apostol mawr y Cenhedloedd, debygid, yn wr hardd o gorph, ond o ymddangosiad gwael oddi allan, o herwydd pa ham yr oedd ffyliaid yn barod i'w ddiystyru ef, 2 Cor. x. 10. Nid oedd *Timotheus* ond gwr o an-fawdd corph afiachus, gwan, a chlasfecca, 1 Tim. v. 23. Ac y mae etto Gamni mwy o lawer i'w ystyried yng Nghoelbren y *cloff*, y *dall*, y *byddar*, a'r *mudan*. Y mae rhai yn weinïon mewn rhan yn eu synhwyrau: a'r Camni yng Nghoelbren llawer o eneidiau disglair yw eu bod yn cael eu cymhyllu, eu niwlo a'u tywyllu mewn modd nodedig oddi wrth y cyrph llesg y maent yn trigo

ynddynt; y mae gennym esampl ardderchog o hyn, yn y pwylllog, doeth a'r amyneddus *Job yn cerdded yn alarus heb yr haul, yn codi i fynu ac yn gwaeddi yn y gynnulleidfa, Job xxx. 28.*

2. Dichon y Camni syrthio yn y rhan *anrhydeddus* o'r Goelbren. Y mae *anrhydedd* dyledus i bob dyn, y bychan yn gyftal a'r mawr, i Pedr ii. 17. a hynny o herwydd cyfansoddiad cyntaf y natur ddynol, fel ag y ffurfiwyd hi ar *ddetw Duw*. Ac yng oruchel drefn dwyfol ragluniaeth, y mae'r Camni yng Nghoelbren rhai yn syrthio yma: y maent yn cael eu hesgeuluso a'u diystyru; y mae parch o hyd yn cael ei gadw yn isel; y maent yn myned trwy'r byd tan gwmwl, enw drwg yn cael ei roddi iddynt, a'u hanrhydedd yn suddo. Y mae hyn weithiau yn ganlyniad o'u hymddygiad ynfyd pechadurus eu hunain, fel yn achos *Dina*, yr hon, trwy rodienna oddi amgylch i foddioni cywreinrwydd ieu-englid, yn ddiofal, ac felly yn ddi-ddisgwyliad am alwad rhagluniaeth, a ddygodd frynti parhaus ar ei hanrhydedd, *Gen. xxxiv.* Ond lle gwne'o'r Arglwydd Gamni o'r fath hyn yng Nghoelbren dyn, ni all di-niweidrwydd ddim ei wisgo ymaith mewn byd drwg anianol: ni all gwir haeddiant ychwaith sefyll yn ei erbyn, a gwneuthur Coelbren dyn i sefyll yn uniawn yn y rhan honno. Fel hyn y mae Dafydd yn gosod allan ei achos, *Sal. xxxi. 11, 22, 13.* *Yrhai a'm gwel-ent allan a gilient oddi wrthyf: anghosiwyd fi fel un marw allan o feddwl: yr ydwyf fel llestr methedig. Canys chywais oga'n llaweroedd.*

3. Dichon syrthio yn rhan ein *galwedigaeth*. Pa beth bynnag a fo galwad neu sefyllfa dynion yn y byd, pa un bynnag ai eglwysig neu gwladaid, fe all y Camni yn eu Coelbren syrthio yno. Yr oedd *Esaia* yn brophwyd ardderchog, ond yn aflwyddiannus iawn, *Esa. liii. 1.* Fe gyfarfu Jeremi â'r fath dorf o groesau a thriniaeth ddrwg, yng nghyflawniad ei alwad sanctaidd, fel ag y bu bron a'i rhoi i fynu, gan ddywedyd, *Ni soniaf am dano ef, ac ni lasarus yn ei enw ef mwyach, Jer. xx. 9.* Y mae'r Salmydd yn sylwi fod y Camni hwn yn cael ei wneuthur yng Nghoelbren rhai dynion diwyd iawn yn eu galwedigaeth wladol, y rhai fydd yn *hau maesydd—*
a Duw

a Duw yn eu bendithio rai prydiau,—ac ni âd i'w hani-
 failiaid leibau; ond drachefn, lleibeir hwynt belyd, a
 gostyngir hwynt, gan gyfyngder drygfyd a chylni, Sal.
 cvii. 37, 38, 39. Fe wnaed y cyfryw Gamni yng
 Nghoelbren Job gwedi iddi sefyll yn hir yn uniawn.
 Y mae rhai yn trefnu eu gorchwylion gyd â phob gofal
 a diwydrwydd, y mae'r llafurwr yn parottoi ei dir yn
 ofalus; y mae'r defaid-wr yn ddiwyd am wybod cyflwr
 ei ddefaid, ac yn edrych yn ofalus am ei fugeiliaid;
 y mae'r crefftwr yn foreu ac yn hwyr wrth ei alwad;
 y mae'r marfandwr yn ddiwyd ynghylch ei alwad yn-
 tau, yn disgwyl ac yn cofleidio yr odseydd mwyaf te-
 bygol i elwa; ond y mae'r cyfryw gamni yn y rhan
 honno o'r Goelbren, fel na's dichon yr hyn oll a allant
 mewn un modd ei uniawnu. Canys pa ham? y mae'r
 moddion mwyaf priodol a ddefnyddir i gwmpasu rhyw
 orchwyl yn ddifudd, oddi eithr i'r Hollalluog orchym-
 yn bendith; *Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd*
ei orchymyn? Galar. iii. 37. Y mae dynion yn dilyn
 eu gorchwyl gyd â medr a gofal, ond y mae'r gwynt
 yn troi yn eu hwynebau, rhagluniaeth yn croesi eu
 cynnygion, rhwygo eu trefniadau, diddymu eu gobaith
 a'u disgwyliaid, yn gwneud eu hymdrechiadau yn af-
 lwyddiannus, ac yn eu cadw o hyd mewn amgylchiad-
 au cyfyng. Felly nid yw y rhedfa yn eiddo'r cyflym, na'r
 rhyfel yn eiddo'r cedyrn, na'r bwyd yn eiddo'r doethion,
 Preg. ix. 11. Y mae rhagluniaeth yn dyfod i'r canol,
 ac yn *cammu* 'r trefniadau a osododd doethineb ddynol
 a diwydrwydd tu ag at ddwyn eu hamcanion i ben;
 felly y mae'r cyflym yn colli y rhedfa, y cedyrn eu
 rhyfel, a'r doethion eu bara: pan, ar yr un pryd,
 trwy fod rhyw ddiwygiad rhagluniaethol neu gilydd,
 yn cyflawnu'r diffyg a ddoethineb ddynol, medr, a
 galluogrwydd, y mae'r hwyrfydig yn ynnill y rhedfa,
 ac yn dwyn y gamp; a'r gwan yn ynnill y rhyfel, ac
 yn ymgyfoethogi â'r yspeil; a bara yn syrthio i arffed
 yr ynfyd.

Yn olaf, Dichon syrthio yn rhan y *perthynasau*.
 Cymmalau cymdeithasau yw perthynasau; ac fe ddi-
 chon y Camni yn y Goelbren ymaflyd yno, y mae dyn
 yn fynych yn profi'r poen mwyaf yn y cymmalau
 l ynnny.

hynny. Ynddynt eu hunain ffynhonnau cyfur dyn ydynt; etto y maent yn fynych yn troi yn chwerwedd mwyaf iddo. Weithiau y mae colli perthynasau yn achos o'r Camni hwn. Fel hyn y gwnaed yng Nghoelbren *Jacob* trwy farwolaeth *Rabel*, ei anwyl wraig, a cholli *Joseph* ei fab a'i anwyl blentyn, yr hwn fu yn debyg i wneuthur iddo fyned yn gloff i'w fedd. Y mae *Job* yn galaru o herwydd y Camni hwn yn ei Goelbren, *Job* xvi. 7. *Anrheithiaist fy holl gynnulleidfao* yn meddwl ei anwyl blant, wedi gosod pob un o honynt yn y bedd, heb na mab neu ferch wedi ei adael iddo.

Drachefn, fe'i gwneir trwy fod llaw gystuddiol Duw yn gorwedd yn drom arnynt, yr hyn, o herwydd perthynas fydd yn taro yn gadarn ar y lleill o'r tylwyth, fel y gosodir allan gyd â theimlad dwys gan y wraig grediniol honno, *Mat.* xv. 22. *Trugarba wrthyf, O Arglwydd, y mae fy merch yn ddraig ei bwyl.* Fe deimlodd *Ephraim* y dolur tost o dorf o gystuddiau teuluaid, pan y galwodd enw ei fab *Beria*, am fod drygfyd yn ei dŷ, i *Cron.* vii. 23. gan fod y cwbl nid yn unig yn *wagedd*, ond *gorthrymder yspryd*, braidd y gall fethu, ond pa fwyaf fo o'r ffynhonnau cyfur hynny yn agored gan ddyn, na's rhaid iddo, ryw bryd neu gilydd, brofi nad oes ganddo ond cynnifer a hynny o ffynhonnau tristwch i liso ar ei draws: y mae'r tristwch yn wastad yn gyfatebol i'r cyfur a gair ynddynt, neu a ddisgwylir oddi wrthynt. Ac, yn olaf, y mae'r Camni yn cael ei wneuthur rai prydiau yma trwy eu bod yn digwydd yn anghyfurus trwy groesfieb eu tymmer, tueddiad ac ymddugial. Yr oedd Camni yng Nghoelbren *Job* o herwydd gwraig anafudd, ac annaturiol, *Job* xix. 17. Yng Nghoelbren *Abigail* o herwydd gwr taeog drwg ei dymmer, i *Sam.* xxv. 25. Yng Nghoelbren *Eli*, trwy wrthnyfigrwydd a chyndynrwydd ei feibion, i *Sam.* ii. 25. Yng Nghoelbren *Jonathan*, o herwydd tymmer ddigllon ei dad, i *Sam.* xx. 30, 31. Felly y mae dynion yn cyfarfod yn fynych â'r groes fwyaf, lle yr oeddynt yn disgwyl y cyfur mwyaf. Y mae pechod wedi digymmalu yr holl greadigaeth, a chweddi gwneuthur pob perthynas yn ddarostyngedig i'r Camni. Yn y teulu

teulu y mae meistri celyd ac anghyfiawn, gweision cyn-
dyn anffyddlon; yn y gymmydogaeth, dynion hu-
nanol ac aflonydd; yn yr eglwys, gweinidogion di-
adeiladaeth, a thrangwyddus yn eu rhodiad; a phobl
ddirmygus ac anhresnus, yn faich i ysprydoedd gwei-
nidogion; yn y wladwriaeth, swyddwyr gorthrymus
a digariad i'r hyn sydd dda; a deiliaid anesmwyth a
therfysglyd: y mae'r holl rai hyn yn peri Camni yng
Nghoelbren eu perthynafau.

Ac mor belled a hyn am y *Camni* ei hun.

II. Wedi gweled y *Camni* ei hun, yr ydym, yn y
lle nefaf, i ystyried gwaith Duw yn ei wneuthur. Ac
yr ydym i ddangos, (1.) Mai Duw yw ei Awdwr.
(2.) Pa fodd y mae yn Awdwr o hono. (3.) Pa bam
y mae yn ei wneuthur.

YN GYNTAF, Am y *Camni* yn y Goelbren, pa beth
bynnag ydyw, mai gwaith Duw yw, fel ag yr ymdden-
gys oddi wrth y tair ystyriaeth hyn.

Yn gyntaf, Ni ellir cwestiyno, nad yw'r *Camni* yn
y Goelbren, a'i ystyried fel y *Camni*, yn ddrwg cosp-
edigaeathol, pa beth bynnag ydyw o ran y ddesydd o
hono: hynny yw, pa un a ydyw'r peth ynddo ei hun,
o ran ei achos a'i achlysur digyfrwng, yn bechadurus
neu peidio, y mae'n sicr ei fod yn *gosp* neu yn *gysfudd*.
Yn awr, fel y gall fod wedi ei ddaionus a'i gyfiawn-
ddwyn arnom, gan ein Penllywydd a'n Barnwr, felly
y mae yn cyfiawn gleimio hawl i'r gwneuthuriad o ho-
no, *Amo: iii. 6* *A fydd niweid yn y ddinas heb i'r Ar-
glwydd ei wneuthur?* O herwydd pa bam, gan na's
gall un drwg cospedigaethol fod yn y ddinas, heb i
Dduw ei wneuthur a bod y *Camni* yn y Goelbren y
cyfryw ddrwg, y mae yn rhaid i ni gasglu ei fod o
wneuthuriad Duw.

Yn ail, Y mae'n eglur oddi wrth athrawiaeth yr Yf-
grythur am *Ddwyfol Ragluniaeth*, fod Duw yn dwyn
oddi amgylch Goelbren pob dyn, a phob rhan o honi.
Efe yw Penllywydd holl orchwyllion dynol, ac y mae
yn eu troi oddi amgylch fel y gwelo yn dda. *Yr Ar-
glwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnai, yn y nefoedd, ac
yn y ddaear, ac yn yr holl ddyfnderau*, *Sal. cxxxv. 6.*
Nid oes un peth yn digwydd i ni heb ei oruch-lywod-
raethol

raethol law. Y mae'r un rhagluniaeth ag a'n dygodd allan o'r groth, yn ein dwyn i'r, ac yn ein sefydlu yn y lle a'r cyflwr a rag-derfynwyd i ni, ganddo ef, yr hwn a beunodd yr amseroedd a therfynau ein preswylfod, Añ. xxvii. 26. Y mae yn goruch-lywodraethu y pethau lleiaf eu hystyriaeth o'n hamgylch ni, megis gwallt ein pen yn syrthio i'r ddaear, Mat. x. 29. 30. Y coelbren a fwrir i'r arffed, Diar. xvi. 33. Ie gweithrediadau rhydd ein bewyllys, ym mha-rai yr ydym yn dewis i ni ein hunain, canys y mae, hyd yn oed calon y brenbin yn llaw yr Arglwydd fel afonydd o ddwfr, Diar. xxi. 1. A'r holl gamrau ag ydym ni ein hunain yn eu rhoi, ynghyd â'r rhai y mae eraill yn eu rhoi drofom; canys nid eiddo dyn ei ffordd; nid ar law gwr a rodio y mae llywodraethu ei gerddediad, Jer. x. 23. A hyn pa un a ydyw'r camrau hynny ag sydd yn peri'r Camni yn y Goelbren yn rhai a wneler gyd â phwyll ac yn rhai pechadurus, megis gwaith brodyr *Joseph* yn ei werthu i'r *Aipht*: neu yn rhai diragfwriad, y cyfryw ag yw lladd dyn o bur ddigwyddiad, megis pan elo un i gymmynu coed a lladd ei gymmydog trwy waith pen y fwyall yn syrthio o'r menybr, neu'r coes, Deut. xix. 5. Canys y mae rhagluniaeth ddoeth a daionus ag sydd yn llywodraethu gweithredoedd pechadurus a diosal dynion, fel ag y mae'r marchogwr yn gwneuthur â cheffyl cloff, o ba gloffi, nid efe yw'r gwir a'r priodol achos, ond cloffi'r cheffyl ei hun: o herwydd pa ham, mewn perthynas i'r cyntaf o'r achosion hyn, fe ddywedir i Dduw ddanfon *Joseph* i'r *Aipht*, Gen. xiv. 7. ac yn yr olaf, fe ddywedir i Dduw roddi ei gymmydog yn ei law ef, Eccl. xxi. 13.

Yn olaf, Y mae Duw, trwy arfaeth dragywyddol, mor ddiysgog a mynyddoedd o bres, Zec. vi. 1. gwedi appwyntio pob rhan o Goelbren dyn, y rhannau ceimion yn gyftal â'r rhai union. Trwy'r un tragywyddol arfaeth, yn ol yr hon yr ordeiniwyd rhannau uchaf ac isaf y ddaear, y mynyddoedd a'r dyffrynnoedd, y mae uchderau a dyfnderau y llwyddiant a'r adfyd yng Nghoelbren pob un o'r trigolion o honynt yn cael eu penderfynu; ac y maent yn cael eu dwyn oddi amgylch mewn amser yn gytunol perffaith â'r arfaeth honno. Y

mae

mae dirgelwch rhagluniaeth yn llywodraethu'r byd, yn ei holl rannau, gwaith Duw yn adeiladu ac yn dal i synu, yn cydffurfio yn gywir a threfn ei arfaeth ef, yr hwn fydd yn gweithio pob peth yn ol cyngor ei ewyllys ei hun, Eph. i. 11. felly nid oes un Camni fyth yng Nghoelbren dyn, na's gellir ei olrhain i'r gwreiddyn hwn. Y mae Job yn gosod esampl dduwiol o'n blaen yn ei achos ei hun, Job xxiii. 13, 14. Y mae efe yn un a phwy a'i try ef? a'r hyn y mae ei enaid yn ei chwennychu, efe a'i gwona. Canys efe a gyflawna yr hyn a osodwyd i mi, ac y mae ganddo lawer o'r fath bethau.

YN AIL, Felly gallom weled mai gwaith Duw yw y Camni yn y Goelbren, y mae yn rhaid i ni wahaniaethu rhwng Camniau pur dibechod, a rhai ammhur a phechadurus.

Yn gyntaf, Y mae camniau pur a dibechod y cyfryw a chyfuddiau a chroesau noeth; rhai gofidus yn wir, ond nid yn halogi. Y cyfryw oedd tlodi Lazarus, amhrlantadrwydd Rabel, llygaid gweinion Lea, dallineb y dyn a fuasai felly o'i fehyd, Ioan ix. 1. Yn awr Cammau o waith Duw yw'r fath hyn trwy rinwedd ei allu, yn eu dwyn oddi amgylch yn union-gyrch, ac yn peri iddynt fod. Efe yw Gwneuthurwr y tlawd, Diar. xvii. 5. Y neb a watwaro'r tlawd, fydd yn gwaradwyddo ei wneuthurwr ef; hynny yw, fydd yn gwaradwyddo Duw, yr hwn a'i gwnaeth ef yn dlawd, yn ol yr ymadrodd hwnnw, 1 Sam. ii. 7. Yr Arglwydd fydd yn tlodi. Efe fydd ag allwedd y groth, ac fel y gwelo fod yn dda y mae yn ei chae, 1 Sam. i. 5. neu yn ei bagoryd, Gen. xxix. 31. Efe a luniodd y llygad, Sal. xciv. 9. Ac fe aned y dyn yn ddall fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef, Ioan ix. 3. O herwydd pa ham y mae yn dywedyd wrth Moses, Ecf. iv. 11. Paw y ordeiniodd sudan, neu fyddar, neu'r neb fydd yn gweled, neu'r dall? Onid myfi yr Arglwydd? Y mae'r cyfryw Gamniau yn y Goelbren o wneuthuriad Duw yn yr ystyr fwyaf cyflawn, ac yn eu llawn gynhwysiad, gan mai effeithiau uniongyrch ei weithrediad ydynt, yn gyftal ag y mae'r nesoedd a'r ddaear felly.

YN AIL, Y mae Cammau ammhur a phechadurus, y rhai fydd yn eu natur eu hunain yn bechodau yn gyftal

gyfal a chyfuddiau, yn halogedig yn gyfal a gofidus. Y cyfryw oedd y Camni a wnaed yng Nghoelbren *Dafydd*, trwy anrhefn ei deulu, halogi *Tamar*, lladd *Amnon*, gwrthryfel *Absalom*, oll yn annaturioli. Yr oedd honno a wnaed yng Nghoelbren *Joh*, trwy waith y *Sabeaid* a'r *Caldeaid*, yn cymmeryd ymaith ei feddiannau, a lladd ei weision o'r un fath. Megis ag mai rhai hyn oedd cystuddiau perthynafol *Dafydd* a *Joh*, felly pechodau'r gwneuthurwyr oeddynt yr offerynnau annedwydd o honynt. Fel hyn y dichon yr un peth fod, i un yn bechod ffiaidd, yn ei halogi ac yn ei ofod dan euogrwydd, ac i'r llall yn gyfudd yn ei ddodi ond yn unig i ddioddef. Yn awr nid gwaith Duw yw Camniau o'r fath hyn, yn yr un helaethrwydd ac ystyr a'r rhai cyntaf; canys nid yw efe'n gofod drwg yng nghalon neb, nac yn ei gynhyrfu ychwaith i fynu; *Ni's gellir ei demtio ef â drygau, ac nid yw efe yn demtio neb*, Iago i. 3. Ond ei waith ef ydynt, trwy ei fod yn eu daionus ganiattau, yu eu cadarn derfynu, ac yn eu doeth *oruch-lywodraethu* i ryw ddiben da.

[*Yn ail*, Y mae'n eu doeth ganiattau hwynt, yn dioddef dynion i rodio yn eu ffyrdd eu hunain, *Act.* xiv. 16. Er nad efe yw awdwr y camniau pechadurus hynny, fef yn peri iddynt fod trwy effeithiolaeth ei allu; etto, pe ni buasai yn eu dioddef hwynt, yn *erwyllysio* peidio a'u rhwystro, ni's gallent oll ddim bod; *canys y mae efe yn cae, ac nid oes neb yn agor*. Ond y mae yn cyfiawn attal ei ras: yr hwn nid yw'r pechadur yn ei ddymuno, yn cymmeryd ymaith yr attalfa yr hyn fy'n eu gwneuthur yn anesmwyth dano, ac yn gymmaint ag y mynn y pechadur *fynd* i'w ffordd ei hun, y mae yn rhoi y ffrwyn iddo, ac yn ei adael i rwyfsg ei lygredd, *Hof.* iv. 17. *Ephraim a ymgysylltodd ag eulynod: gad iddo*, *Sal.* lxxxii. 11, 12. *Israel ni'm mynnai. Yna y gallyngais hwynt yng nghyndynrwydd eu calon*. Ym mha amgylchiad annedwydd, y mae'r Camni pechadurus, oddi wrth dueddiad priodol y pechadur ei hun, yn canlyn yn naturiol ac yn anffaeledig; yr un modd ag y mae dwf yn rhedeg oddi ar fryn pa le bynnag y casso dwll agored o'i flaen. Felly yn yr amgylchiadau hyn *Israel* a aethant wrth eu cyngor eu hunain, *Adn.* 12.

Ac fel hyn y mae'r fath Gamni a hwn o waith Duw, fel Barnwr cyfiawn, yn cospi yr hwn fydd yn dioddef trwyddo. Yr olwg hyn ar bethau a wnaeth i Dafydd fod yn ddistaw pan oedd *Simei* yn ei felldithio, 2 *Sam.* xvi. 11. *Gedwch iddo, a melltithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.*

Yn ail, Y mae Duw yn gosod *terfynau* cadarn iddynt, *Sal.* lxxvi. 10. *Gweddill cynddaredd* (sef cynddaredd y creadur) *a waberddi.* Oni bai fod Duw yn gosod *terfynau* ar y Camniau hyn, pa mor ofidus bynnag ydynt ynghyflwr un rhyw ddyn, hwy fyddent yn llawer mwy gofidus: ond y mae yn dywedyd wrth yr offeryn pechadurus fel y dywedodd wrth y môr, *Hyd yma y deui, ac nid ym mbellach; ac yma yr attelir ymchwydd dy donnau di.* Y mae yn gosod rhwymyn ataledig ar ddyn, fel na's gall fyned un cam ym mbellach yn y ffordd ag y mae ei chwantau cynddeiriog yn ei yrru, nag y mae Duw yn gweled yn addas. Dyma pa ham nad yw'r Camni o'r natur hyn na mwy na llai, eithr yn gymmwys fel ag y b'o efe yn gosod *terfynau* iddynt. Y mae gennyf esampl hynod o hyn yn achos *Job*, yng Nghoelbren pa un yr oedd camni trwy waith neilltuol diafol: ond fe ofododd Duw derfyn ar y prif-bechadur hwnnw yn ei waith, *A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, Wele yr hyn oll fydd i iddo ef yn dy law di, yn unig yn ei erbyn ef ei hun nac effyn dy law,* *Job* i. 12. Yn awr fe aeth Satan hyd eithaf ei derfyn, heb adael dim o'i fewn ag oedd yn ei weled at ei bwrpas heb ei gyffwrdd, adn. 18, 19. Ond ni's gallai mewn un modd symmud un cam dros ei derfyn, i ddwyn ym mlaen yr hyn na's gallodd ei ynnill o fewn iddo. Ac er mwyn gwneuthur y profiad yn fwy, a'r camni yn dostach, nid oedd dim i'w wneuthur, ond symmyd y terfyn, ac ehangu cylch ei lywodraeth; o herwydd pa ham y mae Satan yn dywedyd, *Eithr, cyffwrdd â'i esgyrn ef ac â'i gnawd, ac efe a'th felldiga di o flaen dy wyneb,* *Pen.* xi. 5. Ac felly fe symmudwyd y terfyn, eithr fe ofodwyd un newydd, adn. 6. *Wele efe yn dy law di, etto cadw ei hoedl ef.* Fe ddygpwyd y Camni yn y blaen mor belle i ag yr oedd y terfyn newydd yn caniattau, yn gytunol ag amcan Satan i ddwyn *Job* i gablu,

gablŷ, *Satan* a'i tarawodd ef â chwrnwydydd blin, a wadn ei droed hyd ei goryn, adn. 7. Ac oni buasai fod y tersyn hwn yn diogelu bywyd *Job*, se fuasai *Satan*, wedi gweled annhycciant yr ymgyrch hwn hefyd, yn ddiau yn gwneuthur diben trwyadl o hono.

Yn drydydd, Y mae Duw yn eu goruch lywodraethu i ryw ddiben da, gweddus i'r perffeithrwydd dwysol. Pan y mae drwg-amcan yn y camni a wneir gan yr offeryn pechadurus, y mae Duw yn ei drefnu i ddiben doeth a da. Megis y terfysgau yn nheulu *Dafydd*, amcan *Amnon* oedd boddhuau chwant anifeilaidd, *Abshalom* i ymbelgi ar ymddial, a boddloni ei fatchder a'i draha : ond meddwl Duw trwy hynny oedd cospi *Dafydd* am ei bechod yn achos *Uriah*. Amcan *Satan* yn y camni a wnaeth yng nghoelbren *Job* trwy y *Sabraid* a'r *Caldeaid*, ei offerynnau, oedd peri i *Job* gablu, a hwythau i foddhuau eu cybydd-dod : ond yr oedd gan Dduw amcan arall yn hynny, gweddus iddo ei hon, sef, amlygu gwirionedd ac uniondeb *Job*. Oni buasai fod Duw yn doeth ac yn nerthol oruch-reoli y camniau hyn a wneir yng nghoelbren dynion, ni's gallai dim daioni ddyfod o honynt : eithr y mae eise yn ei goruch-reoli yn wastadol yn y cyfryw fodd, fel ag y mae eise yn cyflawni ei amcanion daionus ei hun trwy hynny, er nad yw y pechadur yn meddwl felly ; canys ni ddichon ei amcanion fethu, *Ei gyngor a saif*, *Esa.* xlvii. 10. Felly y mae'r camni pechadurus, trwy oruchlywodraethol Law Duw, yn cael ei droi o amgylch i'w ogoniant ei hun, a daioni ei bobl, yn y diwedd ; yn ol y gair, *Diar.* xvi 4. *Yr Arglwydd a wnaeth bob peth er ei fwyn ei hun*, *Rhuf.* viii. 28. *Y mae pob peth yn cyd-weithio er daioni i'r rhai sydd yn caru Duw*. Fel hyn y trowyd bradwriaeth *Haman*, i ddistrywio'r luddewon i'r gwrthwyneb, *Esther* ix. 1. A'r camni a wnaed yng nghoelbren *Joseph*, gan ei frodyr ei hun yn ei werthu i'r *Aipht*, er ei fod o'u rhan hwy yn dra phechadurus, ac o amcan tra drygionus ; etto, fel ag yr oedd o wneuthuriad Duw, trwy ei ddwyfol ganiattad, yn gosod tersyn cadarn iddo, ac yn ei ddoeth oruch-reoli, se benderfynodd fel y gweddai i ddwyfol ddoethineb a daioni : y mae *Joseph* yn amlygu pob un o'r ddau

ddau i'w frodyr, Gen. 1. 20. *Cbwi a fwriadafoch
ddrawg i'm herbyn, ond Duw a'i bwriadodd i ddaioni,
i ddwyn i ben fel y gwelir heddyw, i gadw yn fyw bobl
lawer.*

YN DRYDYDD, Yr ydym i ymosyn, *Pa ham y mae*
Duw yn gwneuthur camni yng nghoelbren dyn. A
thrwyr ddangos *amcan* y weithred neu'r oruchwyliaeth
honno: peth ag sydd yn perthyn i bob un ei wybod, a
dal fwlw gofalus arno, tu ag at wneuthur defnydd crist-
nogol o'r camni yn eu coelbren. Y mae'r amcan o
honi debygid o ffaith math yn bennaf.

Yn gyntaf, Profiad cyflwr dyn, pa un ai bod un
mewn stat o ras, neu nad yw? Pa un ai gwir Gristion
neu ragrithwr yw? Er fod pob cystudd yn beth prof-
edig, etto yr wyf yn meddwl mai yma y mae profiad
pennaf yn rhagluniaeth a ddygir ar ddyn yn gorwedd,
fel mewn pethynas i'w *gyflwr*: yn gymmaint a bod y
camni yn y goelbren yn beth o amgylchiad parhaus, y
mae gan un achos i eglurhau ei hun drachefn a thrachefn
ar yr un peth; dyma pa ham y mae'r camni yn rhoi
feilfaen i wneuthur gwahaniaeth yn y pwngc pwysfawr
hwnnw. Y mae yn eglur mai ar y feilfaen hon y go-
sodwyd profiad cyflwr *Job*. Y cwestiwn oedd, pa un
a oedd *Job* yn *was uniawn* a gwirioneddol i *Dduw*,
megis ag y tyfiliolaethodd Duw ei hun am dano; neu,
yn un *cybyddhyd*, ac yn rhagrithwr, fel yr haerodd
Satan yn ei erbyn? Ac fe osodwyd y profiad o hynny
ar y camni i'w wneuthur yn ei goelbren, *Job* i. 8, 12.
a'r ii. 6. Ac yn gyfattedbol ei brofi ef yn rhagrithwr,
oedd yr hyn oedd ei holl gyfeillion, oddi eithr *Elibu* y
llafarwr diweddas, yn amcanu atto wrth ymresymmu ag
ef tan ei brofiad, Satan yn gwneuthur defnydd o'r
gwyr da hynny er mwyn ynnill ei bwngc. Megis ag
y profodd Duw yr Israeliaid yn yr anialwch, mewn
perthynas i wlad Canaan trwy dorf o ragluniaethau
cystuddiol ol yn ol, y rhai a ddioddefodd *Caleb* a *Josua*
gyd â gwroldeb, ac fe'u cyhoeddwyd yn gymmwys i
fyned i mewn i'r tir a addawyd, gan iddynt *gyflawn*
ddilyn yr Arglwydd; tra yr oedd cyrph eraill yn yr
anialwch, y rhai a lwyd flinwyd gan y croesau: felly
y mae Duw yn profi dynion i'r nesoedd trwy'r camni
yn

yn eu coelbren. Os dichon un sefyll y profiad hwnnw, fe'i cyhoeddir yn Sant, yn wir was i Dduw, fel ag y profwyd fod *Job*: os ni all, nid yw ond rhagrithwr; ni ddichon sefyll profiad y camni yn y goelbren, ond y mae yn dislannu fel sorod yn ffwrn Duw. Y mae gennym esamp! alaethus o hynny, yn y gwr anrhydeddus cyfoethog hwnnw, yr hwn, mewn tybiau uchel am grefydd, yn tarddu oddi ar yr egwyddor o foesoldeb, a ymnesaodd at ein Hiachawdwr, i wybod, *Pa beth a wna i etifeddu bywyd tragrwyddol*, Marc x. 17. Y mae ein Harglwydd er mwyn datguddio'r dyn iddo ei hun, yn gwneuthur camni yn ei goelbren, yr hon oedd o hyd o'r blaen yn gymmwys, gan ei rhwymo trwy orchymyn pendant profedig, i werthu a rhoi ymaith yr hyn oll a feddai, a'i ganlyn ef, adn. 21. *Gwerth yr byn sydd gennyf, a dyro i'r tlodion, — a thyred, a chymmer i synu dy groes, a dilyn fi*. Fe dygodd hyn ef mewn moment i lys cydwybod, gan ei ddiofsg o'i feddiannau mawrion; fel na's gallai o hynny allan eu cadw gyd â chydwybod dda, fel y gallai o'r blaen. Fe brofodd y gwr yn y fan y chwerw-loes a wnaeth y camni hyn yn ei goelbren, *Fe bruddhaodd wrth yr ymadrodd*, ad. 22. hynny yw, y funud y clywodd ef, wedi ei daro â dolur, terfysig a chythryfwl meddwl, fe newidiodd ei wedd, fe dristaodd ac fe ymollyngodd, fel ag yr arferir yr un gair, *Mat.* xix. 16. Ni allasai sefyll profiad y camni hwnnw; ni's gallasai mewn un modd roi ei goelbren yn llaw Duw yn y pwngc hynny, ond am ei chael, bydded a synno, yn ol ei feddwl ei hun. *Fe a aeth ymaith yn athrist, canys yr oedd ganddo feddiannau lawer*. Felly fe a aeth ymaith oddi wrth Grist, yn ei ol at ei feddiannau mawrion, ac er gyd â chalon boenydus ac athrist, fe eisteddodd arnynt, *Meddiannydd rhuthradwy* diried ger bron yr Arglwydd, yn ceisio gwyrto'r drefn ddwyfol. Ac nid oes dim ymddangosiad i'r drefn hon gael byth ei galw yn ol, ac na ddaeth yntau byth i well tymmer mewn perthynas iddi.

Yn ail, Annogaeth i ddyledswydd, diddyfnu dyn oddi wrth y byd hwn, a'i annog i edrych am ddedwyddwch byd arall, Fe fu llawer yn rhwymedig i'r camni yn eu coelbren, iddynt erioed ddyfod attynt eu hunain, ymsefydlu,

ymfesydlu, a throï yn rhai ystyriol. Gwedi bod dros amser fel asyn wyllt wedi cynnefino â'r anialwch, yn dirmygu cymmeryd eu dychwelyd, fe lithrodd eu troed ryw bryd ; a thrwy hynny fe wnaed camni yn eu coelbren, fe ddaeth eu *mis*, yn yr hwn y cafwyd hwynt, *Jer. ii. 24.* Fel hyn y dygwyd y mab afradlon atto ei hun, ac y gwnâed i gynnwys meddyliau am ddychwelyd at ei dad, *Luc xv. 17.* Y mae'r camni yn eu coelbren yn eu hargyhoeddi yn y diwedd mai nid yma y mae eu gorphwysfa. Yn cael yn wastad ddraenen bigog o anefmwythder, pa bryd bynnag y dodont eu pen i lawr, lle yr oeddynt am gymmeryd gorphwysfa yn y creadur, a'u bod yn rhwym i godi fynu drachefn, fe'u dygir i bendersynu nad oes dim gobaith o'r tu hwnnw, a dechreu edrych oddi amgych am orphwysfa ryw ffordd arall. Felly y mae yn rhoi iddynt negeseuon at Dduw, yr hyn nid oedd ganddynt o'r blaen ; yn gymmaint a'u bod yn teimlo eisiau cysuron y byd arall, at ba rai nid oedd dim blas gan eu geneuau o'r blaen, tra yr oedd eu coelbren yn union wrth eu bodd. O herwydd pa ddefnydd bynnag a wnelom o'r camni yn ein coelbren, ei lais yw. *Codwch, ac ewch ymaith, canys nid dyma eich gorphwysfa.* Ac yn sicr, o bob moddion o farweiddiad o natur gystuddiol, y camni sydd yn marwhau gwir Gristion fwyaf i'r bywyd a'r byd hwn.

Yn drydydd, Argyhoeddiad pechod. Megis pan fo un yn rhodio'n ddiofal, yn cloffi'n ddifysymwth; mae ei waith yn cerdded yn gloff y rhan arall o'i ffordd yn ei argyhoeddi ef iddo gammu o'i le ; ac y mae pob cam newydd poenus yn ei ddwyn o'r newydd i'w feddwl. Felly y mae Duw yn gwneuthur camni yng nghoelbren dyn, i'w argyhoeddi iddo roi rhyw gam allan o le, neu ffordd gau a gymmerth. Y mae'r hyn yn amgen a fyddai'r pechadur yn barod i'w ddibrisio, anghosio a meddwl yn ysgafn am dano, yn cael trwy'r moddion hyn, ei adgoffa i'r meddwl, ei ofod ger ei fron fel peth drwg a chwerw, a'i gadw mewn cofadwriaeth, fel y bo i'w galon ar bob yn awr ac yn y man waedu am dano o'r newydd. Fel hyn, trwy'r camni, y mae pechodau dynion yn eu goddiweddyd i'w hargyhoeddi,

megis y cywilyddia lleidr pan ddalier ef, *Num. xxxii. 23. Jer. ii. 26.* yr hyn beth y mae brodyr *Joseph* yn ofod allan, dan y camni a wnaed yn eu coelbren yn yr *Aipht*, *Gen. xlii. 21. Diau bechu o bonom yn erbyn ein brawd*, *Gen. xlii. 16. Cafodd Duw allan anwiredd dy weifon.* Y mae'r camni yn y goelbren yn gyffredinol yn ei natur neu amgylchiadau, yn cyfeirio mor naturiol at gam droediad neu gau lwybr, fel ag y mae yn gwafanaethu fel coffadwriaeth rhagluniaethol o hono, yn dwyn y pechod, er ei fod yn hen, o'r newydd i goffadwriaeth, ac yn arwydd o ynfyrwydd y pechadur, mewn gair a gweithred, i'w gadw yn wastadol ger ei fron. Pan y cafodd *Jacob* fod *Leah* trwy anonestrwydd *Laban*, wedi ei thafu arno yn lle *Rabel*, pa fodd y gallai lai nâ bod yn goffadwriaeth gnofedig o'r twyll a wnaethai ef â'i dad ei hun, o'r hyn lleiaf er ysfaith mlynedd o'r blaen, yn cymmeryd arno mai *Esau* oedd? *Gen. xxvii. 19.* Pa fodd y gallai lai nâ'i archolli ef ar achosion ar ol llaw trwy helynt ei briodas. Yr oedd efe wedi siommi ei dad â'r brawd ieuangaf yn lle'r hynaf: ac fe siommodd *Laban* yntau â'r chwaer hynaf yn lle'r ieuangaf. Fe ffafrodd tywyllni llygaid *Isaac* y twyll cyntaf: ac fe ffafrodd tywyllwch yr hwyr yr olaf yn gwbl gymmaint. Felly fe ddywedodd fel ag y dywedodd *Adonibezec* mewn achos arall, *Fel y gwnaethum, felly y talodd Duw i mi.* Felly yn yr un modd, prin y gallasai marwolaeth *Rabel* mewn gwewyr esgor lai nâ bod o goffadwriaeth ofidus o'r ymadrodd byrbwyll diystyr a sonir am dano, *Gen. xxx. 1. Moes i mi feibion, ac onid e mi a fyddaf farw.* Y mae hyd yn oed *Job* dduwiol, yn darllain yn y camni yn ei goelbren ef rai cau lwybrau a droedasai ynddynt yn ei ieuengtid lawer blwyddyn o'r blaen, *Job xiii. 26. Canys yr awt ti yn ysgrifenu pethau chwerwon yn fy erbyn, ac yn gwneuthur i mi feddiannu camwedddau fy ieuengtid.*

Yn bedwarydd, Cerydd, neu gospedigaeth am bechod. Nid yw'r gair hwnnw yn cael ei wirio mewn un peth yn fwy nag yn y camni yn y goelbren, *Jer. ii. 19. Dy ddrygioni dy hun a'th gospa, a'th wrthdaro a'th gerydda.* Fe all Duw megis taffu llygad dros bechod un dros amfer, ac ym mhen amfer gosod nod o'i lidiowgrwydd arno,

arno, trwy gammu coelbren y pechadur, fel y gwnaeth yn achos *Jacob* a *Rabel*, a soniwyd eisoes. Er fod y pechod yn myned yn fuan heibio, neu nid yw o hir barhad o ran amser y weithred, fe all y nod o anfoddloniwydd dwyfol am dano, a ofodir ar y pechadur yn y camni yn ei goelbren, ei boeni yn hir ac yn doft, fel y gwypo trwy fynych brofiad pa fath beth drwg a chwerw ydoedd. Fe laddodd *Dafydd Uriab* â chleddyf yr *Ammoniaid* yn fuan iawn: eithr nid ymudarwodd y cleddyf byth â'i dy o herwydd hynny, 2 *Sam.* xii. 11. Fe ynnillodd *Gebazi* ddwy godaid o arian yn fuan iawn oddi wrth *Naaman* mewn ffordd ffals-gelwyddog: ond, fel nod o'r anfoddlonrwydd dwyfol, am y weithred halogedig, fe gafodd wahan glwyf gyd â'r arian a lynodd wrtho tra fu byw, a'i eppil ar ei ol; 2 *Bren.* v. 27. Fe all hyn fod, yn gyftal lle y mae pechod wedi ei faddeu o ran tragywyddol lid, a lle nad yw. Ac fe all un gyfaddef a gwir edifarhau am y pechod hwnnw, yr hwn, er hynny a wna iddo fyned yn gloff i'w fedd, er na's dichon ei ddwyn i uffern. Fe all fod yn gymmeradwy yn yr *Arglwydd*, yr hwn er hynny fydd â nod neillduol o'r anfoddlonrwydd dwyfol am ei bechod gwedi ei ofod arno yng nghamni ei goelbren, *Sal.* xcix. 8. *Duw oeddit oedd yn eu barbed, ie pan ddielid am eu dychymygion.*

Yn bummed, Rhagflaenu pechod, Hof. ii. 6. *Mi a gaeaf dy ffordd di i fynu â drain, ac a furiaf fur, fel na chaffo hi ei llwybran.* Fe geir gweled yn fuan fod camni y goelbren yn gorwedd yn llwyr groes i ryw duedd pechadurus sydd yn y galon, yr hwn sydd mewn modd neilltuol yn llywodraethu'r dyn; felly y mae'r camni fel cae drain neu fur yn y ffordd y mae'r tueddiad hwnnw yn gogwyddo'r dyn. Y mae gwrthddrychau llygredig y byd yn dyfod yn rhwydau, megis ag y maent wedi eu cyfaddasu at archwaeth tymmer dynion: eithr, trwy'r camni yn y goelbren, y mae'r amliw a'r coluriad (*farnes*) yn cael eu gwisgo ymaith oddi ar y gwrthddrych llygredig, trwy'r hyn y mae yn colli ei harddwch cyntaf: felly pan symmudir y tanwydd, y mae awch seremoniau llygredig yn cael ei bylu, y brofedigaeth ei gwahanu, a llawer o bechod ei ragflaenu;

ragflaenu; a'r pechadur gwedi gwibio cymmaint i ni-
weidio ei ffordd, yn dychwelyd gyd â chywilydd. Jer. ii.
 36, 37. Fel hyn y mae Duw yn cammu coelbren dyn
 fel y gallo ei dynnu oddi wrth ei waitb, a chuddio
balchder oddi wrth ddyn; ac felly, y mae yn cadw ei
enaid rhag y pwll, Job xxxiii. 17, 18. Y mae pob un
 yn gwybod pa beth sydd fwyaf hoff ganddo, ond Duw
 yn unig a wyr pa beth sydd fwyaf buddiol. Megis ag
 y mae pawb yn *gelwyddog*, felly y mae pawb yn *ffol-*
iaid hefyd: Duw yn unig sydd *ddoeth*, Jud. 25. Y
 mae llawer yn rhwymedig i'r camni yn eu coelbren,
 nad ydynt yn rhedeg i'r unrhyw ormod rufedd, ag y
 byddai i'w meddyliau ofer a ferchiadau llygredig eu
 gyrru iddynt gyd â phob brys: a hwy a fendithiant
 Dduw o'u calonnau am ei wneuthur, pe baent ond dwys
 ystyried pa beth a fyddai canlyniad symmudiad y cam-
 ni ymaith. Pan y mae un mewn perygl o ymchwerwi o
 blegid pwys y camni, da fyddai iddo ystyried ym mha
 gyflwr y mae, etto, tu ag at ddioddef ei symmud ym-
 aith mewn modd Crist'nogol.

Yn chweched, Datguddio llygredd cuddiedig, pa un
 bynnag ai mewn Saint neu bechaduriaid. Y mae rhai
 llygredigaethau yng nghalon pob dyn, ag sydd yn
 gorwedd, megis, mor agos i'r wyneb, fel ag y maent
 yn barod ar bob achos i dorri allan: ond er hynny y
 mae eraill ag sydd yn gorwedd mor ddwfn, fel mai
 prin y gwelir hwynt oll. Ond fel ag y mae'r tân dan
 y crochan yn gweithio yr amhuredd i'r wyneb, ac i
 redeg drosodd, felly y mae'r camni yn y goelbren yn
 gweithio i lynu o'r gwaelod, ac yn dwyn y cyfryw
 lygredd i oleuni, fel mai braidd heb hynny y me-
 ddylid ei fod oddi mewn. Pwy a feddyliafai fod y
 fath gadernid o anwydau yn yr addfwyn Moses ag a
 ymddangosodd ynddo wrth ddyfroedd y gynnen, am ba
 rai y cadwyd ef allan o *Ganaan*, Sal. cvi. 32, 33. Num.
 xx. 13. Cymmaint o chwerwedd yspryd yn yr amyn-
 eddgar *Job*, fel ag y dywedai fod Duw wedi troi yn
 greulon yn ei erbyn. *Job* xxx. 21. Cymmaint o natur
 ddrwg yn y duwiol *Jeremia*, fel ag y melldithiodd nid
 yn unig ddydd ei enedigaelb, ond hyd yn oed y gwr a
 fynegodd i'w dad am dano, Jer. xx. 14, 15, Neu fod y
 cyfryw

cyfryw weddillion di-dduwiaeth yn *Asaph*, fel y cy-
hoeddai mai *peth ofer* oedd crefydd, *Sal. lxxxiii. 13.*
Ond mae'r camni yn y goelbren yn dwyn y pethau hyn
allan, gan ddangos eu bod oddi mewn, pa cyhyd byn-
nag y llechont yn ddifwlw. Ac fel ag nad yw'r diben
hwn, pa mor anweddaidd bynnag y gall gwawdwyr
beilchion ei ddiystyru, mewn un ffordd yn anghyttunol
â'r Dwyfol Briodoliaethau; felly y mae'r datguddiad
ei hun yn angenrheidiol er mwyn gwir ddarostwng
pechaduriaid, ac i *lychawino balchder pob gogoniant*, fel
y gallo dynion adnabod eu hunain. Y mae'r ddau
beth hyn yn amlwg, gan mai i'r diben hyn y parhaodd
Duw y camni yng nghoelbren *Israel* yn yr anialwch;
fel i'w *darostwng* a'u *profi* hwynt, ac i *wybod* pa beth
oedd yn eu calonau, *Deut. viii. 2.*

Yn olaf, *Ymarferiad* gras ym mhlant Duw. Y mae'r
credinwyr, trwy weddillion llygredd tufewnol, yn
ddarostyngedig ar brydiau i ddiogi a syrthni ysprydol,
ym mha amser y mae eu grasufau megis yn cyſgu.
Heblaw hyn y mae rhai grasufau, yn ol eu natur eu
hunain nad ydynt ond yn achlysurol yn eu hymarfer-
iadau; yn cael eu harferyd yn unig ar yr achlysur o
ryw bethau ag y maent yn perthynu yn angenrheidiol
iddynt; y cyfryw ag yw amynedd a hir ymarhous.
Yn awr, y mae'r camni yn y goelbren i ddeffroi
Cristion i ymarferyd y grasufau hynny a orchfygwyd
gan lygredd, ac hefyd i ofod y grasufau hynny ag
fydd megis yn achlysurol mewn gweithrediad gan roi
gwaith priodol iddynt. Y gwirionedd yw hyn, off-
eryn mawr rhagluniaeth yw'r camni yn y goelbren i
wneuthur i ddynion ymddangos yn eu gwir liwiau, yn
datguddio eu drwg a'u da: ac os bydd gras Duw
ynddynt, fe a'i dwg allan, ac fe wna iddo ymddisgleir-
io. Y mae'r camni yn gosod y Cristion yn y fath
gyfyngderau mawrion, fel er iddo gael ei figlo dros
amser, etto yn y diwedd fe dystiolaetha fod gwirionedd
a grym gras ynddo. *Er eich bod yr awrbon (o rhaid*
yw) mewn tristwch, trwy amryw brofedigaethau, fel
y caffer profiad eich ffydd chwi, yr bwn fydd werth-
fawrusach nâ'r aur colladwy — er mawr, i Pedr i.
6, 7. Y mae'r camni yn y goelbren yn achlysur o

lawer o weithrediadau ffydd, gobaith, cariad, hunan-ymwadiad, ymroddiad, a grasusau eraill ; cynnifer o anadliadau nefol, bresiadau, hiraeth, a griddfannau, pe amgen na ddeuai byth allan — Ac nid wyf yn ammau nad yw'r pethau hyn, pa mor ddiystyr a distadl bynnag gan dynion cnawdol, yn fwy gwerthfawr yng olwg Duw, nag y mae hyd yn oed y credinwyr eu hunain yn dyall, gan eu bod yn weithrediadau o addoliad tufewnol digyfrwng, ac fe ddelir sulw ryfedd-ol arnynt, ac ar eu nifer, ym mhen amser, er fod y dynion eu hunain yn mynych feddwl mai prin y talant iddynt hwy eu hunain ddal dim sulw arnynt. Ni a wyddom pwy a ddywedodd wrth yr enaid grasol, *Gad i mi weled dy wyneb*, — y mae dy olwg yn bardd, Can. ii. 14. *Dygaisst fy nghalon ag un o'th lygaid*, Pen. iv. 9. Y mae gwaith diysgog byddin galonnog o wyr meirch a gwyr traed, yn gyrru gelynyon i ffoi yn werthfawr iawn : ond y mae gwaith *ofn* duwiol, a *gobaith* gostyngedig, mewn gwirionedd yn llawer gwerthfawroccach, gan eu bod felly yng olwg Duw, barn yr hwn, *ni a wyddom fydd yn ol gwirionedd*. Fel ag y mae'r Salmydd yn dysgu, *Sal. cxlvii. 10, 11. Nid oes byfryd-wch ganddo yn nerth march : ac nid ymboffa efe yn esgeiriau gwr. Yr Arglwydd fydd hoff ganddo y rhai a'i hofnant ef, sef y rhai a ddisgwyliant wrth ei drugaredd ef*. Ac yn wir y mae ymarferiad grasusau ei Yspryd yn ei bobl, mor werthfawr yng olwg Duw, fel ag ym mha ras bynnag y mae neb o honynt yn rhagori, fe wneir yn fuan y cyfryw gamni yn eu coelbren, ag fyddo'n brofiad neilltuol o'i gyflawn nerth. Yr oedd *Abraham* yn rhagori yn y gras o ffydd, yn credu gair noeth addewid Duw uwchlaw ei reſwm : ac fe roddes Duw iddo addewid, y *gwnai efe ef yn genedl fawr*, ac fe wnaeth gamni yn ei goelbren, trwy ba un y cafodd ddigon o waith i'w wneuthur â holl nerth ei ffydd, pan y gorfu arno lwyr ymadael â'i wlad a'i dylwyth, ac ymdeithio ym mhlith y *Canaan*aid ; ei wraig yn parhau yn ammhiantadwy hyd nes dartod oedran planta ; a phan yn y diwedd yr esgorodd ar *Iaac*, a phan y cynhyddodd yntau i synu, fe alwyd *Abraham* i'w offrymmu yn boeth-offrwm, ac yr oedd profiad ei ffydd

ffydd yn galettach, o herwydd fod *Ismael* yn awr wedi ei droi allan o'i deulu, a bod Duw gwedi datgan mai yn *Isaac* yn unig y gelwid ei had ef, Gen. xxi. 12. Yr oedd *Moses* yn wr llariaidd iawn, y llarieiddiaf o'r holl ddynion oedd ar wyneb y ddaear, Num. xii. 3. Ac fe ymddiriedwyd iddo i arwain pobl dra chyndyn ac anllywodraethus, y mae yn eglur mai dyna'r Camni a drefnwyd yn ei Goel-bren ef er mwyn ymarferyd ei larieidd-dra. Yr oedd *Job* yn rhagori mewn amynedd, a thrwy'r camni yn ei goelbren, fe gafodd ddigon i'w wneuthur â hi. Canys nid yw Duw yn rhoddi rhagorach rhodd i un o'i bobl nâ'r llall, heb roi iddynt ryw bryd neu gilydd ddigon o waith i'w wneuthur â hi.

Yn awr y mae defnydd yr athrawiaeth hon o dri math. (1.) Er Cerydd. (2.) Er Cysur. (3.) Er Cyngor.

Defnydd 1. O Gerydd. Ac y mae yn cyfarfod â thri math o bobl euog o gerydd.

Yn gyntaf, Y cnawdol a daearol, y rhai nad ydynt gyd â gwylder a pharchedig ofn yn ystyried y camni yn eu coelbren fel gwaith Duw. Y mae yn sicr nod y dwyfol law i'w weled arno gan y rhai a ddalio fulw cywir: ac y mae hynny yn galw ein dwys ystyriaeth, ac y mae'r esgeulufdra o hynny yn rhag-arwyddo dinnystr, Sal. xxvii. 5. *Am nad ystyriant weithredgedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylaw ef, y dinystria efe bwynt, ac ni's adeilada bwynt.* Ac o herwydd hyn, y mae y rhei'ny yn teius iawn ag sydd yn syllu ar ail-achosion, heb edrych dim pellach nag offerynnau annedwydd y camni yn eu coelbren, gan edrych dros yr achos cyntaf; megis ci yn chwyrnu wrth y garreg, heb edrych ar y llaw sydd yn ei thafu. Dyma, mewn effaith, wneuthur Duw o'r creadur; ei barchu et, yn y cyfryw fodd, a phe gallai o hono ef ei hun berffeithio rhyw beth, pan nad yw ar yr un pryd ond offeryn yn llaw Duw, *Gwialen ei lid*, Esa. x. 5. *wedi ei gosod ganddo ef i farn, a'i sicrhau i gospedigaeth*, Hab. i. 12. O! pa ham y sefydla dynion eu golwg ar offerynnau yn eu coelbren, ac felly chwanegu eu ffangellau! Y gwirionedd yw, y maent, o'r rhan fwyaf, i doffurio wrthynt yn hytrach, am fod swydd annymunol gandynt, yr hyn yw, pan y maent wrth foddhau eu serch-

ferchiadau llygredig eu hunain, wrth wneuthur camni yng nghoelbren eraill, y mae yn cwmpo yn y diwedd ar eu pennau eu hunain gyd â dialedd, fel gwaed Jefreel ar dŷ Jehu, Hof. i. 4. Ac y mae yn annymunol cymmeryd y gwaith mewn llaw mewn perthynas i'r rhai a berthynant i Dduw; canys anfynych y mae sail y cweryl yr un o du 'r offeryn ag o du Dduw, ond yn wahanol iawn; tyft Simei yn melldithio Dafydd, megis gwr gwaedlyd, yn meddwl gwaed tŷ Saul, yr hyn nid oedd efe yn euog o hono, pan yr oedd Duw yn meddwl am waed Uriah, yr hyn ni's gallai Dafydd mo'i wadu, 2 Sam. xvi. 7. Ymhellach, fe wneir y cweryl i fynu yn y diwedd rhwng Duw a'i bobl; ac yna fe gaiff eu fflangellwyr weled nad oedd ganddynt ond fwydd ddi-ddiolch iawn, Zec. i. 15. *Y rhai pan ddigiais ychydig, hwythau a gynnorthwyaſant y niweid*, mewn anfoddlonrwydd am fod y Cenhedloedd yn cammu coelbren ei bobl. Y maent hwythau yr un modd yn euog, ag y fydd yn cyfrif y camni yn eu coelbren i *ddamwain neu anffawd*, yr hyn mewn gwirionedd nid yw ddim yn y byd ond creadur o waith dychymygiad, wedi ei ffurfio yn lle gorchudd i gadw dynion rhag cydnabod llaw Duw. Fel hyn yr oedd y Philistiaid, yr hyn oeddynt yn ei ammeu, y maent yn ei benderfynu'n fwy annuwiol, gan ddywedyd mewn effaith, *Nid ei law ef a'u tarawodd, ond damwain oedd byn i mi*, 1 Sam. vi. 9. Ac yn olaf, y rheiny hefyd, trwy roi eu hunain i fynu i lawenydd cnawdol ac annuwioldeb, fydd yn diystyru y camni yn eu coelbren, yn gwneuthur dim o hono, a'i anghosio. Nid wyf yn ammeu na's gall dyn, gwedi rhoi ei achos i'r Arglwydd, ac edrych atto ef am ymwared yn y lle cynaf, wneuthur defnydd cymhedrol o gysuron y bywyd hwn at ei achos yn yr ail le. Ond am y drefn honno, fydd mor fynych a chyffredinol yn yr achos hwn ymblith dynion cnawdol, os gwaith Duw mewn gwirionedd yw y camni yn y goelbren, fel ag yn wir y mae; y mae yn rhaid ei fod yn drefn ynfyd ac anweddaidd iawn, ac i'w ffeiddio gan hob dyn da, *Diar. iii. 11. Fy mab na ddirmysa gerydd yr Arglwydd*. Y mae yn sicr mai trefn ofnadwy o feddyginiaethu yw honno,

na's dichon lai nâ diweddu mewn rhyw beth gwaeth nâ'r clefyd ei hun, pa fodd bynnag y dichon ei esmwythau dros amser, *Esa. xxii. 12, 13, 14. Ar dydd hwnnw y gwaboddodd yr Arglwydd Duw y lluoedd rai i wylofain ac i alarnad — ac wele lawenydd a gorfoledd — bwytt: cig ac yfed gwin — a datguddiwyd hyn lle y clywais, gan Arglwydd y lluoedd, yn ddiau ni lanbeir yr anwiredd hyn, hyd oni byddoch feiraw.*

*Yn ail, Y rhai cyndyn, calonnau pa rai sydd fel y môr yn dygyfor, yn chwyddo, yn berwi, ymchwerwi, a grwgnach, ac ni allant fod yn esmwyth dan y Camni eu coelbren. Y mae'r apostol Judas wrth nodi allan y rhai y codwyd niwl y tywyllwch iddynt yn dragwydd, adn. 13. yn dywedyd am danynt, adn. 16. Y rhai hyn sydd rawnachwyr, tuchanwyr, fef yn tuchan yn wastadol o herwydd eu coelbren, yr hyn yw arwyddocad y gair a ddefnyddir yno gan yr Yspryd Glân. Canys yn gymmaint ag mai gwaith Duw yw'r camni yn y goelbren, yr hyn ni's gall eu hysprydoedd cyndyn ymostwng iddo, mae'n rhaid eu bod yn ymladd yn erbyn Duw, ac y mae eu grwgnach a'u tuchan hwn yn ei erbyn *Ef* mewn gwirionedd, pa liw bynnag a ofodont arnynt. Fel hyn, pan y tuchanodd yr Isrealiaid yn erbyn Moses, Num. xiv. 2. y mae Duw yn dywedyd eu bod yn tuchan yn ei erbyn ef ei hun, "Pa hyd y cyd-ddygaf â'r gynnullidfa ddrygionus hon sydd yn tuchan i'm herbyn," adn. 27. Oh! oni ddi-chon efe, yr hwn a'n gwnaeth ac a'n ffurfiodd heb ein cyngor, gael rhyddid i drefnu ein coelbren hefyd heb ofyn ein meddwl, ond rhaid i ni godi yn ei erbyn o herwydd y camni a wnaeth ynddi! Pa beth y mae hyn yn ddangos, ond na's dichon y creadur balch ddim dioddef gwaith Duw, neu fiasu yr hyn a wnaeth efe? A pha mor ddu ac embeidus yw'r dymmer yspryd honno? Pa fodd y mae yn bosibl i un lai nâ chael ei ddryllio yn chwiltfriw yn y cyfryw helynt? *Y mae Duw yn ddoeth o galon, ac yn alluog o nerth: prwy a ymgaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?**

Yn olaf, Y diosol a'r anffrwythlon, y rhai nad ydynt yn gosod eu hunain yn ffordd eu dyledswydd i gyd synio âg amcan y camni yn y coelbren. Nid yw Duw a natur yn gwneud dim yn ofer. Gan mai efe

sydd yn gwneuthur y camni, y mae, yn ddiammeu, amcan priodol ynddo, ac yr ydym yn rhwymedig mewn dyledswydd i gyd fynio ei hun yn ol yr ymadrodd hwnnw, Mica vi. 9 *Gurandeb y gwialen*. Ac yn wir, oni chae un ei lygaid, eithr bod yn ewyllysgar i ddyall, fe all ganfod mai amcan cyffredinol y camni yw, ei ddiddysfnu oddi wrth y byd hwn, a'i annog i geisio ac i gymmeryd i fynu *orphwysfa ei galon* yn Nuw. Ac iawn ystyried natur ac amgylchiadau'r camni ei hun, ni bydd yn anhawdd iawn cael amlygiad mwy neillduol o'r amcan o hono. Ond och, nid oes dim ymgais yn y pechadur diofal, yr hwn sydd wedi suddo mewn diogi a syrthni ysprydol, i adnabod amcan Rhagluniaeth yn y camni: felly ni's gall efe gydsynio ag ef, eithr parhau yn anffrwythlon; ac y mae'r holl boen ag y mae'r llafurwr yn ei gymmeryd yn ei gylch yn nhrefn rhagluniaeth yn myned yn ofer. *Hwy a floeddiant rhag braich y cedyrn*, gan riddfan dan wasgfa y camni ei hun, a phwys llaw yr offeryn o hono: *Ond ni ddywed neb, Pa le y mae fy Nuw, yr hwn a'm gwnaeth i?* nid ydynt yn edrych, nid ydynt yn dychwelyd at Dduw er hynny oll, Job xxxv. 9, 10.

II. *Defn. O Gysur*. Y mae yn rhoi cyfur i blant cystuddiol Duw. Pa beth bynnag yw'r camni sydd yn eich coelbren, Duw a'i gwnaeth, ac am hynny gellwch edrych arno yn garedig. Gan mai eich Tad a'i gwnaeth i chwi, nac amheuach nad oes amcan daionus ynddo tu ag attoch. Y mae plentyn doeth yn croesawi gwialen ei dad, yn gwybod, gan mai ei dad yw, ei fod yn ceisio ei ddaioni trwyddi: ac oni chroesawa plant Duw y camni yn eu coelbren, gan mai eu Tad a'i hordeiniodd, yr hwn ni's gall gamfynied yn ei weithredoedd er eu daioni, yn ol ei addewid. Y gwirionedd yw, rhan o ddysgyblaeth y cyfammod newydd, yw'r camni yng nghoelbren y credadyn, pa mor ofidus, y cwrteithiad a ddiogelwyd trwy addewid y Tad i Blant Crist, Salm lxxxix. 30, 32. *Os ei feibion a adarwant fy nghyfraith, ac ni rodiant yn fy marnedigaethau — yna mi a ymwelaf â'u camweiddau â gwialen*. Fe all pawb ag sydd am ddychwelyd at Dduw, tan y camni yn eu coelbren ymgysuro yn hyn. Gwybyddent nad oes un camni yn eu coelbren, na's gellir ei unioni: canys Duw a'i

gwnaeth, yn sicr gan hynny fe all ei wellhau. Fe all ef ei hun unioni yr hyn a gammodd, er na's gall neb arall : nid oes un peth yn rhy galed iddo ef i'w wneuthur. *Efe sydd yn codi y llawd o'r llaweb, ac yn dyrchafu yr angbenus o'r dommen; i'w ofod gyd â phendefigion.* Y mae yn gwneuthur i'r amblantadwy gadw ty, a bod yn llawen fam plant, Salm cxiñ. 7, 8, 9. Na ddywedwch na unionir byth mo'ch camni, am ei fod gwedi parhau cyhyd. Gosodwch ef yn llaw Duw yr hwn a'i gwnaeth, fel y byddo iddo ef ei unioni, a disgwylwch wrtho ; ac os bydd ei unioni da er dy les, fe gaff ei unioni ; *canys ni attal efe ddim daioni oddi wrth y rbai a radiant yn berffaith*; Sal. lxxxiv. 14.

Defn. olaf. O Gyngor, Gan mai gwaith Duw yw y camni yn y goelbren, yna, gan olygu llaw Duw yn eich camni chwi, ymgymmodwch â hi, ac ymostwng tano, pa beth bynnag yw, meddaf, *Golygwch law Duw ynddo* : canys yn amgen ni all eich ymostyngiad, tan y camni yn eich coelbren, fod yn ymostyngiad Cristnogol, cymmeradwy gan Dduw, yn ddiberthynas iddo ef, fel un o'ch tu chwi yn y Matter.

Gwrthddadl 1. Ond fe ddywed rhai, " Oddi wrth y creadur y mae'r camni sydd yn fy nghoelbren i yn dyfod ; ac oddi wrth y cyfryw hefyd na's haeddais ddim o'r fath driniaeth ar ei law. "

Atteb. Oddi wrth yr hyn a ddywedpwyd eisoes, y mae yn amlwg, er y gall y camni yn dy goelbren yn wir dyfod yn ddigyfrwng oddi wrth y creadur, etto, uwchlaw pob dadl, Duw ei hun yw'r prif-weithydd yn dy gamni, pwy bynnag yw'r offeryn sydd yn ei law. Ac er ysgatfydd na's haeddais y camni ar law'r offeryn neu'r offerynnau ag y mae efe yn ddefnyddio i'th geryddu, yr wyt yn sicr yn haeddu ar law Duw, ac fe all ddefnyddio yr offeryn a fynno yn y gorchwyl, neu ei wneud ei hun yn ddigyfrwng, fel y byddo da yn ei olwg.

Gwrth 2. " Eithr fe ellid unioni'r camni yn fy nghoelbren i, pe rhyngai bodd i'r offeryn neu'r offerynnau o hono ; ond nid oes dim ymresymmu â hwynt, fel y galler eu hargyoddi o'u bai yn gwneud y camni. "

Att.

Att. Os felly, byddwch sier nad yw amfer Duw etto wedi dyfod i unioni'r camni hwnnw : canys pe buasai gwedi dyfod, pe b'ai'r offerynnau yn sefyll i fynu yn awr fel castell annorchfygol, hwy a ymollyngent fel cryg o dywod tan draed un, *Hwy a grymment a'u bwynebau tu a'r llawr, a llyfent lwch dy draed*, Esa. xlix. 23. Yn y cyfamser y mae natur y peth mor belled oddi wrth gyfiawnhau un am beidio a golygu llaw Duw yn y camni yn eu coelbren, fel y mae yn ei wneud yn ddarn o brofiad, lle y mae llaw Duw yn ymddangos yn dra rhagorol : sef, fod dynion yn niweidio ac yn gwneud cam ag eraill mewn modd neilltuol, ac etto yn llwyr ddifeddwl am argyoeddiad. — Hyn oedd profiad yr eglwys oddi wrth eu gelynion, Jer. 1. 7. *Pawb a'r a'u cawsant a'u difasant; a'u gelynion a ddywedasant, Ni wnaethom ni ar fai, canys bwy a bechasant yn erbyn yr Arglwydd, trigle Cyfiawnder.* Yr oeddynt yn anhrugarog iawn, a hwy a'u trinafant yn greulon ; ac etto yr oeddynt am gyfiawnhau eu hunain yn y gorchwyl. Pa fodd y gallent gaead allan yr argyoeddiad ? A oeddynt yn wir ddifai wrth ddifa defaid crwydredig yr Arglwydd ? Nac oeddynt. A oeddynt yn edrych arnynt eu hunain yn weision Dwyfol Gyfiawnder yn eu herbyn ? Nac oeddynt. Yn wir se ofynnai rhai gwestiwn yma, Pa fodd y mynnai gelynion yr eglwys barchu ei Duw fel *Trigle Cyfiawnder* ? Ond os cadwn nodau gwreiddiol y testyn, y mae'n eglur nad oes dim sail oll i'r cwestiwn hwn yma ; ac hefyd y mae'r holl achos yn cael ei ofod allan mewn goleuni eglur, *Pawb a'r a'u cawsant a'u difasant ? A'u gelynion a ddywedasant, Ni wnaethom ni ar fai, canys bwy a bechasant yn erbyn yr Arglwydd, Trigle Cyfiawnder.* Geiriau'r gelynion yw y geiriau diweddaſ hyn, ond am eiriau'r prophwyd, yn dangos pa fodd y daeth oddiamgyich fod y gelynion yn difa defaid yr Arglwydd pa le bynnag y caffent, ac ymddiffyn eu hunain gwedi ei wneuthur, ymhell oddi wrth gysaddef un bai : y mae'r peth fel hyn, yr oedd y defaid gwedi pechu yn erbyn yr Arglwydd, *Trigle Cyfiawnder*, ac fel cyfiawn gospedigaeth am eu pechod oddi wrth Dduw, ni allasant gael dim cyfiawnder oddi ar law eu gelynion. O

O herwydd pa ham, gan droi heibio bob coeg esguson, gan olygu llaw Duw, fel yr hwn a wnaeth y camni yn y rhan honno o'ch coelbren, ag sydd yn ei chadw yn gam, ymgymmodwch â'r camni, ac ymostyngwch tano, pa beth bynnag yw, gan ddywedyd o'r galon, *Dyma ofid, ac mi a'i dygaf.*

Ac, i'ch annog i hyn yma, ystyriwch, (1.) Mai peth yw ag sy ddyledus arnoch i Dduw, fel eich Pen-llywydd a rhoddwr pob daioni. Y mae ei *Ben-arglwyddiaeth* yn galw am ein hymostyngiad; ac ni's gall fod yn waeledd yspryd mewn unrhyw achos i ymostwng i'r camni a wnaeth ei law ef yn ein coelbren, ac ymdaith yn esmwyth tan y iau a osododd efe arnom: ond gwallgofrwydd i'r eithaf yw i briddellau trwy ymddygiad terfysglyd a chyndyn tan y camni, ymryson â'u Gwneuthurwr. Ac y mae ei *Haelioni* tu ag attom ni, greaduriaid nad yw yn haeddu ond yr hyn sydd ddrwg ar ei law, yn ddigon i gae ein geneuau rhag achwyn arno am wneud camni yn ein coelbren, yr hwn ni wnaethai ddim camwedd â ni pe buasai yn cammu ein holl goelbren. *A dderbyniwn ni gan Dduw yr hyn sy dda, ac oni dderbyniwn yr hyn sy ddrwg?* Job ii. 10. (2.) Y mae deddf anghynewidiol gwedi ei gwneud na chaiff fod eisiau camni yng nghoelbren neb tra parhao y bywyd hwn. *Canys dyn a aned i finder, fel yr ebda gwreiclionen i fynu,* Job v. 7. Ac y mae y rhei'ny a ordeiniwyd i'r nesoedd, yn sicr mewn modd neilltuol o gael camni yn eu coelbren, fel y caffont *brwy orthymder yn y byd,* Ioan xvi. 33. Canys trwy'r cyfryw foddion y mae Duw yn eu cymhwyso i'r nesoedd. A pha fodd y gellwch ddisgwyl y cewch fod yn rhydd oddi wrth goelbren cyffredinol dynol-ryw? *A hymmudir y graig o'i lle er dyfwyn di?* Ac yn gymmaint a bod Duw yn gwneuthur y camniau hyn yng nghoelbren dynion, yn ol gwahanol natur eu cyflyrau, chwi a allwch fod yn sicr fod eich camni chwi yn angenrheidiol i chwi. (3.) Y mae camni yn y goelbren, na's gall dyn mewn un modd ymostwng iddo, yn gwneuthur cyflwr dyn y tebyccaf o bob peth i gyflwr y rhai yn uffern. Canys y mae yno iau na's gall y dioddefwyr truenus ei goddef na'i hyfgwyd, gwedi ei palethu am

eu gyddfau : y mae'r Hollalluog-law yn tynnu yn eu herbyn hwy, a hwythau yn ei herbyn hithau : y maent yno byth yn dioddef ac byth yn pechu : byth yn y ffwrn, ond heb losgi eu sorod, na'i buro. Cyffelyb i hyn yn gymmwys yw cyflwr y rheiny na's gallant yn awr ymostwng tan y camni yn eu coelbren. *Yn olaf,* Y mae colled mawr o beidio ag ymostwng tan y camni. Fe droes y camni yn y goelbren, trwy ei iawnddefnyddio, allan i'r fantais fwyaf, ac a wnaeth yr amser hwnnw i rai y rhan oreu o'u holl fywyd, fel ag y mae'r Salmydd oddi wrth ei brofiad yn tyfriot-aethu, Sal. cxix. 67. *Cyn fy nghystuddio yr oeddwyn yn cyfeiliorni, ond yn awr cedwais dy air di.*— Y mae llawer yn awr yn y nesoedd yn bendithio Duw am y camni a gawfant yn eu coelbren yma. Ond os nad yw y camni yn dy goelbren yn gwneud daioni i ti, bydd sicr ha's metha wneuthur i ti fawr niweid ; fe anghw-nega dy euogrwydd a'th ddamnedigaeth yn dra ofn-adwy, pan b'o'r meddyliau yn dryllio dy galon am y poen a gymmerwyd wrthyt trwy'r camni, i'th ddi-ddyfnu oddi wrth y byd, a'th ddwyn at Dduw, ond y cwbl yn ofer. Cymmerwch ofal gan hynny pa fodd y trinïoch y camni, rhag — i'ch alaru yn y diwedd,— a dywedyd, *Pa fodd y cafeais i addysg ? pa fodd y dir-mygodd fy nghalon gerydd ?* Diar. v. 10, 11, 12.

ATHRAWIAETH II. *Pa beth bynnag a welo Duw fod yn dda ei gammu, na's gallwn ni mo'i unioni yn ein coelbren : Pa gamni bynnag a wnelo Duw yn ein coelbren, ni's gallwn ni mo'i unioni.*

Ni a gawn ddangos yn itaf, fel y mae Duw yn gwneuthur camni yng nghoelbren un, fel y gwelo yn dda.

2. Ni a gawn ystyried gwaith dynion yn ceisio unioni'r camni hynny yn eu coelbren.

3. Ymha ystyriaeth yr ydym i ddyall, na's gallwn wella neu unioni y camni yn ein coelbren.

4. Rhoi rhai rhesyddau am y pwngc mewn llaw.

I. *Am y pen cyntaf, sef, &c.*

1. Y mae Duw yn cadw dewisiad cammu pob un iddo

iddo ei hunan ; ac y mae yn gosod allan ei ben ar glwyddiaeth yn hynny, Mat. xx. 15. Nid yw pa beth fydd y camni wedi ei adael i'n dewisiad ni, neu pa beth a fydd ein baich neilltuol ; ond, megis ag y mae'r crochenydd yn gwneuthur o'r telpyn pridd, un llestr i un defnydd, ac un arall i ddefnydd arall, felly y mae Duw yn gwneuthur un camni i un, ac arall i arall, yn ol ei ewyllys a'i foddlonrwydd ei hun, Sal. cxxxv. 6. *Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnai yn y nefoedd ac yn y ddasar, &c.*

2. Y mae yn gweled ac yn dal fulw ar ogwyddiad a thueddiad ewyllys pob un, pa fodd y mae yn gorwedd, ac ym mha le y mae yn fwyaf neilltuol yn gŵyro ymaith oddi wrtho ef, ac yn ganlynol ym mha le y mae eisiau yr ergyd neilltuol ; felly y gwnaeth yn achos y gwr hwnnw yn Marc x. 21. *Un peth fydd ddiffygiol i ti; dos, gwerth yr hyn fydd gennyf, a dyro i'r tlodion.* Deliwch fulw ar duedd ei galon at ei feddiannau mawrion. Y mae Duw yn edrych pa beth yw'r eulon hwnnw yng nghalon dyn ag fydd fwyaf tueddol i fod yn wrthwyneb iddo, fel y gallo gymhwyso'r profiad at yr achos, a gwneuthur y camni yno.

3. Trwy drefn ei ragluniaeth, neu ergyd â'i law, y mae yn gwneuthur i'r rhan honno o goelbren dyn dueddu i'r wrthwyneb ffordd ; fel o hynny y mae yn gorwedd yn gwbl wrthwyneb i ogwyddiad ewyllys y dyn, Ezec. xxiv. 25. Ac yma y mae'r profiad yn cael ei wneuthur, tuedd ewyllys y dyn un ffordd, a'r rhan honno o goelbren dyn ffordd arall, fel nad yw yn ateb tuedd y dyn, ond yn troi oddi wrthi.

Yn olaf. Y mae yn ewyllysio i'r camni hynny aros tra gwelo efe ei hun yn dda, tros amser hirach neu fyrrach, yn gymmwys yn ol y dibenion a'r amcanion sanctaidd yr oedd ef ei hun yn ei ordeinio iddynt, 2 Sam. xii. 10. Hof. v. 15. Y mae gwedi ei sefydlu gan ewyllys Duw mor gadarn, fel na's dichon yr holl greadigaeth mo'i chysnewid, neu ei gosod allan o'i hergyd.

II. Ni a gawn ystyried gwaith dynion yn ceisio gwella neu unioni'r camni yn eu coelbren. Y mae hyn, mewn gair, yn gorwedd yn eu gwaith yn ceisio dwyn

eu coelbren yn y rhan honno i uno â'u hewyllys eu hunain, fel y gallont ill dau fyned yr un ffordd; ac felly y mae yn arwyddocau tri pheth.

1. Rhyw anesmwythder tan y camni yn y coelbren-iau ydyw ag sydd yn anhawdd i'r dyn ei dioddef, hyd nes caffo ei yspryd ei ddofi a'i ddaroftwng, Jer. xxxi. 18. *Cospaist fi, ac mi a gosprwyd fel llo' heb ymgynnesfno: dychwel di fi, ac myfi a ddychwelir, &c.* Ac er mwyn torri i lawr uwchder yspryd dyn y mae Duw yn dod i'r iau; o herwydd pa ham, fe ddywedir fod yn dda i ddyn ei dwyn, Galar. iii. 27. Dyna'r ffordd i wneuthur dyn yn y diwedd fel plentyn gwedi ei ddiddysnu.

2. Dymuniad cryf i gael y groes gwedi ei symmud, a chael pethau yn y rhan honno i fyned yn ol ein tueddiadau. Y mae hyn yn dra naturiol, gan fod natur yn dymuno cael ei ryddhau oddi wrth bob peth ag sydd yn flinderus neu yn groes iddi, ac os cedwir y dymuniad hwnnw mewn ymostyngiad priodol i ewyllys Duw, ac heb fod yn rhy anhydyn, nid yw'n bechadurus, Mat. xxvi. 39. *Os yw bosibl, aed y cwppan hwn beibio oddi wrthyf; etto nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, &c.* Dyma pa ham y mae cynnifer o weddiau pobl Dduw yn gymmeradwy, am symmud ymaith y camni sydd yn eu coelbren.

Yn olaf. Defnyddiad difrifol o foddion i'r diben hwnnw. Y mae yn canlyn y dymuniad yn naturiol. Y mae'r dyn ag sydd yn cael ei wasgu gan y groes, yr hyn yw ei gamni, yn ymdrechu â'i holl allu yn y defnyddiad o foddion i gael gwared o honi. Ac os bydd y moddion yn gyfreithlon, ac heb bwyso arnynt, ond eu defnyddio gyd â golwg at Dduw ynddynt, nid yw'r ymgais yn bechadurus ychwaith, pa un ai llwyddo ai peidio, yn y defnyddiad o'r moddion.

III. Ym mha ystyriaeth y mae i'w ddyall, na's byddwn byth yn abl i wella neu unioni'r camni yn ein coelbren?

Yn naccawl. Nid yw i ddyall fel pe byddai'r peth yn hollol ddiobaith, ac nad oes un feddyginiaeth i'r camni yn y goelbren. Canys nid oes un cyflwr mor druenus na's gall Duw ei wella, Gen. xviii. 14. *A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd?* Pan y bo'r camni wedi parhau

hau yn hir, a chwedi 'spardynu ymaith bob moddion a ddefnyddiwyd tu ag at ei symmudiad, y mae un yn barod i golli pob gobaith o'i herwydd; ond fe wnaeth Duw lawer camni, ac oeddid wedi ei roddi i fynu yn ddiobaith y gwellid byth, yn berffaith union, megis yn achos Job. Ond,

Yn gadarnhaol, Ni byddwn ni byth yn abl i'w wella ein hunain; os na's cymmer yr Arglwydd ei hun yn llaw i'w symmud ymaith, ie saif ar ein ffordd yn an-symmudol, fel mynydd o bres, er ysgatfydd y dichon fod ynddo ei hunan yn beth a ellid yn hawdd ei symmud. Ni a gawn ei ystyried yn y tri pheth hyn:

(1.) Ni wneir byth mo hono trwy nerth noeth ein llaw ein hunain, 1 Sam. ii. 9. *Canys trwy nerth y gorchfyga gwr.* Ni all yr ymroadau mwyaf egniol a allom eu defnyddio unioni'r camni oni rydd Duw ei law i mewn; felly y mae pob ymroadau yn y ffordd honno, heb olwg ar Dduw, yn ofer, ac yn ddiffwrwyth, ac ni bydd ond aredig ar y graig, Sal. cxxvii. 1, 2.

(2.) Fe fydd defnyddio pob moddion cyfreithlon yn ddifudd oddi eithr i'r Arglwydd eu bendithio hwynt i'r diben hynny, Galar. iii. 37. *Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymyn?* Megis ag y gall dyn fwytta bwyd ac heb gael ei foddioni, felly y gall dyn ddefnyddio moddion priodol er mwyn unioni'r camni yn ei goelbren, ac etto heb dyccio dim; canys ni ddichon dim fod neu wneuthur daioni i ni yn amgen nag y bo Duw yn peri iddo fod a gwneud felly, Preg. ix. 11. *Nid yw y rhedfa yneiddo'r cyflym, na'r rhyfel yn eiddo'r cedyrn, na'r bwyd yn eiddo'r doethion, na chyfoeth yn eiddo'r pwylllog, &c.*

(3.) Ni wneir byth mo hono yn ein hamser ni ein hunain, eithr yn amser Duw, yr hwn nid yw ond an-fynych mor fuan a'n hamser ni, Ioan vii. 6. *Ni ddaeth fy amser i etto: vndeich amser chwisydd yn wastad yn barod.* Dyma pa ham y mae'r camni rai prydiâu yn parhau heb ei symmud, fel pe b'ai yn cael ei gadw gan law anweledig; a phryd arall y mae yn myned ymaith gyd â dim ond cyffwrdd ag ef, o herwydd fod amser Duw gwedi dyfod i'w unioni ef.

IV. Rhesyddau'r pwngc mewn llaw.

1. O herwydd ein hymddibynniad pendant ar Dduw, Aët. xvii. 28. fel y mae'r goleuni yn ymddibynnu ar yr haul, neu'r cysgod ar y corph, ac hebddo ef ni allwn ni wneud na mawr na bychan. Ac fe fydd Duw i ni wybod felly, i ddysgu i ni ein hymddibynniad.

2. O herwydd bod ei ewyllys yn anwrthwynebol, Efa. xlvi. 10. *Fy nghyngor a saif, a'm holl ewyllys a wnaif.* Pan y bo Duw yn ewyllysio un peth, a'r creadur i'r gwrthwyneb, y mae yn hawdd gweled pa un fydd raid ei wneuthur. Pan y mae braich holl alluog yn attal, ofer yw i'r creadur dynnu, Job ix. 4. *Pwy a ymgaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?*

1. *Addysg.* Y mae yn angenrhaid i ni ymufuddhau, ac ymostwng tan y camni yn ein coelbren, canys cystal i ni geisio symmud y creigiau a'r mynyddoedd y rhai y mae Duw wedi eu sefydlu, ag unioni y rhan honno yn ein coelbren ag y mae efe wedi ei chammu.

2. Nid ydym ond twyllo ein hunain wrth geisio unioni y camni yn ein coelbren trwy ein nerth ein hunain, ac ni phery, eithr fel pren cam wedi ei unioni trwy nerth, fydd yn buan ddychwelyd i'w gamni drachefn.

Yn ddirwyddaf, Yr unig ffordd effeithiol i gael unioni y camni, yw cyfeirio at Dduw am hynny.

Cyngor. Gadewch i ni gan hynny gyfeirio at Dduw am symmud unrhyw gamni yn ein coelbren, a'r a ellir yn ol trefn sefydledig pethau ei symmud. Ni's gall dynion lai na dymuno symmudiad camni, mwy na thynnu swmbwl o'r cnawd : ond gan na's gallwn wellhau yr hyn y mae Duw yn gweled yn dda ei ddrygu, mae'n eglur y dylem gyfeirio atto ef yr hwn a'i gwnaeth i'w wellhau, ac nid cymmeryd arnom ei unioni a'n llaw ein hunain.

Annogaeth 1. Y mae ein holl gynnygion i'w symmud ymaith heb Dduw, yn ofer ac yn ddiffwrwyth, Sal. cxxvii. 1. Gadewch i ni fod mor ymrous ag y mynnom i gael ei uniawnid, os dywed Duw na, ni a lasuriwn yn ofer, Galar. iii. 37. Ymddangoted y moddion a ddefnyddiom i hynny mor dêg ag y mynnont, hwy fyddant yn aneffeithiol oni orchymyn Duw fendith, Preg. ix. 11.

2. Fe wna'r cyfryw gynnygion y camni yn waeth. Nid oes dim yn fwy cyffredin nâ bod yspryd balch yn ymryson â'r camni i'w wneuthur yn gammach, *Preig.* x. 8, 9. *Y neb a wasgaro gae, sarph a'i brath. Y sawl a symmudo gerrig, a gaiſſ ddolur, &c.* Y mae hyn yn amlwg yn achos y grwgnachwyr yn yr anialwch. Y mae yn dyfod yn naturiol felly; canys, yn y modd hynny, y mae ewyllys y dyn yn troi ymhellach oddi wrtho; ac hefyd y mae Duw'n cael ei annog i nyddu'r iau yn dynnach am ei wddf, fel na's bydd iddo mewn un modd ei gadael i eistedd yn eismwyth arno.

3. Nid oes un camni na's gall Duw ei wellau a'i wneuthur yn union perffaith, *Sal.* cxlvi. 8. *Yr Arglwydd fydd yn codi y rhai a ddarostyngwyd, &c.* am ba rai nid oes dim gobaith gyd â ni, *Rbaf.* iv. 17. *Yr bwn fydd yn byrbau'r meirw, ac fydd yn galw y petbau nad ydynt, megis pe byddent.* Priodoledd Duw yw gwneuthur rhyfeddodau; i ddechreu gwaith, lle mae'r holl greadigaeth yn ei roi heibio fel yn ddiobaith, a'i ddwyn yn y blaen i berffeithrwydd, *Gen.* xviii. 14.

4. Y mae Duw yn caru cael ei ofod ar waith i unioni camniau, ac y mae yn galw arnom i'w ofod ar waith y ffordd honno, *Sal.* l. 15. *Galw arnaf fi yn nydd trallod, mi a'th waredaf, &c.* Y mae yn eu gwneuthur fel y byddo iddynt ein dwyn ni atto ef i'r diben hynny, ac fel y gallo ddatguddio ei ddaioni yn ei waith yn eu hyniawnu hwynt, *Hof.* v. 15. Y mae cyfyngderau plant dynion yn agoryd maes ehang iddo ef i amlygu ei briodoliaethau gogoneddus, pa rai yn amgen a fyddent anadnabyddus, *Ecsod.* xv. 11.

5. Y mae camni wedi cael ei unioni fel hyn yn drugaredd ddauddyblig. Y mae rhai camniau yn cael eu hunioni gyd â dim ond cyffyrddiad llaw rhagluniaeth gyffredinol, pan mae nad yw pobl naill ai yn gweithio yn eu cylch, neu pan y maent yn ymddryllio yn eu hysprydoedd ynghylch eu symmudiad: trugareddau di-ireidd-dra yw y rhai hyn, ac o fyrr barhad, *Sal.* lxxviii. 30, 31. *Hof.* xiii. 11. Prin y metha ffrwythau gwedi eu tynnu fel hyn yn rhy fuan oddi ar bren rhagluniaeth, ofod y dingcod ar y dannedd, ac yn sicr hwy a fyddant yn chwerw i eneidiau grasol. Ond, O mor felus

felus yw cael camni wedi ei unioni trwy ymgyfeiriad gostyngedig at, a disgwyliad wrth yr Arglwydd. Y mae delw ac argraph y ddwyfol ffafr arno, yr hyn fydd yn ei wneuthur yn helaeth ac yn werthfawr, *Gen. xxxiii. 10.* "Canys am hynny y gwelais dy wyneb, fel pe gwelais dy wyneb Duw, &c." *Pen. xxi. 6.*

6. Y mae Duw gwedi datguddio ei ffafr mewn modd neilltuol i'w blant, trwy wneuthur ac unioni camniau hynodol yng nghoelbren ei blant. Y mae ei rai anwylaf yn gyffredinol yn cael y camniau mwyaf yn eu coelbren, *Heb. xii. 6.* Ond etto y maent yn agoryd y ffordd i'r profiadau melusaf yn y symmudiad o honynt ymaith, at eu gwaith yn cyfeirio at Dduw. Y mae hyn yn eglur yn achos *Abraham, Jacob, a Joseph*, Pa rai o'r Patrieirch a gafodd gymmaint camniau â hwynt? Ond pa rai o honynt ar y llaw arall a gafodd y fath arwyddion neilltuol o'r dwyfol ffafr, se anwyd y dynion mwyaf, megis *Samson* a'r *Bedyddiwr* o wragedd ag oedd wrth natur yn anmhlantadwy, felly y mae'r camniau mwyaf yn terfynu yn y trugareddau gwerthfawroccaf i'r rhei'ny fydd yn cael eu hymarferyd â hwynt.

Yn olaf, Y ffordd ferraaf a sicraaf i unioni'r camni yn y goelbren yw myned yn union-gyrch at Dduw. Os ydym am gael ein dymuniad yn y peth hwnnw, y mae yn rhaid i ni, fel yr eryr, ehedeg yn uchel i fynu, ac yna syrthio i lawr ar yr ysglyfaeth, *Marc v. 36.* Brys ffol fydd heb lwyddiant yw ein holl gynnygiadau diffydd allan o'r ffordd ni i unioni'r camni; fel gwaith *Abraham* yn myned at *Hagar*: Duw yw'r Cynhyrfydd cyntaf, yr hwn fydd yn gosod yr holl droellau mewn ysgogiad tu ag at unioni'r camni yn y goelbren, yr hwn ni symmudir byth hebddo ef, *Hof. ii. 21, 22.*

Gworthddadl (1.) "Ond y mae yn afreidiol, canys mi a welaf, er y gall y camni yn fy nghoelbren gael ei unioni, etto ni allaf byth mo hynny. Yn ei natur ei hun se ellir ei symmud, ond y mae'n eglur nad yw i'w symmud, y mae yn ddiobaith." *Atteb*, Dyna iaith brysanghrediniol, yr hyn y dylai ffydd ac amynedd ei geryddu, *Sal. cxvi. 11, 12.* Yr oedd gan *Abraham* gymmaint i ddywedyd a neb am fod ei gamni yn ddiobaith

obaith, ac etto y mae yn ymgyfeirio at Dduw mewn ffydd i'w unioni ef, *Rhuf.* iv. 19, 20. Yr oedd Sara wedi gwneuthur yr un penderfyniad, am yr hyn beth fe'i ceryddwyd hi, *Gen.* xviii. 13, 14. Nid oes dim a ddichon ei wneuthur yn afreidiol yn y fath achos i ymgyfeirio at Dduw.

Gwrtbdddadl (2.) “ Ond mi a ymgyfeiriais at Dduw drachefn a thrachefn am gael ei unioni, ac etto nid yw gwedi ei wneuthur.” *Atteb*, Nid yw oedi yn ballu deisfyfiadau yn llys y nefoedd, ond profiadau o ffydd ac amynedd y deisfyswr. Ac fe dyccia pwy bynnag a weddio yn ei flaen yn sicr yn niwedd ei daith, *Luc* xviii. 7, 8, 31. *Ac oni ddial Duw ei etholedigion fydd yn llefain arno ddydd a nos, er ei fod yn bir oedi trostynt, yr awy yn dywedyd i chwi y dial efe bwynt ar frys.* Rai prydiau'n wir y mae dynion yn myned yn gintachlyd o herwydd y camni yn eu coelbren, ac yn ei adael heibio yn eu gweddïau, mewn gyrfa o wan obaith, tra y mae etto yn parhau yn anesmwyth arnynt; ond, os yw Dduw yn meddwl ei unioni mewn trugaredd, fe wna iddynt ei gymmeryd drachefn arnynt, *Ezec.* xxxvi. 37. *Ymofynnir â mi etto gan dy Israel i wneuthur byn iddynt, &c.* Os symmudir y camni, pan yr ydys gwedi ei roi i fynu, ni bydd ond ychydig annogaeth ynddo; pe byddai heb ei symmud ymaith tra byddom byw, ni ddylai hynny ddim peri i ni roi heibio gweddïo ar Dduw am ei symmudiad; canys y mae llawer o weddïau nad ydynt i gael eu hatteb hyd nes delom i'r byd arall, ac yno fe atebir y cwbl ar unwaith, *Rhuf.* vii. 24.

CYFARWYDDIADAU i iawn drefnu yr ymgyfeiriad at Dduw am symmud ymaith y Camni yn y Goelbren.

I. Gweddïwch am dano, *Ezec.* xxxvi. 37. a gwe-ddiwech mewn ffydd, gan gredu, er mwyn yr Iesu, y cewch yn sicr fwynhau yn y diwedd, ac yn y bywyd hwn hefyd, os ydyw er daioni i chwi; eithr heb ddim ysgatfydd yn y bywyd arall, *Mat.* xxi. 22. Ni chânt mo'u siommi o ganu cân Moses a chân yr Oen, *Dat.* xv. 3. Ac niewn rhyw achosion o'r natur hynny, y mae gweddï anghyffredinol, gyd ag ympryd yn dra llefiol, *Mat.* xvii. 21.

2. Ym-

2. Ymddarostyngwch eich hunain danô, fel y iau ag y mae'r llaw oruch lywodraethol wedi ei doddi arnoch, *Mic. vii. 9. Diod defaf ddig yr Arglwydd, canys pechais i'w erbyn, &c.* Cyfiawnhewch Dduw, condemnwch eich hunain, cusanwch y wialen, ac ymddugwch yn llonydd dani; dyna'r ffordd fwyaf tebygol i gael gwared o honi, *Iago iv. 10.* Pan y mae'r bustach wedi ei dorri a i ddosi, ac fel gwedi ymgynnesfio â'r iau, yna y mae yn cael ei chymmeryd ymaith, y mae'r diben gwedi ei ateb, *Sal x. 17. Parottoi eu calon bwynt, gwrendy dy glust arnynt.*

Yn olaf, Disgwyliwch yn amyneddus hyd ne's byddo i'r llaw a wnaeth y camni ei symmud ymaith, *Salm xxvii. 14.* Na roddwch i fynu'r matter fel yn ddiobaith, am nad ydych yn cael eich gwaredu mor gynted ag y dymunech, *Ond caffed amynedd ei pberffaith waith, fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim,* *Iago i. 4.* Gadewch drefnu amser y waredigaeth i'r Arglwydd, fe geir gweled yn eglur yn y diwedd mai ei amser ef sydd oreu, ac nid â ddim tros hynny, *Esa. lx. 22. Myfi yr Arglwydd a brysuraf hynny yn ei amser; ni chawch eich siommi wrth ddisgwyl wrtho ef — Canys ni chywilyddir y rbai a ddisgwyliant wrthyf fi,* *Esa. xlix. 23.*

Cyngor 2. Pa gamni bynnag sydd yn ein coelbren, yn ol trefn sefydledig pethau, na's gellir cael ei symmud neu ei unioni yn y byd hwn, gweddiwn ar Dduw a'm gymmorth cyfatebol danô. Er esampl, y camni cyffredinol yng nghoelbren y Saint, yw pechod yn trigo o'u mewn; megis ag nad yw Duw gwedi trefnu i hwnnw gael ei symmud yn y byd hwn, fe ddichon yn sicr ei gyfateb, trwy roi cymmorth danô. Yr un peth sydd i'w ddywedyd am unrhyw gamni arall, tra y mae yn parhau heb ei symmud. Yn y ddau achos hyn ymneswch at Dduw, i wneuthur i fynu eich colledion ryw ffordd arall. Ac y mae pum peth a fynnw'n i chwi gadw mewn golwg, ac amcanu attynt yn y peth hwn.

1. Cymmerwch Dduw yng Nghrist, am ac yn lle'r peth hwnnw, ac y mae'r attaliad neu'r cymmeriad ymaith o hono oddi wrthyh yn gwneuthur y camni yn eich

eich coelbren, *Sal. cxlii. 4, 5.* Nid oes un camni ag y mae Duw yn ei wneuthur yn ein coelbren, nad yw yn gynnyg o'r nesoedd am gyfnewidiad gwynfydedig i ni, y cyfryw a *Marc x. 21.* *Gwerth yr hyn sydd gennyf — a thi gei drysor yn y nef.* Wrth drefnu y cyfryw gyfnewidiad, y mae Duw yn gyntaf yn estyn allan ei law, ac yn cymmeryd rhyw beth daearol ymaith oddi wrthym; ac fe ddisgwylir i ninnau estyn allan ein llaw yn nefaf, a chymmeryd rhyw beth nefol oddi wrtho yntau yn ei le, ac yn enwedigol ei Grift ef. Pa ham yr arloesodd Duw ei law aswy o'r cyfryw a'r cyfryw gyfur daearol? Estynwch chwithau allan eich llaw ddehau at Dduw yng Nghrist, cymmerwch ef yn lle hwnnw, a'ch groesaw. O herwydd pa ham y mae gwaith yr enaid yn glynu wrth Grift yn cael ei alw yn brynu, lle yr ydym, wrth ymadael ag un peth yn cael peth arall yn ei le, *Mat. xiii. 45.* *Cyffelyb yw teyrnas nesoedd i farchnattwr yn ceisio perlau teg, adn. 46.* yr bwn, wedi iddo gaffael un perl gwerthfawr, a aeth, ac a werthodd gymmaint oll ag a feddai, ac a'i prynodd ef. Gwnewch hyn, a chwi a fyddwch fwy nâ llaw mewn llaw â'r camni yn eich coelbren.

2. Edrychwch ar ffrwd yn rhedeg mor gyflawn oddi wrth Dduw ag erioed neu ag y gallai redeg, pan y mae y camni yn y goelbren gwedi ei sychu i tynu oddi wrthym ni. Dyma waith ffydd, disgwyl yn hyderus am y peth hynny oddi wrth Dduw a ballir i ni oddi wrth y creaduriaid. *Pan yw fy nbad a'm mam yn fy ngwrthod, yr Arglwydd a'm derbyn, Sal. xxvii. 10.* Dyma ddisgwyliad tra rhesymol: canys y mae'n sicr nad oes dim daioni yn y creadur, ond yr hyn sydd oddi wrth Dduw; o herwydd pa ham nid oes dim daioni i'w gael yn y creadur, sef y ffrwd, ond yr hyn a ellir ei gael yn union-gyrch oddi wrth Dduw y ffynnen. Ac, O nid yw ond dadleu cyflawn roesaw, i ddyfod at Dduw, a dywedyd, Yn awr, Arglwydd, ti a gymmeraiſt ymaith oddi wrthyf y cyfryw gyfur creadur, y mae yn rhaid i mi gael un cystal oddi wrthyt ti dy hun.

3. Ffrwythau ysprydol y camni yn y goelbren, *Heb. xii. 11.* Ni a welwn mai ffordd y byd hwn yw, pan metho un gelfyddyd, cwmpo ynghyd a gyrru ymlaen

un

un arall; felly dylem ninnau, pan y mae camni yn ein coelbren, ag y sydd yn gwneuthur ein cyfuron daearol yn isel, ymegnio yn fwy am rai ysprydol. Os metha ein masnach â'r byd, gadewch i ni geisio gyrru yn y blaen fasnach â'r nefoedd yn fwy cynnil: edrychwn, os gallwn, trwy'r camni, gyrraedd mwy o ffydd, cariad, meddylfryd nefol, diystyrwch o'r byd, gostyng-eiddrwydd, hunan-ymwadiad, &c. 2 Cor. vi. 10. Felly tra byddom yn colli ar un llaw, ni a ynnillwn ar y llaw arall.

4. Gras i'n cynnal dan ein camniau, 2 Cor. xii 8, 9. *Am y peth hyn mi a attolygais i'r Argkwydd deirgwaith, adn. 9. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Digon i ti fy ngras i.* Pa un bynnag ai bod dyn yn lluddedig a chanddo faich ysgafn, neu wedi cael ei fywiocau a'i nerthu, a chanddo faich trwm, yr un peth ydyw, fe all yr olaf fyned mor esmwyth dan ei faich ef, a'r cyntaf tan ei faich yntau. Gras cyfattedbol i'r profiad yw'r peth y dylem amcanu atto: ond cael hynny, os bydd y camni heb ei unioni, ni a fyddwn gogyfuwch ag ef.

Yn olaf, Cadw yn ein golwg yr orphwysfa dragywyddol a'r pwys gogoniant yn y byd arall, 2 Cor. iv. 17, 18. Canys ein byrr ysgafn gysludd ni, sydd yn odidog rhagorol yn gweithbredu tragywyddol bwys gogoniant i ni; tra na b'om yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir. Fe gyd bwylfa hyn â'r camni yn ein coelbren, bydded y peth a fynno; tra bo eraill, y rhai sydd heb un gobaith ar feilfaen dda, yn profi y camni yn eu coelbren y cyfryw lwyth, fel nad oes ganddynt ddim i gydbwysu ag ef; etto fe ddichon y gobaith o'r dragywyddol orphwysdra ein cynnal i fynu dan yr holl drafferth a'r gofid ag sydd yn ein cyfarfod yma.

Cyngor 3. Gadewch i iawn ymofyniad i ddioddef a dal ymlaen tan y camni yn ein coelbren, tra gwelo Duw yn dda ei barhau. Yr hyn na's gallom ei wellhau gadewch i ni ei ddwyn yn Grist'nogol, a pheidiwn ag ymladd yn erbyn Duw, ac felly gwingo yn erbyn y symbylau. Felly gadewch i ni ei ddwyn, yn

1. Yn amyneddus, heb dano ac ymddigio neu rwgnach,

nach, *Iago* v. 7. *Sal* xxxvii. 7. Os collwn ein cyfar yn y creadur, trwy'r camni yn ein coelbren, gadewch i ni beidio a cholli'r meddiant o honem ein hunain, *Luc* xxi. 19. Y mae'r camni yn ein coelbren yn ein gwneuthur fel un nad oes ond tân prin i ymdwymno wrtho: ond o ddiffyg amynedd, yn ei fathru, yn y cyfryw fodd fel ag y dodo'r tŷ ar dân o'n hamgylch, yr hyn fydd yn ein gwneuthur yn gyhoeddus, *Diar.* xxv. 28. *Y neb ni byddo ganddo attal ar ei yspryd ei bun, fydd megis dinas ddrylliog heb gasr.*

2. Gyd â chalondid crist'nogol, heb suddo dan ddi-galondid — ac na ymollwng pan y'tb argyoddid ganddo. Gwaith satan trwy'r camni yw, naill ai plygu neu dorri ysprydoedd pobl, ac yn fynych wrth eu plygu eu torri: ein gwaith ni yw ymddwyn yn gymmwys dano, gan droedio'r ffordd ganol, a gwilio rhag syrthio ar y creigiau o bob llaw. 'Dyw'n dedwyddwch yn gynhwysedig mewn cyfuron daearol, ac ni all y diffyg o un o honynt ein gwneuthur ni'n druenus, *Hab.* iii. 17, 18. Os bydd i ni ond ymroi i ddal ymlaen ein ffordd, gyd â dirmyg a diosfalwch sanctaidd am yr anhawdderau, *Job* xvii. 9. *Y cyfiaw'n bwyd a ddeil ei ffordd, a'r glân ei ddwylaw a chwanega gryfdu.*

Holiad. Pa bryd y gellir cyfrif fod un wedi syrthio tan ddi-galondid suddedig oddi wrth y camni yn ei goelbren? *Atteb.* Pan y mae yn llwyddo mor belled fel ag y mae yn ein hanghymhwyso naill ai i'n galwad neilltuol neu Grist'nogol. Ni a allwn fod yn sicr ei fod wedi ein gyrru tu hwnt i dersynau gofid cymhedrol, pan y mae yn ein hanghymhwyso ni at achosion cyffredinol ein bywyd, y rhai y mae yr Arg'wydd yn ein galw ni i'w trin, i *Cor.* vii. 24. Fe goffeir am hyn yng nghammoliaeth *Abraham*, *Gen.* xxiii. 3, 4. neu am i ddyledswyddau crefyddol eu hattal hwy yn hollol, i *Pedr* iii. 7. *Rhag rhwyfstro eich gweddïau, yn ol y Groeg, torri ymaith, neu i synu, fel pren oddi wrth y gwraidd, neu wneuthur un yn gwbl ddiobaith ynddynt, Mal.* ii. 13.

Yn olaf, Buddiol, fel ag y gallom ynnill rhyw fantais trwy hynny, *Sal.* cxix. 71. *Da yw i mi gael fy nghy-fuddio, fel y dysgw'n dy ddeddfau.* Y mae mantais i

gael trwy hynny, *Rhuf. v. 3, 4, 5.* ac yn fier y mae'n gamni gwedi ei ddetnyddio'n ddrwg yn ein coelbren, pan nad oes rhyw ddaioni ysprydol i'w gael oddi wrtho, *Heb. xii. 11.* Math o feddyginiaeth ysprydol yw'r camni, ac megis ag mai physygwriaeth gwedi ei cholli yw'r hon nad yw yn puro ymaith ddim budreddi drwg, ond y mae ei hanhoffder i'r blas, a'i gwewyr yn cael ei ddioddef yn ofer; felly y mae camni gwedi ei golli, a drwg yw ei chwerwder y pryd nad ydym ni ddim gwell trwy hynny, *Esa. xxvii. 9.* *Am bynny trwy byn y glanbeir anwiredd Jacob, ac dyma'r holl ffrawyth tynnu ymaith ei bechod.*

Annogaethau i yrru ymlaen y cyngor hwn. Ystyr-
iuch,

1. Na bydd dim unionid o hono tra rhyngo bodd i Dduw ei barhau. Ymddygwn fel ag y mynnom dano, a gwneuthur pa gynnygiadau a welom yn dda yn yr achos, fe barha yn ansymmudol, fel pe bai gwedi ei glymmu â rhwymau haiarn a phres, *Job xxiii. 13.* *Onid y mae efe yn un, a phwy a'i try ef? a'r byn y mae ei enaid ef yn ei chwenneychu, efe a'i gwna,* adn. 14. *Canys efe a gyflawna yr byn a osodwyd i mi: ac y mae ganddo lawer o'r fath bethau.* Onid yw yn ddoethineb gan hynny i ni wneuthur y goreu ag a allom o'r hyn na's gallom ei wellau? Gwnewch rinwedd o angenrheidrwydd. Yr hyn na's gellir ei wellau, y mae yn rhaid ei ddioddef, ac fe ddylid gyd ag ymroddiad Cristnogol.

2. Y mae ymddugiad anweddaidd dano, mewn modd hynod yn chwanegu ei boen. Pa beth sydd yn peri i'r iau lygru ein gyddfau, ond ein gwaith ni yn ymdrechu yn ei herbyn cymmaint, ac yn peidio a'i gadael i orwedd yn llonydd arnom, *Jer. xxxi. 18.* Pa mor fynych yr ydym ni yn yr achos hwnnw, fel dynion yn curo eu pennau yn erbyn craig i'w fymmud o'i lle? Y mae'r graig yn sefyll yn ddiysgog, ond y maent hwy yn cael eu clwyfo, ac yn colli llawer wrth eu hymryfon. Y mae bod yn ddiamynedd dan y camni yn dodi gormod o bwys yn y baich, ac yn ei wneuthur yn drymmach, tra mae gyd â hynny yn ein gwanhau ni, ac yn ein gwneuthur yn llai galluog i'w ddwyn.

3. Y

3. Y camni yn dy goelbren yw'r profiad neilltuol y mae Duw gwedi ei ddewis i ti fesu dy hun wrtho, i *Pedr i. 6, 7*. Tân Duw ydyw, trwy'r hwn y mae efe yn profi o ba ddefnydd y mae dynion; maen prawf y nefoedd i ddatguddio'r gwir Gristion oddi wrth y gau. Fe all y rhei'ny ag y datguddia'r camni yn y goelbren nad ydynt ond twyllodrus, ddioddef a myned trwy lawer o brofedigaethau, am na's gallant mewn un modd ddioddef hwnnw, *Marc x. 21*. Dwys yst, ria hyn ynnot dy hunan dano. Yn awr, dyma lle mae profiad dy stat yn troi; y mae yn rhaid i mi gael fy mhrofi wrth hyn, pa un a ydwyf mewn gwirionedd neu yn rhag-rithiwr. Canys, (1.) a all un fod yn ddeiliad ffyddlon i Grist, heb allael darostwng ei goelbren iddo ef? Onid yw pawb ag fydd yn dyfod at Grist mewn gwirionedd yn tasu eu hunain megis diddym yn ei law ef, *Aa ix. 6. Sal. xlvii. 4*. Ac onid yw efe yn dywedyd i ni, heb y dymmer honno, nad ydym ni yn blant iddo ef, *Luc xiv. 26*. *Os daw neb attaf fi, ac ni chasao ei dad a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr a'i chwiorydd, ie, a'i einioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi*. Ysgatfydd eich bod yn profi y gellwch ymostwng i bob peth ond hynny: eithr y mae'r ond hynny yn anafu'r cwbl? *Marc x. 21*. A glywodd neb erioed am ymlyn- iad gwirioneddol wrth Grist, a chadw un peth heb ymadael ag ef, trwy ba un yr ydynt am fod yn Ar- glwyddi iddynt eu hunain?

A ydyw'r dymmer honno gan hynny yn gymhwyfiad angenrheidiol rhagofynol i'n gwaith ni yn credu; ac os felly, pa le y cawn ni ef? a allwn ni ei weithio ef allan trwy ein galluoedd naturiol ein hunain? *Arteb*, Na allwn, nid felly y mae; eithr y mae yn angenrheid- iol gyd-fyned â chrediniaeth, yn tarddu oddi wrth yr un goleuni cadwedigol yngwybodaeth Crist, trwy ba un y mae'r enaid yn cael ei ddwyn i greu ynddo. Y mae'r enaid trwy hyn yn gweled Crist yn lachawdwr abl, ac felly yn ymddiried iddo am iechydwrriaeth, y gwir Arglwydd a'r aneidrol ddoeth Ben llywydd, ac felly yn ymostwng y goelbren iddo ef, *Mat. xiii. 45, 46*. Y mae'r enaid wrth ei gymmeryd ef yn lachawdwr, yn ei gymmeryd ef hefyd yn ben ac yn llywodraethwr.

Crist yn rhoddi ei hun i ni, a ninnau yn ei dderbyn ef, sydd yn peri i ni ymadael â phethau eraill iddo ac erddo; fel ag mai'r goleuni sydd yn gwasgar y tywyllwch. *Achwyniad.* Och yr wyf yn methu cael fy nghalon yn rhydd i ymostwng iddo ef yn y peth hwnnw. *Att.* Ni ddygir dim o'r ymostyngiad hynny yn y blaen mewn neb heb ymryson: ni phlyg yr hen ddyn byth iddo, a phan bo'r dyn newydd gras yn plygu iddo, fe fydd yr hen ddyn yn gwrthwynebu o hyd, *Gal. v. 17.* Canys y mae'r cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant tu gilydd, fel na alloch wneuthur yr hyn a ewyllysioch. Ond a ydych yn gwir ddymuno ac yn greddfol geisio ymostwng i'r goelbren. A ydych chwi, o herwydd yr ymryson anrasol, yn taro i ymryson â'ch calon eich hun i geisio ei dwyn i ymostwng, gan gredu yr addewid, ac arfer pob moddian tu ag at hynny, yn ymosidio ynoch eich hunain o'ch calonau, am na's gellwch ymostwng iddi? Dyma beth yw ymostwng i'ch coelbren yn ol dull ffafriol yr efengyl, *Rhuf. vii. 17—20. 2 Cor. viii. 12.* Pe caech eich dewis, oni fyddai gwell gennych gael eich calon wedi ei dwyn i ymostwng i'r camni, na chael y camni wedi ei unioni wrth fodd eich calon? *Rhuf. vii. 22, 23.* A ydych yn gwirioneddol ymroi i ymostwng i'ch coelbren er gwaethaf gwrthwynebrwydd y cnawd? *Gal. v. 17.*

2. Pa le mae'r hunan ymwadiad cristnogol, a chymmeryd i fynu y groes, heb ymostwng i'r camni? Dyma y wers gyntaf ag y mae Crist yn ei rhoddi yn llaw ei ddisgyblion, *Mat. xvi. 24.* Os myn neb ddyfod ar fy ol i ymadaewed ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a chanlyned fi. Fe ymgymmodai hunan ymwadiad â'r camni, ac fe dderbyniai'r groes, ond tra na's gallom oddef pallu un o'i ddymuniadau i'n hunan lygredig, ac yn enwedigol yr hyn y mae Duw yn ei ballu iddo, ni allwn ni ddim dioddef y camni yn ein coelbren, ond ymladd yn ei erbyn o blaid hunan.

3. Pa le y mae ein cyd-furfriad ni â Christ, tra na's gallom oddef y camni yn y goelbren? Ni allwn ni roi dim tyfiolaeth ein bod yn Gristnogion, heb gyd-furfio â Christ, yr hwn a ddywed ei fod yn aros ynddo ef,

ef, a ddylai yntef felly rodio, megis ag y rhodiodd ef. Ioan ii. 6. Yr oedd camni parhaus yng nghoelbren Crist, ond fe ymostyngodd ef iddi, *Phil ii. 8. A'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fod yn ufudd byd angau, ie angau'r groes,* Rhuf. xv. 3. *Canys Crist ni's boddhaodd ei hun, &c.* Ac felly rhaid i ninnau, os ydym am fod yn Grist'nogion mewn gwirionedd, *Mat xi. 29. 2 Tim. ii. 14, 12.*

4. Pa fodd y profwn ein hunain yn blant addfwyn ac ufudd i Dduw, os rhyfela yn wastadol a wnawn â'r groes? ni allwn ni ddim gweddio, *Ein Tad, gwneler dy ewyllys ar y ddaear, megis, &c.* *Mat. vi.* Na allwn, iaith y gwaith hynny yw, y mae yn rhaid i ni gael ein heiwyllysiau ein hunain, ac ni all ewyllys Duw mo'n boddloni.

Annogaeth 4. Ni phery profiad y goelbren yma ddim yn hir, *1 Cor. vii. 31.* Peth os yw'r gwaith yn ddolurus, fe ellir cyd-ddwyn yn well ag ef, gan na's pery yn hir: fe wna ychydig ddyddiau neu flynyddoedd ar yr eithaf derfyn arno, gan eich cymmeryd oddi wrth eich profedigaethau. Na ddywedwch, Ni chaf wared byth o hono; canys os na chewch wared yn gynt o hono, chwi a gewch yn angau, a deued yn ei le yr hyn a ddeto. Fe allai golwg ddifrifol ar angau a thragywyddoldeb ein gwneuthur yn ymrous i ymddwyn yn gymmwys tan ein camni tra parhao.

5. Os ymrowch mewn modd crist'nogol tan y camni, chwi a'i ceuwch yn esmwythach nag yr ydych yn meddwl, *Mat. xi. 29, 30.* *Cymmerwch fy iau arnoch, a dysgwch gennyf fi — a chwi a gewch orphwysdra i'ch cneidiau. Canys fy iau fydd esmwyth, a'm baich fydd ysgafn.* Nid oes gan satan ddim parottach ffordd i ynnill ei amcan na pherswadio dynion ei fod yn amhosibl iddynt ddioddef y goelbren; ei fod yn llwyth cwbl annioddefol iddynt: cyhyd ag y credoch hynny, byddwch sicr na's geillwch ei ddioddef. Ond nid yw'r Arglwydd yn gwneuthur un camni yng nghoelbren neb na's gallant ei ddioddef yn gymmeradwy, er nid yn ddibechod ac yn berffaith, *Mat. xi. 30.* Canys y mae nerth i'r diben gwedi ei ddiogelu yn y cysammod gras, *2 Cor. iii. 5. Phil. iv. 13.* a'i geisio trwy flydd, fe'i ceir yn sicr, *Sal. xxviii. 7.*

6. Os ymddygwch yn grist'nogol dan eich camni yma, ni chollwch ddim o'ch llafur, eithr cassael cyflawn wobwr o ras yn y byd, trwy Grist, 2 Tim. xii. 12. 1 Cor. xv. 58. Y mae bendith yn cael ei chyhoeddi i'r hwn a barhao ar y feilfaen hon, Iago i. 12. *Gwyn ei fydd y gawr fydd yn goddef profedigaeth, canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.* Y nesoedd yw'r lle y derbynir y rhai profedig iddo, tan y camni yn y goelbren, Dat. vii. 14. *Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd marwr, ac a olchasant eu gynau yng waed yr Oen.* Pan ddeloch yno, ni bydd dim gweddillion o hono yn eich coelbren, ac ni bydd gennych ddim o'r goffadwriaeth ofidus leiaf am dani, ond fe fydd iddo ddyrchafu, ac ennyn i fynu eich llawenydd.

7. Os na ymddygwch yn grist'nogol dan y camni, chwi a gollwch eich eneidiau yn y byd arall, Judas xv. 16. Fe fydd rhyfel tragywyddol rhwng Duw a'r rheiny ag fydd yn rhyfela â Duw yma yn y goelbren. Os na ymostyngant yma i'w iau ef a myned yn esmwyth dani, fe wryfa Duw ei iau am eu gyddsfau byth, a rhwymau tragywyddol na's gollyngir byth, Job ix. 4.

Yn ddiweddas, Pa gamni bynnag fydd yng nghoelbren neb, y mae yn debygol iawn fod camni cyffredinol yn aros y genhedlaeth hon, ac a fydd yn swy profedig. Y mae ein dyddiau ni yn ddyddiau o bechu tu hwnt i ddyddiau ein tadau, yn ddyddiau ag y gwnaeth Duw gamniau mawrion yng nghoelbren y rhai anwylaf iddo ei hun; ond y mae'n debyg nad yw y rhai hyn ond i rag-arwyddo fod y cysfryw gamni cyffredinol yn aros y genhedlaeth hon, ac a wna ein camniau dirgel ond o ychydig bwys, 1 Pedr iv. 17, 18. O herwydd pa ham ymosodwch i ymddwyn yn addas tan y camni yn eich coelbren.

Os gofynwch pa fodd y gall un gyrhaeddyd hynny, ni a ofodwn ger bron yr

ATHRAWIAETH olaf. *Fod ystyried mai gwaith Duw yw Camni yn y Goelbren yn foddion cymmawys i ddwyn un i ymddygiad gweddus dano.*

I. Pa beth yw ystyried mai gwaith Duw yw y camni yn

yn y goelbren, ni a'i gosodwn ger bron yn y pum peth hyn :

1. Ymosyn i'r ffynnon o ba un y mae yn tarddu, Gen. xxv. 22. Mae rhewwm a chrefydd hefyd yn ein dysgu nid yn unig, i ddal fulw ar y camni, yr hyn ni's gallwn ddim llai, eithr ystyried ac ymosyn i'r ffynnon o hono. Nid ein dewifiad yn fier yw, ac nid ydym yn ei wneuthur i ni ein hunain o'n bodd, a'i gyfrif i dynged yw ei gyfrif i ddim ; canys nid yw yn tarddu o hono ei hun, ond y mae gwedi ei hau gan ryw law neu gilydd drosom, Job v. 6. Ac ni a ddylem ddal fulw ar y llaw oddi wrth ba un y mae yn dyfod.

2. Canfod llaw Duw ynddo. Pa law bynnag fydd gan creadur ynddo, ni ddylem ni ddim terfynu ein golwg arnynt hwy, eithr edrych uwchlaw a thu hwnt iddynt at waith y Prif-weithydd ynddynt, Job i. 21. Heb hyn yr ydym yn gwneuthur Duw o'r creadur yr hwn yw offeryn y camni, yn edrych ar y creadur fel pe bai'r achos cyntaf, yr hyn sydd briodol i Dduw, Rhuf. vi. 36. ac yn dwyn ein hunain dan y farn honno, Sal. xxviii. 5: *Am nadd ystyriant weithredoedd yr Arglwydd na gwaith ei ddawylaw ef, y dinystria efe hwynt, ac ni's adeilada bwynt.*

3. Ei ofod ger ein bron ein hunain fel gwaith Duw, yr hyn a wnaeth efe i'n herbyn ni i ryw ddibenion da a doeth, gweddus i'r Dwyfol Briodoliaethau. Dyma beth yw ei gymmeryd yn y iawn fodd, gosod peth ger ein bronnau mewn iawn ffordd, o ba le y gall iawn ddefnyddiad o hono darddu. Ni ddichon un fod byth yn ddiogel wrth edrych heibio i'r Arglwydd, ond llawer gwell yw edrych heibio i'r creadur, a'i gyfrif i Dduw, fel pe na bai un llaw arall ynddo, efe yn wastadol yw'r pennaf ynddo. *Yr Arglwydd yw efe, gwnaed a fyddo da yn ei alwg,* 1 Sam. iii. 18. Fel hyn yr edrychodd *Da* fydd heibio i *Simei* at Dduw yng waith *Simei* yn ei felldithio, fel un yn edrych heibio i'r fwyall at y llaw sydd â hi. Y mae yma ddau beth i ddysfod tan ein hyffyrfaeth.

1. Duw yn arfaethu'r camni i ni er tragywyddoldeb, *Canys y mae efe yn gweithio pob peth yn al cyngor ei swyllhys ei hun,* Eph. i. 11. Y llyfr seliedig yn yr hwn y
mae

mae'n 'sgrifenedig yr holl linellau duon fy yn gwneuthur i fynu y camni yn y goelbren. Pa ddyffryn bynnag o dywyllwch, gofid a thristwch, y dygir ni trwyddynt, yr ydym i edrych arnynt fel gwedi eu gwneuthur gan y mynyddoedd o brws, y bwriadau dwysol diysgog, Zec vi. 1. Ni all hyn fod dim yn rhyfyg yn yr achos hwn, os na ddygwn ni ef ddim pellach nag y mae'r canlyniad yn myned yn ein golwg a'n teimlad ni: eanys y mae'r llyfr mor belled a hynny gwedi ei agori ni gael edrych ynado.

2. Rhagluniaeth Duw yn dwyn oddi amgylch y camni hwnnw i ni mewn amser, Amos iii. vi. Ni ddechon dim ddigwydd i ni hebddo ef yn yr hwn yr ydym ni yn byw. Pa beth bynnag fo gwaith y creaduriaid yn y camni, pa beth bynnag a wnaethant neu ni's gwnaethant tu ag atto. Efe yw'r prif gynhyrfydd fydd yn gosod yr holl olwynion creedig mewn ysgogiad, os saif hwnnw fe saif y cwbl oll; er ei fod ef yn wastadol yn anfeidrol bur yn ei weithrediad, pa mor ammhur bynnag y byddont yn yr eiddynt hwy. Fe ystyriodd Job y ddau beth hyn, Job xxiii. 14.

4. Parhau meddwl am dano fel y cyfryw. Nid un tasliad ysgafn, eithr myfyriad pwyllog ac edrychiad arno fel gwaith Duw, dyna'r modd priodol. Y mae yn rhaid

(1.) I'r ystyriaeth hon gael argraph reddfol arnom; fel ag y mae'r camni yn rhyw ofid parhaus, felly feddylai'r ystyriaeth o hyn gael ei gwaistadol a'i greddfol gadw i fynu. Y mae ystyriaethau eraill heblaw hon ag fydd raid i'n perchenogi, fel na's gallwn gael hon yn wastadol yn ein meddyliau: ond y mae yn rhaid i ni ei chael yn egwyddor wreiddiedig, yn ol pa un yr ydym i ddefnyddio'r camni, a chadw'r galon mewn tymmer, fel y gallo redeg i'n meddyliau fel y bo achos yn gofyn, mewn modd neilltuol.

(2.) Ymarfer â hi fel y b'o achos yn gofyn. Pa bryd bynnag y b'om yn dechreu teimlo loes y camni, ni a ddylem gyrraedd y feddyginiaeth hon: pan bo'r iau yn dechreu dolurio'r gwddf, fe ddylai fod cynhwyfiad o'r ennaint ysprydol hwn. A pha mor fynyched bynnag y delo y cyntaf arnom, ein doethineb fydd cyrraedd

raedd i mewn yr olaf fel meddyginiaeth briodol : pa fynychaf y defnyddir, esmwythaf i gyd y daw at law, ac hefyd mwyaf effeithiol fydd.

Yn olaf, Ei hyftryied i'r diben y gosodir allan i ni, hynny yw, ein dwyn i ymddygiad gweddus dani. Fe wna llygredd dynion iddynt gymmeryd i fynu yr ystyriaeth hon : ac fel ag y bo'r egwyddor yn llygredig, felly fe fydd ei diben a'i heffaith yn llygredig, 2 Bren. vi. 33. Ond y mae yn rhaid i ni ei dechreu a'i defnyddio i ddiben da, os ydym am gael daioni oddi wrthi, gan ei chymmeryd fel ystyriaeth i'w mynych arfer er llywodraethu ein hymddygiad tan y camni.

II. Pa fodd y mae i'w dyall fel moddion priodol i ddwyn un i ymddygiad cymmwys dan y goelbren.

1. *Yn naccaol*, Nid fel pe bai yn ddigonol o honi ei hun, ac fel ag y mae yn sefyll wrthi ei hun, i ddwyn yr effaith honno. Ond

2. *Yn gadarnhaol*, Fel ag y mae yn cael ei defnyddio mewn ffydd, yn ffydd yr Eſengyl : hynny yw i ddywedyd, Ni wna gwaith pechadur yn yftryied y camni noeth yn y goelbren yn waith Duw, heb un berthynas gadwedigol ag ef, byth yn foddion i'n dwyn i ymddygiad gweddus dano : ond wedi credu yn Iesu Grist, ac felly cymmeryd Duw'n Dduw iddo ef, mae yftryied mai gwaith Duw yw'r camni yn y goelbren yn foddion priodol i ddwyn i'r dymmer a'r ymddygiad dymunol hwnnw. Y mae llawer o wrandawyr yn camgymmeryd yma. Pan y clywont y cyfryw a'r cyfryw ystyriaethau cyfreithol yn cael eu gosod ger eu bron tu agat eu dwyn at eu dyledfwydd, maent yn meddwl yn fuan y gallant trwyddynt hwy'n unig ymhill eu diben. Ac mae llawer o bregethwyr hefyd, y rhai trwy anghofio Crist a'i Eſengyl, yn cymmeryd arnynt wneuthur dynion yn Grist'nogion trwy rym refwm. Y mae llygaid y ddau fath hyn o bobl yn cael eu hattal, fel nad ydynt yn gweled llygredigaethau natur dynion, yr hyn sydd y cyfryw ag sydd yn gosod y wir feddyginiaeth uwchlaw cyrraedd rheswm ; yr hyn oll ag y maent yn deimladwy o hono, yw rhai anwydau drwg, y rhai y maent hwy yn meddwl y gellir eu hyfgydd ymaith trwy wneuthur defnydd bywiog o'u cynheddfau rhesymmol. Er mwyn eglurhau y matter hwn, ystyriwch,

Yn gyntaf. A ydyw yn resymmol i ddodi dyn syrthiedig, â'i natur lygredig, i weithio yr un ffordd a'r diniwaid *Adda*. Dyma beth yw gosod y tlodion gogyfuwch a'r cyfoethogion, y cloff i gydymdeithio a gwr o aelodau iach. Yr oedd gan y diniwaid *Adda* drysor o alluoedd grasol, trwy ba rai y gallasai, wrth nerth ystyriaethau moesol, ddwyn ei hunan i gyflawnu dyledswydd yn iawn. Ond pa le y mae hynny gyd â ni? *2 Cor. iii. 5.* Pa nerth bynnag sydd ynddynt i enaid gwedi ei feddiannu â bywyd ysprydol, pa nerth sydd ynddynt i godi'r meirw, y cyfryw ag ydym ni? *Eph. ii. 1.*

Yn ail. Y mae'r ysgrythur yn eglur iawn ar y pwngc, yn dangos yr angenrheidrwydd anhepgorol o wir ffydd, *Heb. xi.* a honno'r cyfryw ag sydd yn uno â Christ, *Ioan. xv. 5.* *Heb. xi.* hynny yw, ar y neilltu oddi wrthyf fi, *ni ellwch chwio newthur dim*, nid â'r holl ystyriaethau moesol a ellwch eu defnyddio. Pa fodd y rhodded y deg gorchymyn ar *Sinai*? Nid gofynion noeth dyledswydd, eithr â'r efengyl gwedi ei gosod o'u blaen i'w chredn yn y lle cyntaf, *Myfi, i'w'r Arglwydd dy Dduw, &c.* Ac felly mae *Salomon*, yr hwn y mae llawer yn edrych arno yn *Philosophydd* moesol, yn hytrach nâ 'sgrifenydd gwedi ei ysprydoli i arwain rhai at Grift, yn gosod geiriau pur efangylaidd, o flaen ei ysgritenadau, yn nechreuad y *Diarhebion*. Ac y mae yn rhaid ei weled yn cael ei ail-adrodd yn bendant yn ein *Biblau* gyda phob gorchymyn moesol, neu ynte gae ein llygaid, a chymmeryd y gorchymynion hynny hebddi? Dyna effaith ein gelyniaeth naturiol at Grift. Pe baem yn ei garu ef yn fwy, ni a welem fwy o hono ymhob tu dalen o'r bibl, ac ymhob gorchymyn, gan dderbyn y gyfraith o'i enau ef.

Yn drydedd, Gwnewch ond ystyried pa beth yw ymddwyn yn addas tan y camni, pa ddarostyngiad Enaid, hunan-ymwadiad, a holl ymroddiad i Ewyllys Duw, sydd raid ei fod ynddo, oddiwrth ba gariad at Dduw y mae yn rhaid iddo darddu; pa barch i ogoniant sydd raid fod yn anrogaeth iddo fel ei brif ddiben; a phrofwch a gwelwch a ydyw yn bosibl i chwi ei gyrraedd heb y ffydd honno a soniwyd eisoes. Mi a wn y gall Cristion

Cristion ei gyrraedd heb gyflawn sicrwydd: ond etto, yn ol mesur eu crediniaeth mai Duw yw eu Duw hwy, felly y bydd eu cyrhaeddiadau ynddo, y mae y rhai hyn yn cyd-redeg. O pa fath galonnau y maent hwy yn debygu sydd ganthynt y rhai sydd yn meddwl y gallant eu gwaghau o'r creadur, yn fwy nag y gallant eu llenwi â Duw fel eu Duw hwy, yn ei le! Diau y dichon dynion trwy nerth ystyriaethau moesol weithio eu hunain i ymddygiad allanol cymmwys dan y goelbren, y cyfryw ag oedd gan lawer o'r *Paganiaid*; ond ni chyrhaeddir tymmer yspryd gristnogol heb ffydd yn Naw fel y soniwyd.

Fe ellir disgwyl yr Yspryd Glân i gyd-weithio, ac y mae yn cydweithio gyd â'r ystyriaethau hyn yn y rhai sydd yn credu, ac yn edrych atto ef am hynny, yn gymmaint ag mai moddion ydyw o'i ofodiad ef ei hun. Y mae'r *Papistiaid*, y deddfolwyr, a phob dyn coel grefyddol, yn dyfeisio amrywiol o foddion Sanct-eiddhad, ag sydd â rhyw gymhwyfder moesol mewn lliw, neu wirioneddol i ateb y diben: ond y maent yn gwbl aneffeithiol, o herwydd, fel *Abara* a *Pharpar*, fod arnynt eisiau'r Gair o ddwyfol ofodiad i'n hiachau ni o'n gwahan-glwyf; nid yw'r Yspryd Glân gan hynny yn gweithio dim trwyddynt hwy, gan mai nid ei foddion ei hun ydynt, ond dychymygion eu calonnau hwy eu hunain. A chan fod moddion o ddwyfol ofodiad yn aneffeithiol heb yr Yspryd Glân, ni all y rhai'n fod byth yn effeithiol. Ond gan fod yr ystyriaeth hon o ordeiniad dwyfol, y mae'r Yspryd yn cydweithio â hi.

Defnydd. Yna cymmerwch y cyfarwyddyd hwn tu ag at ymddwyn yn weddus tan y camni yn eich coelbren. Ymgynnesfwrch a'r ystyriaeth mai gwaith Duw ydyw. Ac er eich cynnorthwyo i'w iawn ddefnyddio, fel ag y byddo yn effeithiol. Mi gaf ofod y cynghorion hyn ger bron. Yn

1. Ystyriwch y camni fel gwaith eich Duw chwi yng Nghrist. Dyma'r ffordd i'w daenellu â gras yr eifengyl, ac felly ei wneuthur i'w ddwyn, *Sal.* xxii. 1, 2, 3. Fe fydd i-weled llaw Tad yn y camni dynnu allan lawer o'r chwerwedd o hono, a melusu'r belen physybol i chwi. I'r perwyl hwn bydd yn angenrheidiol (1.) i
chw

chwi gymmeryd Duw yn Dduw i chwi tan y camni mewn modd neilltuol, Sal. cxlii. 4, 5. (2.) Yn eich holl wrth-ymdreechiadau ag ef, i greu a chleimio eich hawl yn eich Duw, i Sam. xxx. 6.

2. Helaethu yr ystyriaeth trwy olwg ar y berthynas fydd rhwng Daw â chwi, ynghyd â'r priodoliaethau dwyfol. Ystyriwch ef fel gwaith eich Duw, gwaith eich Tad, eich Brawd hynaf, eich Pen a'ch Priod, &c. yr hwn gan hynny yn fier sydd yn trefnu eich daioni. Ystyriwch ei sancteiddrwydd a'i gyfiawnder, yn dangos nad yw'n gwneuthur dim cam â chwi; ei drugaredd a'i ddaioni, nad yw pethau yn waeth; ei ben-arglwyddiaeth, er eich distewi; ei anfeidrol ddoethineb a'i gariad, er eich boddioni ynddo.

3. Ystyriwch pa fath waith o'i eiddo ef ydyw, fel y mae yn waith argyhoeddiadol, i dawyn pechod i'ch cof; yn waith ceryddol, i'ch ceryddu am eich ynfydrwydd; yn waith rhagflaenol, i'ch cae i fynu rhag rhedeg i'r llwybrau pechadurus hynny y byddech yn amgen yn dueddol i redeg iddynt; yn waith profedig, i ddatguddio eich cysllwr, eich grasusau, a'ch llygredigaethau; yn waith diddysniol, i'ch diddysnu oddi wrth y byd, a'ch cymhwysu i'r nesoedd.

Yn eich holl ystyriaethau o hono yn y modd hwn, edrychwch i fynu am yr Yspryd Glân i'w gwneuthur yn effeithiol, i Cor. iii. 6. chwi a ellwch ymddwyn yn gristnogol tan y camni, hyd nes byddo i Dduw ei unioni naill ai yma neu yn y nesoedd.

DIARHEBION xvi. 19.

Gwell yw bod yn oftyngedig gyd â'r gostyngedig, na rhannu yr yspail gyd â'r beilchion.

PE gellid dwyn dynion un waith i greu mai gwell yw iddynt gael eu meddyliau gwedi eu plygu i gydlynio â'r canmi yn eu coelbren, nag ymorchestu i'w unioni at eu meddwl, byddent mewn ffordd deg i ddwyn eu bamcanion yn yr achos hyany i ddibenda.

da. Clywch gan hynny y penderfyniad dwyfol yn y matter hwnnw, *Gweli yw bod yn oftyngedig gyd â'r gostyngedig, na rhannu yr yspail gyd â'r beilchion.* Ym mha ryw eiriau,

Yn gyntaf. Y mae cydmariaeth gwedi ei gosod ger bron, a hynny rhwng dau fath o berfonau neu ddynion, a dau bwyngc, ym mha rai y maent yn dra gwahanol.

1^{af} Y personau yw y *gostyngedig* a'r *beilchion*, y rhai fydd mor wahanol oddiwrth eu gilydd ag yw'r nesoedd oddi wrth ganol bwynt y dddear; y mae'r *beilch* yn dringo i fynu ac yn hedeg yn uchel; y mae'r *gostyngedig* yn foddion i ymlusgo yn y llwch, os ewyllys Duw yw hynny. Gadewch i ni eu hystyried hwy yn swy neilltuol, fel y mae'r testyn yn eu gosod allan.

(1.) Y mae'r *gostyngedig* ar y naill law. Y mae yma linell o gorph llyfr a nod ar ymyl y ddalen, a'r ddau o waith yr Yspryd Glan, ac yn gwahaniaethu ond yn unig mewn llythyren; y cyntaf yw y cyfluddiedig a'r tlawd, y rhai fydd yn isel eu cyflwr; y rheiny fydd wedi cael camni hynod yn eu coel bren, trwy'r cyfludd a ofodwyd arnynt, trwy'r hyn y dygwyd eu cyflwr yn isel iawn yn y byd. Y lleill yw y rhai isel, neu addfwyn a gostyngedig, y rhai fydd yn isel yn eu hyspryd yn gyffwr ag yn eu cyflwr, ac felly a'u meddyliau gwedi eu dwyn i lawr at eu coel bren. Y mae'r ddau beth hyn yn gwneuthur i fynu Garacter y rhai isel hyn.

(2.) Y mae'r *beilchion* ar y llaw arall, y rhai coeg-falch uchel-feddwl. Fe feddylir yma eu bod hwy yn cael croesau hefyd, ac yn cael camau yn eu coel-bren; canys nod o fuddugoliaeth yw rhannu yr yspail, ac y mae buddugoliaeth yn arwyddo bod brwydr gwedi bod.

2. Y pyngciau ymmha rai meddylir fod y rhai a enwyd yn gwahaniaethu, sef, bod yn oftyngedig, a rhannu'r yspail.

Fe all y rhai cyfluddiedig ac isel weithiau gael cyfnewidiad ar eu cyflwr, gael eu dyrchafu, a rhannu yr yspail, megis *Hanna*, *Job*, &c. Fe all y beilchion weithiau gael eu taffu i lawr a'u gwasgu, megis *Pharao*, *Nebucodonosor*, &c. Ond nid y cwestiwn yw, pa un well yw cael cyfodiad i fyni gyd â'r *gostyngedig*, neu

daflad i lawr gyd â'r *beilchion*. Ond y cwestion yw, pa un well yw bod o yspryd isel a gostyngedig, mewn amgylchiadau isel, gyd â'r rhai cystuddiedig gostyngedig, neu i un rannu'r yspail, a chael ei hewyllys gyd â'r beilchion? Pe llefarai dynion wir feddylliau eu calonau, se ben-derfynid y cwestiwn yn wrthwynneb i'r testyn. Y pyngciau a gydmarir yma, ac a ofodir yn erbyn eu gilydd, yw y rhai hyn.

(1.) Ar y naill law, bod yn ostyngedig gyd â'r rhai cystuddiol isel, yn *Hebraeg*, bod o yspryd-isel, canys y mae'r gair yn ei brif ystyr yn arwyddo iselder mewn cyflwr neu stat, felly y peth a ofodir yma ger bron, yw bod gyd â neu ynghyflwr y rhai cystuddiedig daw-iol, a'u hyspryd wedi ei dynnu i lawr i'r goel-bren isel honno, iselder yr yspryd yn cyd-agweddu ag iselder cyflwr y dyn.

(2.) Ar y llaw arall, rhannu'r yspail gyd â'r beilchion. Y pwngc a ofodir yma ger bron, yw bod gyd â neu ynghyflwr y beilchion, gwedi dwyn eu coelbren trwy rym gorcheft yn un a'u meddwl, fel y rhei'ny ag sy'n meddwl eu bod yn cael cam, fydd yn ymladd y matter allan â'r gelyn, yn gorchfygu, ac yn rhannu yr yspail yn ol eu hewyllys.

3ydd. Y penderfyniad a wneir, lle mae'r cyntaf yn cael ei ddyrchafu uwchlaw yr olaf, *gwell yw bod*, &c. Pe gosodid y ddau fath hyn o bobl ger ein bron, gwell fyddai cymmeryd ein coelbren gyd â'r rhei'ny fydd mewn cyflwr isel, ag fydd a'u hysprydoedd gwedi eu dwyn mor isel â'u coel-bren, nâ chyd â'r rhei'ny ag fydd o yspryd balch uchel, gwedi cael eu coel-bren yn un â'u meddwl. Y mae yspryd gwedi ei ddaroftwng, yn well nâ chyflwr gwedi ei ddyrchafu.

Yr **ATHRAWIAETH**, Fod cenedl o rai isel cystuddiedig, a'u hysprydoedd wedi eu daroſtwng a'u dwyn i lawr at eu coel bren, eu cyflwr, yn yr ystyriaeth hynny, fydd well nâ chyflwr y beilchion fydd yn cael eu hewyllys, ac yn cludo pob peth at eu meddwl.

I. Ni a gawn ystyried y genedl o rai isel cystuddiedig, ag fydd a'u hyspryd gwedi ei ddwyn i lawr at eu coel-bren. Ac ni a gawn,

stat. Ofod i lawr rai ystyriaethau cyffredinol mewn perthynas iddynt.

Y mae'r cyfryw genedl yn y byd, er cynddrwg yw'r byd. Y mae'r testyn yn son yn bendant am danynt, ac y mae'r ysgrythur mewn lle arall yn gwneuthur coffa am danynt, megis Sal. ix. 12. a'r 10. 12. Mat. v. 3. ynghyd a Luc vi. 20. Pa le y cawn ymosyn am danynt? Nid yn y nefoedd, nid oes neb cyfuddiol yno; nid yn uffern, nid oes neb isel a gofyingedig yno, ag fydd a'u hyfryd gwedi ei dynu i lawr at eu coelbren. Gan hynny yn y byd hwn y mae yn rhaid eu bod, lle mae'r stat o brofiad.

2. Pe na buasai felly, ni chawfai Crist, fel ag yr oedd yn y byd hwn ddim canlynwyr ynddo. Efe yw pen y genedl honno, ar ol yr hwn y maent yn teithio—*Dysgwch gennyf fi, canys addfwyn ydwyf a gofyingedig o galon*, Mat. xi. 29. Ac er ei anrhydedd ef, ac anrhydedd ei groes, ni byddant byth yn eisiau tra parhau'r byd. Rhuf. viii. 29. *Y rhai a rhagwybu, a ragluniodd ef belyd, i fod yn un ffurf â delw ei Fab ef.* Y mae ei ddelfw ef yn gynhwylledig yn y ddau beth hyn, *di-oddes a sancteiddrwydd, gofyingeiddrwydd yw'r pennaf o'r rhai hyn.*

3. Er hynny i gyd y maent yn sicr yn hriw iawn yn y byd. Y mae Agar yn dal sulw fod cenhedlaeth arall (Diar. xxx. 13. *Uchel yw eu llygaid, a'u bamranta'u a ddychafwyd, cwbl wrthwyned iddynt hwy, a'r rheiny yw y nifer fwyaf o lawer.* Nid yw y goel-bren isel a chystuddiol mor anaml, ond ansynych y ceir tymmer isel yspryd gwedi ei hieuo â hi. Y mae llawer yspryd uchel a'i ogwydd ar i fynu er gwaethaf amgylchiadau darostyngiol.

4. Ni all y rhai gofyingedig fod yn ddim 'chwaneg o nifer na'r rhai gwir dduwiol; canys nid dim llai na gallu dwysol ras a ddichon dwyn meddyliau dynion i lawr o'u huchder naturiol, a gwneuthur eu hewyll-ysfau yn blygedig i ewyllys Duw, 2 Cor. x. 4. 5. Fe ddichon dynion wneud lliw o ymostyngiad i goel-bren groes isel, am na's gallant oddi wrthi, ac y maent yn gweled mai ofer yw ymdrechu: eithr rhaid yw mai gwaith gras darostyngiol yw dwyn yr yspryd mewn gwirionedd at y goel-bren.

5. Er

5. Er fod yr holl dduwion o'r genedl honno, etto y mae rhai o honynt ag y mae'r caracter hwnnw yn perthynu yn fwy neilltuol. Trwy orthymderau y mae ffordd pawb i'r nesoedd, *Aet* xiv. 22. ac y mae holl ganlynwyr Crist wedi ymgymmodi a hi er hynny ei gid, *Luc* xiv. 26. etto y mae rhai o honynt yn cael eu disgyblu yn fwy hynod nag eraill, yspryd pa rai er hynny sydd wedi ei dynnu i lawr at eu coel-bren, *Sal.* 131. 2 *Gofodais a goflegais fy enaid, fel un gwedi ei ddiddysnu oddi wrth ei fath : fy enaid sydd ynof fel un gwedi ei ddiddysnu.* Edrych hefyd *Phil.* iv. 11. 12.

Yn olaf, Yr ydys yn edrych yn dra charedig yn y nesoedd ar duedd isel yspryd, ac amcan ac ogwydd calon y ffordd honno. Os edrychwn am genedl gwedi ei pherffaieth buro oddi wrth falchder a chalon gytodiadau yn erbyn eu croes goelbren yr unrhyw amfer, ni chaem neb yn y byd hwn : ond y mae Duw yn cyfrif y rheiny yn genedl ostyngedig ag sydd yn gwir amcannu ac yn ymroi i gyrhaedd y tuedd hwnnw, ac yn cadw yn ffordd ymostyngiad boddlongar, er eu bod rai prydiau yn cael ei chwythu ar y naill du, ei hr yn dychwelyd drachefn, 2 *Cor.* viii. 12. *Iag.* v. 11.

II. Ni a gawn ystyried y pethau neilltuol sydd yn perthynu i'w caracter. Y mae tri pheth ag sydd gyd a'u gilydd yn gwneuthur i fynu eu caracter.

1. Cystudd yn eu coel-bren. Y mae'r genedl honno a ddywedir ei bod yn well nâ'r balch a'r llwyddiannus, yn genedl o rai cystuddiol, y rhai y mae Duw yn eu cadw tan ddisgyblaeth y cyfammod newydd. Ni a allwn ei gynnwys yn y ddau beth hyn.

1. Y mae iau cystudd, o ryw fath neu gilydd, yn mynych-ddyfod arnynt, *Sal.* lxxiii. 14. *Os bydd gofeg yn y nef, bydded megis dros banner aur,* *Dat.* viii. 1. Y mae Duw yn mynych-ymwled â hwynt, fel meistr ei ysgol-heigion a physygwr ei gleision; tra y mae mewn ystyriaeth yn edrych heibio i eraill, *Dat.* iii. 19. Y maent yn cael eu cynnecfno â'r iau, a hynny o'r amfer y maent yn cael eu dwyn i deulu Duw, *Sal.* cxxix. 1, 2, 3. Y mae Duw yn ei weled yn dda iddynt, *Galar.* iii. 27, 28. 2. Y mae iau cystudd neilltuol, ag y mae Duw wedi ei dewis iddynt, yr hon sydd ynghrog wrthyn,

wrthynt, ac anfynych, os byth, oddi wrthynt, Luc ix. 23. Dyna eu profiad neilltuol, y camni yn eu coelbren, y iau sydd yn gorwedd arnynt er mwyn eu cadw mewn gwastadol ymarferiad. Fe ellir cyfnewid eu profiadau eraill, ond y mae hwnnw yn bwys ag sydd yn wastadol ynghrog wrthynt yn plygu i lawr.

II. Gostyngëiddrwydd yn nliueddiad a greddf eu hyspyrd. Y maent yn genedl o rai isel gostyngedig, gwedi i Dduw trwy ei ras ddwyn i lawr eu hyspyrdoedd o'u uwchder naturiol. Ac felly,

1. Y maent yn synied neu yn meddwl yn *sobr* ac yn wael am danynt eu hunain, 2 Cor. xii. 11. pa beth a allant, 2 Cor. iii. 5. pa beth a dalant, Gen. xxxii. 10. a pha beth a haeddant, Galar. iii. 22. yn gologu eu hunain yn nrych y gofraith ddwyfol a pherffeithrwydd, ac yn gweled eu hunain fel talp mawr o amherffeithrwydd a phechadurusrwydd, Job xlii. 5, 6.

2. Y maent yn meddwl yn oruchel ac yn anrhydeddus am Dduw, Sal. cxliv. 3. Fe'u dysgwyd gan yr Ysbyrd Glan pa beth yw Duw, ac felly y mae ganthynt feddyliau dyrchafedig am dano. Y maent yn ei ystyried fel Pen-llwydd y byd, ei briodoliaethau yn anfeidrôl, a'i waith yn berffaith. Y maent yn edrych arno yn ffynnon gwynfydedigrwydd, fel Duw yng Ngrbrist, yn gwneuthur pob peth yn dda, gan ymddiried i'w ddoethineb, daioni, a'i gariad, hyd yn oed lle na's gallont weled, Heb. xi. 8.

3. Y maent yn meddwl yn dynner am eraill, mor belled ag y gallont mewn cyfiawnder, Phil. ii. 3. Er na's gallant gadw eu hunain rhag gweled eu beiau cyhoeddus, etto y maent yn barod i addef eu rhagoriaethau, ac mor belled a hynny eu parchu. A chan eu bod yn gweled mwy i mewn i'w trugareddau a'u manteision eu hunain tu ag at fod yn sanctaidd, a'r camddefnyddiad o'honynt, nag a allant weled i eraill, y maent yn barod i edrych ar eraill yn well na hwynt eu hunain, a'w chydmaru amgylchiadau.

4. Y maent wedi ymfuddoi gyflwr o ymddarostyngiad i Dduw a'i ewyllys, Sal. cxxxi. 1, 2. Y mae balchder yn cyfodi dyn i fynu yn erbyn Duw, y mae gostyngëiddrwydd yn ei ddwyn yn ei ol i'w le, ac yn ei

osod wrth draed ei ben-llwydd, gan ddywedyd, *gwneid-
er dy awyllys ar y ddadar, &c.* Nid ydynt mwyach yn
ceisio bod yn orchymynwyn, eithr yn foddlon i Ddau
fod yn ben-llwyddraethwr pob achosion, a threfnu'r
cwbl drostynt, *Sal. xlvii. 4.*

5. Nid ydynt yn ymgais pethau uchel, eithr yn
foddlaw'n i ymostwng i bethau isel, *Sal. cxxxi. 1.* Y
mae gofyngeiddrwydd yn tynu i lawr i'r llwch yr uch-
el drem, ag y mae balchder yn ei gyfodi yn erbyn y
nefoedd; yn tasu gorchudd tros bob teilyngdod a rhag-
oriaethau personau ger bron yr Arglwydd, ac yn rhoddi
i fynu yn holl a fedd dyn i'r Arglwydd, i fod fel meini-
tan ei draed i fyned ar hyd-ddynt i ofsedd ei ogoniant,
2 Sam. xv. 25, 26.

En alaf, Y maent yn dra pharod i fawrhau y tru-
gareddau a gyfrennir iddynt, *Gen. xxxii. 10.* Y mae
balchder calon yn edrych heibio ac yn gwaelu y tru-
gareddau ag y mae un yn eu meddiannu, ac yn sefydlu
r llygad ar yr hyn sy ddiffygiol ar un, yn gwneud dyn
yn debyg i'r culion sydd yn ehedeg dros fannau iach,
at yn ymdyrro at y dolur. I'r gwrthwyneb, y mae
gofyngeiddrwydd yn dysgu dynion i barchu'r trugar-
eddau y maent yn eu mwynhau yn eu cyflwr iselaf,
ac i ofod nod cofiadwriaeth a'r y pethau da a feddiann-
asant, neu a feddiannant yn bresennol, *Job ii. 10.*

III. Yspryd gwedi ei ddwyn i lawr at eu coel-bren.
Y mae eu coel-bren yn un isel a chystuddiol, ac y mae
eu hyspryd mor ifeled, gwedi ei ddwyn i lawr trwy
ras atti. Ni a allwn ei ystyried yn y pum peth can-
lynol.

1. Y maent yn ymostwng i'r camni yn eu coel bren
fel peth cyfiawn, *Mic. vii. 9.* *Dioddesaf ddig yr Ar-
glwydd, canys pechais i'w erbyn,* nid oes unrhyw gyf-
yngderau yn ein cyflyrau a'r na's dygasom arnom ein
hunain, ac am hynny y mae yn gyfiawn i ni gysannu'r
wialen, bod yn distaw tani, ac felly darostwng ein hys-
prydoedd at ein coel bren. Os ydynt yn achwyn, y
maent yn achwyn arnynt eu hunain; nid yw eu calon-
nau yn cyfodi yn erbyn yr Arglwydd, llai o lawer yn
agor eu geneuau yn erbyn y nefoedd. Y maent yn
cyfiawnhau Daw, ac yn condemnio eu hunain, yn
mawr-

mawr berchi fei sancteiddrwydd a'i gyfiawnder difry-
cheulyd yn ei holl ganlyniadau yn eu herbyn.

2. Y maent yn ymddwyn yn llonydd tan, fel peth
a ellir ei ddiodes, *Galar. iii 26—29. Da yw gobesthis
a disgwyl yn ddistaw am iachawdwriaeth yr Arglwydd.
Da yw i wr ddwyn yr iau yn ei ieungdyd. Efe a ei-
stodd ei hunan, ac a dau a son; am iddo ei ddwyn hi
arno. Efe a ddry ei enau yn y llweb, i edrych a oes
obaith. Tra mae'r yspryd heb ei ddarostwng yn rho-
dan y iau, fel y bustach anghynefin â hi, y mae'r yspryd
sydd wedi ei ddarostwng i'r goelbren yn myned yn
araf dano. Y maent yn gweled mai o drwgaredd yr
Arglwydd y mae nad yw yn waeth; y maent yn cym-
meryd i fynu y gtoes noeth, fel ag y mae Duw yn ei
gosod hi i lawr, heb y pwysau ychwanegiadol hynny
arni, ag y mae anwydau terfysglyd yn eu tynno; ac
felly y mae yn dyfod mewn gwirionedd yn esmwythach
nag y meddylasant y gallasai fod, megis baich gwedi
ei gymmhwyso i'r cefn.*

3. Y maent yn foddlon iddi, fel rhai ag sydd yn
cyrchu eu cyfur o amgenach lle na'u cyflwr allanol, fel
ag y mae tŷ yn sefyll yn ddiogel pan y mae'r ateg nad
oedd y tŷ yn pwyso arni gwedi ei thynnu ymaith. *Er
i'r ffyg sbren na fodeuo, ac na byddo ffrawyth ar y gwin-
wydd — etto mi a lawenychaf yn yr Arglwydd, Hab. iii.
18, 19. Fel hyn y gwnaeth Dafydd yn nydd ei gy-
fyngder, Efe a ymgysurodd yn yr Arglwydd ei Dduw.
Y mae'n arwydd o yspryd heb ei blygu at y goelbren,
pan y mae un yn digalonni ac yn ymollwng dan y cy-
fyngderau sydd ynddi, fel pe b'ai eu cyflwr yn y byd
y canol-hwynt ar ba un y mae eu happyrwydd yn ym-
orphwys. Eisiau bod wedi marw i'r creadur yw'r
achos fod cyfuron dynion yn treio ac yn llenwi, yn ol
amrywiol ymddangosiadau eu coelbren yn y byd.*

4. Y mae ganddynt hoffder ynddi, megis yr hyn
sydd gymmwys a daionus iddynt, *Esa. xxxix 8. 2 Cor.
xii. 10. Y mae gan ddynion ryw fath o hoffder yng-
weithiad physygywiaeth, er ei fod yn peri mawr wewyr
iddynt, y maent yn ol rheswm yn meddwl ynddynt eu
hunain ei fod yn dda ac yn oreu ar eu lles; felly y
mae'r eneidiau gofnygedig hyn yn ystyried eu coelbren
gystuddiol*

gystuddiol fel meddyginiaeth ysprydol, angenrheidiol, gymmwys a daionus iddynt; ie. y goren iddynt dros yr amser, gan ei bod yn cael ei rhoi iddynt gan eu Tad nefol; ac felly y maent yn cyrraedd hoffder duwiol yn eu coelbren gystuddiol.

Y mae'r gofyingedig o yspryd yn tynnu'r melysder hwn allan o'r chwerwedd sydd yn eu coelbren, yn ystyried fel y mae'r Arglwydd trwy'r goelbren gystuddiol, yn attal rhagddarbod tros chwantau a'reolus, fel y galler ei newynu; fel y mae yn sychu i synu'r holl ffrydiau gau, fel y rhedo holl ffrwd cariad yr enaid atto ef ei hunan, fel y mae yn tynnu ymaith ac yn cadw ymaith oddi wrth ddyn y baich a'r attalfa o gyfureon daearol, fel y gallont redeg yn hwylus yn ffordd y nesoedd.

Yn olaf, Y maent yn gorphwys ynddi, fel peth na's dymunent ddyfod allan o honi, hyd ne's rhyngo bodd i'r Duw a'u dygodd iddi, eu dwyn allan o honi o'i ewyllys da, Efa xxviii. 16. Er fod amser yspryd di-ddarostyngiad yn barod yn wastadol, y mae'r enaid gofyingedig yn ofni cael ei dynnu allan o'i goelbren gystuddiol yn rhy fuan. Ni bydd efe ddim am ysgog am gyfnewidiad hyd nes dygo ysgogiad y nesoedd ef oddi amgylch, felly nid yw eu bod heb gael cyfnewidiad ddim yn attal gweddi, a'r defnyddiad o foddion ap-pwyntiedig, gyd ag ymddiried yn yr Arglwydd, eithr yn gofyn ffydd, gobaith, amynedd ac ymroddiad, 2 Sam. xv. 25, 26.

II. Ni a gawn ystyried cenhedlaeth y *bailebion* sydd yn cael eu hewyllys, ac yn cludo pob peth at eu meddwl. Ac y mae tri pheth yn gwneuthur i synu eu character hwynt.

I. Croesau yn eu coelbren. Y mae goruwch-lywodraethol ragluniaeth wedi trefnu protedigaethau iddynt hwy hefyd, a byddent yn yr amgylchiadau a fynnon't yn y byd, ni's gallant gwbl ddiangc rhagddynt. Canys, ystyriwch,

1. Y cymmysgedd a'r gwagedd a ddygwyd i mewn i'r greadigaeth trwy bechod dyn, fel y mae'n amhosibl i ddynion fyned trwy'r byd na's rhaid iddynt gyfarfod â'r hyn a'u hysgydwo, Preg. i. 14. Fe drodd pechod y byd

byd o fod yn baradwys yn anialwch, nid oes dim myned trwyddo heb gael ein pigo a'n blino. Fel ag y mae y culion yn yr haf yn ehedeg oddi amgylch y rhei'ny fy yn rhodio mewn hardd wisgoedd, yn gystal ag yng nghylch y rhei'ny sydd mewn gwisgoedd gwael; felly y mae croesau yn cyfarfod â'r uchel yn gystal â'r isel yn y byd hwn.

2. Y mae balchder eu calon, mewn modd neilltuol, yn eu gosod yn agored i groesau. Fe wna calon falch groes iddi ei hun, lle na bo'r un i galon isel, Esther v. 13. Hi wna wir groes yn ddeng waith trymmach iddo ei hun nag y byddai i'r gofnyngedig. Y mae cenhedlaeth y beilchion fel danadl neu berthi drain uchel, ar ba rai y delir pethau ag sydd yn ehedeg, tra maent yn myned dros rai isel a gwaistad: felly nid oes neb yn fwy agored i groesau na hwynt, er nad oes neb mor ang-hymmwys i'w dwyn; fel ag yr ymddengys oddi wrth, yn

II. Y balchder sydd yn teyrnasu yn eu hyspryd. Ni pblygwyd mo'n hyspryd erioed trwy waith trwyadl ddarostyngiad; y maent yn parhau yn yr uwchder ffroen y gosododd llygredigaeth natur hwynt; dyma pa ham na's gallant mewn un modd ddwyn y iau a ofododd Daw arnynt. Y mae'r gwddf wedi chwyddo gan y dwfr-waed o falchder a drygnaws; o herwydd pa ham pan dechreu'r iau unwaith gyffwrdd ag ef, ni allant gael dim esmwythder mwyach.

Y mae ganddynt ormod barch iddynt eu hunain, ac felly mae'r meddwl balch yn dywedyd, Ni ddylai'r dyn ymostwng i'r iau y mae is law iddo. Pa fath wagedd chwyddedig sydd yn yr ymadrodd hwnnw. Ecf. v. 2. *Pwy yw yr Arglwydd, fel y gaurandaon i ar ei lais ef?* Dyma pa ham y mae gwaith darostyngiad yn angenrheidiol i beri i un gymmeryd y iau arno, pa un bynnag ai iau gorchymynion Crist neu iau rhagluniaeth. Y mae'r cyfeiliornad cyntaf yn y dyall, dyma pa ham y mae Salomon mor gyffredinol yn galw dyn drwg yn *ffel*; yn gyfatebol i hyn yn y dyall y mae'r ergyd cyntaf yn cael ei roi mewn dychweliad hesyd, trwy argyhoeddiad i ddarostwng. Y mae dynion yn fwy yn eu tyb eu hunain nag y maent mewn gwirionedd;

edd; o herwydd pa ham am' fod Duw 'n cyfaddasu pethau at yr hyn ag ydym ni mewn gwirionedd, ni all ein boddloni.

2. Y mae ganddynt hunan ewyllys heb ei marweiddio, yn deilliaw oddi wrth y gormod barch sydd ganddynt iddynt eu hunain, y mae yn dywedyd na ymofwng, Eccl. v. 2. Y cwestiwn rhyngom ni a'r besoedd yw hwn, Pa un ai ewyllys Duw neu ein hewyllys ni sydd raid ynnill y dydd? Y mae ein hewyllys ni yn llygredig, y mae ewyllys Duw yn sanctaidd; ni allant gytuno yn un. Y mae Duw yn dywedyd, yn ei ragluniaeth, y rhaid i'n hewyllys ni ufuddhau i'w ewyllys ef; ond ni wna hynny mo'r tro hyd nes torrer y gleu yn haiarn, Rhuf. vi. 7. Efa xlviii. 4.

3. Y mae ynddynt dorf o anwydau heb eu darostwng yn taro o blaid yr hunan ewyllys, ac y maent hwy yn dywedyd, Ni chaiff efe ddim ymofwng, Rhuf. vii. 8, 9. ac felly mae'r rhyfel yn dechreu, ac y mae brwydrfaes oddi fewn ac oddi allan i'r dyn, Iago iv. 1.

(1.) Y mae Duw sanctaidd yn croesi hunan ewyllys creaduriaid beilechion trwy ei ragluniaeth, yn goruwchlywodraethu ac yn treisnu pethau yn groes i'w tueddiadau; weithiau trwy ei ddigysfrwng law ei hun, fel yn achos Cain, Gen. iv. 4, 5. weithiau trwy law dynion yn dwyn pethau yn y blaen yn wrthwyneb i'w meddyliau, fel yn achos Ahab, i'r hwn y pallodd Naboth ei winllan, 1 Bren. xxi. 4.

2. Y mae byddin ddu o anwydau uffernol ag sydd yn teithio ar i fynu, ac yn ymosod ar y nef ei hun, megis an foddlonrwydd, ammhwylllder, grwgnach, ymddigio, a'r cyffelyb. Ffolineb dyn a awyra ei ffordd ef, a'i galon a ymddigia'n erbyn yr Arglwydd, Diar. xxi. 3. Y mae'r rhai hyn yn tano'r fynwes yn gostwng yr wynebpryd, Gen. iv. 5 yn faethu allan rai prydiau ergydion o achwyniadau anweddaidd a ffromllyd, Jud. 16. ac rai prydiau cabledau, 2 Bren. vi. 33.

3. Y mae byddin arall ag sydd yn teithio yn y blaen, ac yn ymosod ar offeryn neu offerynnau's groes, megis, digofaint, llid, angerdd, ymddial, chwerwedd, &c. Diar. xxvii. 4. Y mae'r pethau hyn yn gyrru'r dyn allan o feddiant arno ei hun, Luc xxi. 19. yn llan-

nw'r

nw'r galon o dân berwedig, y genau ag ymryson a drwg absen, Eph. iv. 31. ac rai prydiau se chwythir bygythion allan, Aet. ix. 1. ac rai prydiau se ddodir dwylaw ar waith, yn y cyfryw fodd ag y bo'r canlyniad yn ofnadwy, Mat. v. 21, 22. fel yn achos *Abab* yn erbyn *Naboth*.

Fel hyn y mae'r beilchion yn dwyn y rhyfel yn y blaen, ond yr ydym i'w hystyried hwy fel rhai, yn

III. Yn cael eu bewyllys, ac yn cludo'r cwbl at eu meddwl. Y mae hyn yn dangos, yn

1. Fod dwysol ragluniaeth yn rhoi lle i anfarwhaol hunan ewyllys dyn, ac yn gadael pethau i fyned yn ol ei feddwl, Gen. vi. 3. Y mae yn rhyngu bodd Duw i beidio ymryson ag ef, gan nad yw yn llwyddo i'w ddaioni, Esa. i. 5. Felly mae'r ffrwyn yn cael ei thafu ar wddf y dyn balch, ac y mae yn cael ei ewyllys, *Ephraim a ymgyfulltodd ag eulynod, gad iddo*, Hof. iv. 17.]

2. Y chwant yn parhau yn ei rym, a'i fywiogrwydd, Sal. lxxviii. 30. *Ni ommeddwyd bwynt o'r hyn a flysiant*. Y mae Duw weithiau yn nhrefn ei gyfammod, yn rhoi eu bewyllys i'w bobl, ac yn eu gosod lle mynont fod: ond etto, yn yr achos hynny, y mae chwant i'r peth yn cael ei farwau, ac y maent fel plant wedi cael eu diddysnu, Sal. x. 17. Ond yn y beilchion y mae y chwant yn ei rym; y maent yn cerio ymborth iddo, ac yn ei gael.

3. Y mae'r groes yn cael ei symmud, a'r iau ei chymmeryd ymaith, Sal. lxxvii. 29. Ni allasant aros meddwl am dilyn eu meddyliau at eu coelbren; ond yr oeddeit yn neidio oddi wrthi, yn ymryson ac yn ymladd yn ei herbyn, hyd nes eu dwyn attynt eu hunain; y mae'r fuddugoliaeth o'u tu.

Yn olaf, Y mae'r gwr gwedi cael ei amcan wrth ei fodd, ac fel un yn rhannu'r yspail, 1 Bren. xxi. 16.

Dyma fel y mae c. flwr y genedl isel gystuddiedig a'r genbedlaeth falch lwyddiannus, yn cael ei ofod allan. Yn awr, yn

IV. I gadarnhau athrawiaeth penderfyniad y testyn. Fod cyflwr y cyntaf yn well na chyflwr yr olaf. Gwell yw bod mewn cyflwr isel cystuddiol, a'r yspryd wedi ei ddarostwng, a'i ddwyn i lawr at y goelbren, na bod

o yf.

o yspryd balch, uchel, a'r goelbren wedi ei chysfodi i fynu atto, a phethau yn myned wrth ewylllys a dymuniad, yn ol meddwl dyn. Fe ymddengys hyn oddi wrth yr ystyriaethau canlynol.

1. Y mae gostyngelddrwydd yn rhagori mor bellod ar falchder, fel na's gall ei ragoriaeth tethu mewn unrhyw amgylchiadau pa bynnag. Dilyned pob cystuddiau yn y byd yr yspryd gostyngedig, a phob llwyddiant yn y byd yr yspryd balch, fe ynnall gostyngelddrwydd y dydd o hyd; fel ag y mae aur mewn tommen yn llawer rhagorach na chymmaint a hynny o blwm mewn cist. Canys, yn

1. Darn o ddelfw Duw yw gostyngelddrwydd. Balchder yw'r darn pennaf o ddelfw'r diafol. Gadewch i ni edrych arno ef yr hwn oedd gwir lun person ei Dad, ac ni a gawn ei weled ef yn addwyn ac yn oftyngedig o galon, Mat. xii. 29. Nid oedd neb yn fwy cystuddiedig, ac etto yr oedd ei yspryd yn perffaith gydsynio a'i goelbren, Esa. liii. 7. *Efe a orthymwyd, ac efe a gystuddiwyd, ac nid agorai ei enau.* Dyma ddarn ddisgleiriedig o'r dwyfol ddelw: er na's gall Duw fod yn isel mewn stat a chyflwr, etto y mae efe o ymostyngiad anfeidrol, Esa. lvii. 15. Nid oes neb yn dioddef fel efe, Rhuf. xi. 4. na dioddef yn amyneddus gymmaint o bethau gwrthwyneb i'w ewylllys, fel ag y disgleiriodd yng Nghrist *Ystyriwch am hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid, fel na ffinoch, ac nad ymollynodd yn eich eneidiau,* Heb. xii. 3.

Ar y llaw arall, gwir ddelw'r diafol yw balchder, i Tim. iii. 6. Os prifwn ni ein hunain yn ol uwchder ein hyspydoedd? Fe ymgystadla satan a'r uchaf o honom yn y pwng hwnnw, canys er mai efe yw'r truenusaf, etto efe yw'r balchaf yn yr holl greadigaeth. Y mae'r pellder eithaf rhwng ei yspryd ef a'i goelbren; mae'r cyntaf cyfuch a gorsedd Duw, yr olaf nior isel ag uffern: ac am hynny fe fydd rhyfel tragywyddol rhyngddo ef a'i goelbren, dyna pa ham, nad oes ganddo, hyd yn oed yn awr ddim gorphwysfa, ond yn myned oddi amgylch, gan ymosyn gwir orphwysfa, eithr yn methu ei chael.

Yn

Yn awr, onid yw'n well bod yn debyg i Dduw, nag yn debyg i'r diafol? Yn debyg i'r hwn sy'n ffynnon pob daioni, nâ'r hwn sydd yn ffynnon ac yn llyngelyn pob drwg? A ydyw bosibl i unrhyw beth droi'r glorïan yn hyn yma, a throï y rhagoriaeth i'r tu arall? Gan hynny, *Gwell yw bod yn oftyngedig gyd â'r gof-tyngedig, &c.*

2. Y mae goftyngeiddrwydd ac iselder yspryd yn ein cymhwylo i gymmundeſ a chyfeillgarwch yng Nghrist. Y mae balchder yn gwneuthur dyn yn elyn i Dduw, i Pedr v. 5. Y mae ein dedwyddwch yma, ac ar ol llaw yn ymddibynnu ar ein cyfeillgarwch â'r nefoedd. Os nad yw hynny gennym, nid oes dim a all wneuthur i fynu ein colled, Sal. xxx. 5. Os yw hynny gennym, ni all un peth ein gwneuthur yn druenus, Rhuf. viii. 31. *Os yw Duw trosom, pwy a all fod i'n herbyn?* Yn awr, pwy yw y rhai y mae Duw trostynt, ond y goftyngedig a'r isel? Y rhai, gan eu bod yng Nghrist, a wnaed yn debyg iddo. Y mae yn eu bendithio hwy, ac yn eu cyhoeddi yn etifeddion coron y gogoniant, *Gwyn eu byd y rhai tlodïon yn yr yspryd, canys eiddynt yw teyrnas nefoedd*, Mat v. 3. Efe a edrych attynt, bydded eu cyflwr byth mor isel, tra mae yn edrych heibio i eraill, Esa. lxvi. 2. Efe a fydd ganddo ef barch iddynt hwy, pa fodd bynnag y caffont eu diystyru: *Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto efe a edrych ar yr isel, ond y balch a edwyn efe o hirbell*, Sal. cxxxviii. 6. Efe a gyd-drig â hwynt bydded eu trigfan byth mor dlotted, Esa. lvii. 15. Y mae'n fier o'u dyrchafu mewn amser cyfaddas, pa mor ifeled bynnag y maent yn gorwedd yn awr, Esa. lx. 4.

Yn erbyn pwy y mae Duw? Pwy y mae efe yn ei wrthwynebu? Y beilchion. Y mae yn eu melldithio, Jer. xvii. 5. Ac fe sycha'r felldith honno eu braich hwy i fynu yn y diwedd. Gwrthwynebwr Duw yw'r dyn balch; y mae yn gwneud ei hunan yn Dduw iddo ei hun, ac fe a fynn i'r rhai sydd o'i amgylch ei wneuthur ef yn Dduw iddynt hwythau hefyd; y mae yn rhoi, yn ffrommi os na ymgrymmant iddo. Ond fe dwg ef i lawr, Esa. lx. 4. Sal. xviii. 27.

Yn awr onid yw yn well i gael ei gymhwyso at gym-

mundeb â Duw, na'i gael ef yn wrthwyneb i ni mewn un rhyw ystyr?

3. Y mae gostyngieiddrwydd yn ddyledswydd ag fydd yn boddloni Duw, a balchder yn bechod ag fydd yn boddloni'r diafol, Efa. lvii. 13. i Tim. iii. 6. Y mae Duw yn gorchymyn i ni fod yn oftyngedig, yn enwedig tan gystudd — *Ymdrawfwrch oddi fewn â gostyngieiddrwydd*. Fe dderbyniwyd y *Publican* gostyngedig, a'r *Pharisead* balch gafodd ei wrthod. Gallwn ddywedyd am genhedlaeth y beilchion, fel yn i Thes. ii. 6. *Digofaint Duw a ddaeth arnynt byd yr eithaf*. Nid ydynt yn boddloni na Duw na dynion, ond yn unig eu hunain a satan, i'r hwn y maent yn debyg yn hynny. Yn awr, y mae dyledswydd yn well na phechod ym mhob ystyr.

II. Y mae gan y rhei'ny ag fydd a'u hysprydoedd wedi eu dwyn i lawr at eu coelbren gystuddiedig, lawer o esmwythder a llonyddwch meddwl; tra mae y rhei'ny ag fydd am gael eu coelbren cyfuwch â'u meddwl, lawer o aflonyddwch, trallod, a gofid. Ystyriwch yma, ar y naill law, fod, yn

1. Llonyddwch meddwl, ac esmwythder oddi mewn yn fendith fawr, ar ba un y mae cyfur ein bywyd yn gorphwys. Nid oes dim heb hyn a all wneud bywyd un yn ddedwydd, Dan. v. 6. A lle mae hyn yn cael ei gadw i fynu ni's gall dim ein gwneuthur yn druenus, Ioan xvi. 33. Gwedi diogelu hyn yn yr Arglwydd, fe ellir dywedyd, *Eich gwaethaf*, wrth holl drallodau'r byd, Sal. xlvii. 2, 3, 4.

2. Y mae'r yspryd wedi ei ddwyn i lawr at y goelbren yn gwneuthur ac yn cynnal i fynu y llonyddwch hwn. Y mae ein holl drallod yn ein coelbren yn y byd, yn deilliaw oddi wrth ein anghytundeb â hi: dyger ond y meddwl at y goelbren, ac y mae'r holl derfysg yn darfod yn y fan; cadwer ef yn y dymmer honno, ac fe fydd y dyn yn esmwyth yn ei gystudd, fel craig yn ddiysgog a'r dyfroedd yn curu arni, Col. iii. 15. *A llywodraethed tangnesedd Duw yn eich calonau, i'r hwn befyd i'ch galwya* —

Ystyriwn ar y llaw arall, yn

1. Pa anesmwythder meddwl y mae'r beilchion yn ei

ei ddioddef cyn y gallont gael eu coelbren at eu meddwl. — *Hwy a ddysgasant eu tafodau i ddywedyd celawydd, ymflinasant yn gwneuthur anwiredd.* Jer. ix. 5. Iago iv. 2. *Cbwennych yr ydych, ac nid ydych yn cael : cefigennu ac eiddigeddu yr ydych, ac nid ydych yn gallael cyrraedd : ymladd, a rbyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael.* Pa fath faethau o ofid fydd yn myned trwy eu calon ? Pa fath ddir-boendod o aflonyddwch, ymddigio ac anesmwythder fydd raid iddynt eu dioddef ? Pa fath anwydau croes i'w gilydd fydd yn ymladd o'u mewn ? A pha wrthryfel cynheddfau y maent yn ei wneuthur ? Pa mor anesmwyth oedd *Haman*, cyn iddo gael ei amcan yn erbyn *Mordetai*, am orchymyn y brenhin.

2. Pan caffont y peth yn ol eu meddwl, ni ettyb ddim o'r draul. Nid yw'r mwyniant o hono yn rhoi dim cymmaint o foddlondeb a phlefer, ag y mae'r diffyg o hono yn roi o boen. Y mae hyn yn eglur yn achos *Rahel* am gael plant, ac yn yr achos hynny, *Sal. lxxviii. 30, 31.* Y mae gwybedyn marw yn yr ennaint yn malla yr arogl a ddisgwyliasant ei gael ynddo. Fe bair y ffrwyth a dynner oddi ar bren rhagluniaeth, yn addfeda, y dingcod ar y dannedd. Y mae yn myned fel y manna a gedwid dros nos, *Ecf. xvi. 20.*

3. Nid oes ganddynt ond gafael ansicr ynddo, nid yw yn parhau gyd â hwynt. Y mae naill ai yn cael ei dynnu yn fuan oddi wrthynt, a hwythau yn gymmrys fel ag yr oeddent o'r blaen, *Rhoddais i ti frenbin yn fy nig, a dygais ef ymaith yn fy llid,* *Hof. xiii. 11.* gan fod gwreiddyn o falchder iddo, y mae yn buan wywo ymaith ; neu ynte y maent hwy yn cael eu cymmeryd oddi wrtho ef, fel na's gallont ei fwynhau. Felly y cafodd *Haman* orchymyn y brenhin, ond cyn dydd y cyflawniad yr oedd efe wedi myned ymaith.

III. Y mae y rhai fydd yn cael eu hyspryd wedi ei ddwyn i lawr at eu coelbren gylluddiol, yn cael peth gwerthfawroccach o lawer nâ'r rhei'ny fydd yn gorchestu eu coelbren at eu meddwl, *Diar. xvi. 32.* *Gwell yw'r diog i ddigofaint nâ'r cadarn, a'r neb a reola ei yspryd ei hun, nâ'r bwn a ynnillo ddinas.* Fe ymddengys hyn, os ystyriwn, yn

1. Nid yw'r olaf yn gwneud ond gwell cyflwr mewn pethau allanol, y mae'r cyntaf yn gwneuthur gwell dyn. Y mae'r bywyd yn fwy na'r bwyd. Y mae'r dyn ei hun yn werthfawroccach na'r gyfleusderau allanol fydd o'i amgylch. Y mae'r hyn gan hynny ag fydd yn gwneuthur y dyn yn well yn rhagorach na'r hyn sy yn gwneuthur ei gyflwr yn unig yn well. Pwy fydd yn ammeu, nad lle bo dau ddyn claf, y mae un yn cael ei symmud o wely gwael i wely gwyh, ond y mae'r afiechyd yn aros, y mae'r llall yn aros o hyd yn y gwely gwael, ond y mae'r afiechyd yn cael ei symmud ymaith, felly mae cyflwr yr olaf yn rhagorach felly, &c.

Y mae cael ein hanwydau gwedi eu darostwng yn rhagorach na chael yr holl fyd wedi ei ddarostwng at ein hewyllys : canys yr ydym felly yn feistri arnom ein hunain, yn ol yr ymadrodd hwnnw, Luc xxi. 19. Lle yn yr achos arall, yr ydym yn gaeth weision gwaftadol i'r gwaethaf o feistri, Rhuf. vi. 16. Mewn un cyflwr, yr ydym yn ddiogel, chwythed y dymestl a fynno, yn y llall yr ydym yn gorwedd yn agored i filoedd o beryglon, Diar. xvi. 32. *Gwell yw'r bwn a reola ei yspryd ei hun, na'r bwn a ynnillo ddinas.*

Yn olaf, Pan ddelo'r ddau i gael eu barnu, fe ymddengys i'r naill amlhau nifer eu gweithredoed da i ddwyn eu hysprydoedd at eu coelbren ; y llall nifer eu gweithredoedd drwg, i godi eu coelbren at eu hysprydoedd. Yr ydym i ymdrin â holl-wybodol Dduw, yng olwg yr hwn y mae pob ysgogiad tutewdol yn weithred, pa un bynnag ai da ai drwg, i roddi cyfrif am dano, Rhuf. ii. 16.

Y mae coelbren gyfuddiol yn boenus, ond lle mae yn cael ei hiawn ddefnyddio, y mae yn frwythlon iawn, y mae yn gosod grasufau'r yspryd ar waith mewn Cristion, y rhai yn amgen a fyddent farwaidd. Eithr nid oes un weithred o ymroddiad i ewyllys Duw dan groes, nac un weithred o ymddiried ynddo am gymmorth, nad ydynt yn cael eu hysgrifennu yng nghoflyfr y nesoedd yn weithredoedd da, Mal. iii. 16. A y mae cystudd yn achlysur o honynt.

Ar y llaw arall, nid oes un ymgysgodiad yn erbyn y goelbren, nac un cynnygiad diffydd i'w dwyn at ein meddwl,

meddwl, tyccied neu beidio, nad yw yn cael ei gyfrif yn weithred ddrwg-ger bron Duw. Pa fodd gan hynny yr amheir cyfrif y cyfryw weithredoedd trwy yr hon y rhehnir yr yspail.

I. Defnydd cyntaf o hyfforddriad. Dysgwyr oddi yma.

1. Nid y peth goreu bob amser yw i ddynion gael eu meddwl, y mae llawer o ddynion na's gellir eu bod honi ag ewyllys Duw tu ag atynt, ac y maent yn cael eu hewyllysiau gyd â dialled, *Sal. lxxxi. 11, 12. Israel nî'm mynnai, yna y gollengais buyns yng nghyn-dynwedd eu calon, aethant wrth eu cynghor eu bunain.* Fe all hynny fod y peth hyfryttaf a boedionol dros yr amser, ond nid y ffordd fwyaf diogel ydyw. Na falchied pobl gan hyhny yn cludo pethau'r ffordd honno trwy law gadarn; na orfoleddent am y cyfryw fuddugoliaeth; se egyr y cyfrif sydd i ddysod eu llygaid.

2. Y mae y rhai cyfluddiol sydd yn cael eu croesi, coelbren pa rai sydd yn cael ei chadw yn isel, mor bell-ed oddi wrth fod yn golledwyr, fel ag y maent yn ynillwyr trwy hynny, os yw eu hyfryd yn cael ei ddwyn i lawr at eu coelbren. Ac os gwel uh ei gyflwr yn oleuni digyseiliorn air Duw, y mae mewn gwell cyflwr na phe bai yn cael pob peth at ei feddwl. Yn y naill ffordd y mae llestri digofaint yn cael eu cymhwysu i ddynstr, *Sal. lxxviii. 29, 30, 31.* Yn y llall y mae llestri trugaredd yn cael eu cymhwysu i ogoiant, ac felly mae Duw yn disgyblaethu ei eiddo ei hun, *Galar iii. 27.*

Yn olaf, Y mae'n llawer gwell i ni gael tynnu i lawr ein hyfrydoedd, na chael codi ein cyflwr allanol. Ond pwy sydd yn credu hyn? Y mae pawb yn ymdrechgu codi i fynu eu cyflwr allanol; nid oes nemmawr o ddynion yn meddwl am dynnu i lawr eu hyfrydoedd, ac nid oes ond ychydig yn amcangyfrif hynny. A pheth yw hynny ond rhoi diod i'r clas sychedig, heb byth feddwl ceisio meddyginaeth iddynt, trwy'r hyn y gellid symmud ymaith eu syched.

II. Defnydd. Megis ag yr ydych yn cyfarfod â chroesau yn eich coelbren yn y byd, ymegniwch yn hytrach

hytrach a'u gael eich yspryd gwedi ei ddarostwng a'i dynnu i lawr, nâ chael symmud y groes ymaith. Nid wyf yn meddwl na's gellwch ddefnyddio pob moddion cyfreithlon i symmud eich croes ymaith, mewn ymddiried yn yr Arglwydd; ond yn unig i chwi ymeginio yn fwy am gael eich yspryd gwedi ei ddarostwng a'i blygu, nâ chael unioni y camni.

Annogaeth I. Y mae yn llawer rheintiach i ni gael ein hysprydoedd gwedi en darostwng tan y groes, nâ chael symmud y groes ymaith. Nid yw symmudiad y groes ymaith yn angenrheidiol ond yn unig er efmwylther i'r cnawd, y mae darostwng ein hysprydoedd i'n beneidiau i'w puro a'u dwyn i stat o iechyd a meddyginiaeth.

II. Fe gaiff darostwng ein hyspryd effaith dda iawn ar goelbren groesedig. Ond ni chaiff symmudiad y groes ddim effaith ar yspryd heb ei ddarostwng. Fe ysgafnha yr ymddarostyngiad lawer ar y groes tros yr amser, *Mat. xi. 30.* ac fe'i symmud yn lân ymaith mewn amser cyfaddas, i *Pedr v. 6.* Ond nid yw symmudiad y groes yn foddion i ddarostwng y balch o yspryd, er y dichon ragflaenu'r clwyf rhâg llidid yn waeth, etto y mae'r afiechyd yn parhau.

Yn olaf. Meddyliwch ynoch eich hunain pa fath gyflwr peryglus a diobaith yw cael y groes gwedi ei symmud cyn cael yr yspryd gwedi ei ddarostwng; hynny yw, cael cymmeryd ymaith foddion meddyginiaeth, a'u cloi i synu oddi wrthym, tra mae gryn yr afiechyd heb ei dorri; cael ein cymmeryd ymaith oddi wrth brofedigaethau cyn rhoddi un profiad da o honom ein hunain, ac felly cael ein rhoddi i synu gan ein phyligwr fel yn ddifeddyginiaeth, *Esa. i. 5. Hos. iv. 17.*

Er cyfarwyddyd, gan gredu yr efengyl, cymmerych Dduw yn Dduw i chwi yngⁿ Ngbrist, er eich tragywyddol iachawdwriaeth, a dwys fyfyrwch ar fawredd a sancteiddrwydd Duw, ac ar ein pechadurusrwydd, ac felly chwi a gewch eich darostwng tan alluog law Duw, a chwi a ddyrchefir mewn amser cyfaddas.

13 DE 67
D I W E DD.

Y mae'r Cyhoeddwr, os caiff Annogaeth,
yn bwriadu argraphu Llyfr arall o'r un
Maintion a hwn, o Waith yr un Aw-
dwr, ar

OSTYNGEIDDRWYDD;

Gwedi ei ofod allan mewn

Amryw BREGETHAU,

Oddi ar I PEDR v. 6.

*Ymddarostyngwch gan hynny dan alluog law Duw,
fel y'ch dyrchafu mewn amser cyfaddas.*

®

Ymmer Cyhoeddiat, ar ymmer
A ddiwyd i gyhoeddi ym 1867
A ddiwyd i gyhoeddi ym 1867

OSTYNGEIDR WYDD

CYHOEDDIAT

AMLYW BRIGET

Ym 1867

13 DE 67

Over the
Over the
Henry Thomas